

Suomalaisten nuorten tulevaisuudenpelkoihin vaikuttavat
yhteiskunnalliset muutokset ja sosiodemografiset tekijät vuosina
1983-2007

Katri Elina Marttila

Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Talous- ja sosiaalihistoria
Pro gradu -tutkielma
Joulukuu 2018

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Politiikan ja talouden tutkimuksen laitos
Tekijä □ – Författare – Author Marttila, Elina		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Suomalaisten nuorten tulevaisuudenpelkoihin vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset ja sosiodemografiset tekijät vuosina 1983-2007		
Oppiaine – Läroämne – Subject Talous- ja sosiaalhistoria		
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu	Aika – Datum – Month and year 12/ 2018	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 65 + 4 sivua liitteitä
Tiivistelmä – Referat – Abstract <p>Tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten 12–18-vuotiaiden nuorten yhteiskunnan tulevaisuuteen liittyvien pelkojen sisältöä ja muutosta vuosina 1983–2007. Tutkimuksen aineistona toimii Nuorten terveystapatutkimuksessa nuorten pelkoja koskevaan kysymykseen saadut vastaukset vuosilta 1983, 1993 ja 2007 (n=14 802). Pelkojen yleisyyden ajallista muutosta tulkitaan tutkimuskauden yhteiskunnallista kontekstia vasten. Pelkojen esiintymisen vaihtelua eri ikäisten, eri sukupuolta edustavien ja eri sosioekonomisista taustoista tulevien nuorten välillä tutkitaan logistisen regression avulla.</p> <p>Tutkimuksen painopiste on nuorten yhteiskuntaan liittyvissä tulevaisuudenpeleissa. Aineistosta on tunnistettu aikaisemmassa tutkimuksessa viisi yhteiskuntaan liittyvää teemaa: sota ja terrorismi; ympäristökatastrofit; rikollisuus, väkivalta, pakolaisuus ja huumeet; yhteiskunnan kovenevat arvot sekä poliittis-taloudelliset muutokset. Näihin kategorioihin kuuluvien pelkojen yleisyyden vaihtelu johtui tutkimuskauden aikana tapahtuvista suurista yhteiskunnallisista muutoksista, mutta pelkoihin vaikuttivat myös pienemmät muutokset. Suurin muutos on sodan ja terrorismin pelon väheneminen 70 prosenttiyksiköllä koko tutkimuskauden aikana, mikä liittyy kylmän sodan aikakauden päättymiseen. 1990-luvun lama johti taas poliittis-taloudellisiin muutoksiin liittyvien pelkojen yleistymisenä. Lisäksi nuorten peleissa näkyivät esimerkiksi aids-tietoisuuden rantautuminen Suomeen sekä ympäristöhuolen herääminen.</p> <p>Pelkoihin vaikuttavista sosiodemografisista tekijöistä sukupuoli ja ikä vaikuttivat eniten pelkojen esiintymiseen logististen regressiomallien mukaan. Yhteiskunnallisten teemojen kohdalla ikä korreloi negatiivisesti pelon riskiin (odds). Vaikutuksen vahvuus pysyi melko tasaisena kaikkina tutkimusvuosina. Kaikkien kategorioiden kohdalla ikää ei voitu kuitenkaan testata tai sillä ei ollut tilastollisesti merkitsevää vaikutusta. Sukupuolen merkitys pelon riskiin taas vaihteli tutkimusvuosina vahvuudeltaan ja joidenkin pelkojen kohdalla jopa suunnaltaan. Tämän oletetaan johtuvan sukupuoliroolien ja yhteiskunnallisen kontekstin välisestä vuorovaikutuksesta. Tämä näkyy erityisesti sodan pelon kohdalla. Poikien sukupuolirooliin kuuluva suurempi kiinnostus sotaan vähensi sodan pelon riskiä tyttöihin verrattuna silloin, kun sodan uhka oli yhteiskunnassa korkealla. Kun sodan uhka yhteiskunnassa laski, poikien suurempi tietoisuus sodasta piti sodan teemat esillä heidän ajatuksissaan ja näin altisti pojat sodan pelolle. Sosioekonomisen taustan vaikutus pelkojen esiintyvyyteen oli pienempi.</p> <p>Yhteiskunnallisten pelkojen yleisyys väheni tutkimuskauden aikana. Aikaisemmassa tutkimuksessa tämän on tulkittu johtuvan myöhäismodernin yhteiskunnan riskien yksilöllistymisestä. Tässä tutkimuksessa yhteiskunnallisten pelkojen tarkastelun tulkitaan viittaavan siihen, että pelkojen yleisyydessä esiintyvä ajallinen vaihtelu on vahvasti yhteydessä ajankohtaisiin tapahtumiin ja keskusteluihin. Lisätutkimus nuorten peleista 2010-luvulla antaisi lisätietoa yhteiskunnallisten pelkojen kasvusuunnasta. Eri pelkojen ajallisen vaihtelun liittyminen aiheeseen liittyvään ajankohtaiskeskusteluun ansaitsisi myös lisätarkastelua. Nuoret omaksuvat tietoa yhteiskunnallisiin teemoihin liittyen uutisten ja muun median lisäksi kouluopetuksen kautta, ja nuorten pelkojen suhde opetuksessa läpikäytyihin teemoihin vaatisi lisähuomiota.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords pelko, tulevaisuus, tulevaisuudenodotukset, nuoret, uhkakuvat		

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.2. TUTKIMUSONGELMA JA -KYSYMYKSET	2
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS JA KÄSITTEET	4
2.1. PELOT TUTKIMUSKOHTENA	4
2.2. TULEVAISUUSAJATELUN PSYKOLOGIA JA TULEVAISUUDENKUVA	6
2.3. NUORTEN TULEVAISUUDENKUVAT TUTKIMUSKOHTENA	8
3. NUORTEN TULEVAISUUDENKUVAT JA PELKOJEN KOHTEET	10
4. AINEISTO	13
5. MENETELMÄT	19
5.1. KVALITATIIVISET MENETELMÄT	19
5.1.1. Luokittelu	19
5.2. KVANTITATIIVISET MENETELMÄT	22
5.2.1. Logistinen regressio	22
6. ANALYYSI	27
6.1. PELKOJEN YLEISYYDEN MUUTOS 1983–2007	27
6.2. PELKOJEN HISTORIAALLINEN KONTEKSTI SEKÄ TAUSTAMUUTTUIJEN VAIKUTUS PELKOON	29
6.2.1. Sota ja terrorismi	29
6.2.2. Ympäristökatastrofit	35
6.2.3. Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus	41
6.2.4. Yhteiskunnan kovenevat arvot	47
6.2.5. Poliittis-taloudelliset muutokset	50
6.3. YHTEENVETO	53
7. JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULOSTEN ARVIOIMINEN	55
8. LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	60
8.1. KIRJALLISUUS	60
8.2. INTERNETLÄHTEET	65
9. LIITTEET	66

1. Johdanto

Tulevaisuuden pohtiminen kuuluu olennaisesti yksilön arki ajatteluun. Tulevaisuuteen voidaan liittää unelmia, realistisena pidettyjä odotuksia, tavoitteita ja pelkoja. Erityisesti nuoruuden voidaan ajatella olevan tulevaisuuteen suuntautuva elämänvaihe, sillä yksilön nuoruudessa vasta alussa olevat suuret ja hitaat kehityskulut ehtivät vaikuttaa tämän elämään vielä pitkään. Vaikka vuoden 2016 Nuorisobarometrin mukaan suomalaisten nuorten luottamus omaan tulevaisuuteensa on vahvistunut, heidän uskonsa globaaliin tulevaisuuteen on heikentynyt.¹ Vuonna 2016 nuorten yleisimmät pelot olivat työttömyys, terveys ja oman sekä Suomen talouden tilanne.²

Nuorten käsitykset tulevaisuudet saattavat olla osittain hyvinkin epärealistisia tai muistuttaa populaarikulttuurin dystopiakuvastoa. Silti ne kertovat, kuinka uusi sukupolvi näkee yhteiskunnan mahdollisuudet ja uhat. Tulevaisuudenpelot kuvaavat myös sitä, miten nuoret tulkitsevat yhteiskunnan senhetkistä tilaa. Richard Eckersleyn tulkinnan mukaan nuorten tulevaisuudenkuvia tulisi tarkastella ”tosissaan, muttei kirjaimellisesti”.³

Nuorten tulevaisuudenpelkojen teemoissa on huomattavissa ajallista muutosta, joka heijastelee laajempia yhteiskunnallisia kehityskaaria. Yhteiskunnan tulevaisuuden uhkakuvat ovat muuttuneet 1900- ja 2000-lukujen taitteessa kiihkeässä tahdissa. Kylmän sodan aikaisen ydinsodan pelon hiivuttua sen tilalle nousi ympäristökatastrofin uhka⁴. Näiden kahden suuren uhan lisäksi nuoria ovat huolestuttaneet esimerkiksi rikollisuus, huumeet sekä yksilöiden ja kansojen eriarvoisuus.⁵

¹ Myllyniemi, Sami (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi. (toim.) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 56. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Helsinki, 9–101.

36–38.

² Aapola-Kari, Sinikka & Wrede-Jäntti, Matilda (2017) Perinteisiä toiveita, nykyhetken kiinnittyviä pelkoja – Nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 56. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Helsinki, 159–176. 166.

³ Eckersley, Richard (1999) Dreams and expectations: young people’s expected and preferred futures and their significance for education. *Futures* 31:1, 73–90. 84–89.

⁴ Männikkö, Matti (1996) Onnen odotusta ja pahan pelkoa. Maailmanlopun idea länsimaaisessa tulevaisuusajattelussa. Teoksessa Hannu Salmi (toim.) ”Lopun alku. Katastrofien historiaa ja nykypäivää”. Turun yliopiston historian laitos. Julkaisuja 39. Turun yliopisto, Turku, 145–165. 162.

⁵ Rauste-von Wright, Maijaliisa & Kinnunen, Riitta (1983) Nuorison ihmis- ja maailmankuva VII: Nuorten aikaperspektiivi maailmankuvan jäsentäjänä. Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia 55. Turun yliopisto, Turku. 26.

Suomalaisten huolien ja pelkojen historiallista kehitystä on tutkittu lähinnä tiettyyn teemaan keskittyen⁶ tai asennekyselyissä muiden asennemuutosten rinnalla⁷. Suomalaisten nuorten pelkojen pitempiaikaista muutosta on tutkittu Lindforsin, Solantauksen ja Rimpelän artikkelissa ”Fears for the future among Finnish adolescents in 1983–2007: From global concerns to ill health and loneliness”. Lindfors ym. tutkivat nuorten pelkojen kokonaismuutosta. Pelkojen painopisteen siirtymistä yhteiskunnallisista peloista yksityiselämän pelkoihin selitetään myöhäismodernin yhteiskunnan riskien omakohtaisuudella.⁸ Käytän tutkimuksessani samaa Nuorten terveystapatutkimuksen kyselyaineistoa nuorten tulevaisuudenpeloista vuosilta 1983, 1993 ja 2007. Lähestyn pelkojen muutosta Lindforsin ym. tutkimuksesta poiketen historiallisesta näkökulmasta.

1.2. Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimuksen tarkoitus on tunnistaa yhteiskunnallisia ilmiöitä ja muutoksia, jotka vaikuttavat tutkimuskautena 12–18-vuotiaiden suomalaisten nuorten tulevaisuudenkuvien ja pelkojen syntyyn. Pelko on kuitenkin subjektiivinen tunne, joka riippuu myös kokijansa elämäkokemuksesta. Tutkimuksessa tarkastellaan, kuinka ulkoiset vaikutteet ja sosiodemografiset tekijät selittävät nuorten pelkoja yhteiskunnan tulevaisuuteen liittyen.

Tarkempi aikarajaus 1983–2007 johtuu aineiston saatavuudesta. Nuorten terveystapatutkimuksen tulevaisuudenpelkoihin liittyvä aineisto vuosilta 1983, 1993 ja 2007 on saatavilla valmiiksi kvantitatiiviseen analyysiin sopivassa muodossa. Aineisto käsittää yhteiskunnallisten pelkojen lisäksi myös nuorten henkilökohtaiset pelot. En kuitenkaan syvenny henkilökohtaisten pelkojen muutoksiin. Lähestyn eri pelkojen yleisyyden vaihtelua yhteiskunnallisten ilmiöiden ja muutosten kautta, mutta henkilökohtaiset pelot vaatisivat toisen lähestymiskulman. Jakoa henkilökohtaisiin ja yhteiskunnallisiin pelkoihin ja uhkiin on käytetty pelkoja ja tulevaisuudenkuvia koskevassa tutkimuksessa laajasti.⁹ Raja näiden kahden välillä on aineistossa paikoin häilyvä. Esimerkiksi

⁶ Kivivuori, Janne; Kemppi, Sari & Smolej, Mirka (2002) Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.

⁷ Haikonen, Jyrki & Kiljunen, Pentti (2003) Mitä mieltä, suomalainen? EVAn asennetutkimuksen kertomaa vuosilta 1984–2003; Myllyniemi 2017, 52–53.

⁸ Lindfors, Pirjo; Solantau, Tytti & Rimpelä, Arja (2012) Fears for the future among Finnish adolescents in 1983–2007: From global concerns to ill health and loneliness. *Journal of Adolescence*, 35:4, 991–999.

⁹ Vornanen, Riitta & Miettinen, Janissa (2010) Nuorten turvattomuus ja epävarmuus vuonna 2010. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Helsinki, 205–220. 206–207; Hicks, David (1996) A lesson for the future: Young people's hopes and fears for tomorrow. *Futures*, 28:1, 1–13. 6–9; Eckersley, Richard (1997) Portraits of youth: understanding young people's relationship with the future. *Futures*, 29:3, 243–249. 245; Rubin, Anita (2002a)

rikollisuuteen ja väkivaltaan liittyy pelkoja väkivallan lisääntymisestä yhteiskunnassa, mutta myös rikoksen uhriksi joutumista. Joihinkin henkilökohtaisiin pelkoihin taas vaikuttaa yhteiskunnallinen tilanne. Oma työttömyyttä on syytä pelätä enemmän silloin, kun työttömyys on muutenkin korkealla. Pelkojen teemat ovat silti määriteltävissä yhteiskunnallisiin ja henkilökohtaisiin.

Lindfors ym. ovat luokitelleet aineiston 25 eri kategoriaan. Näistä viisi on yhteiskunnallisiin teemoihin liittyviä: 1) Sota ja terrorismi, 2) Ympäristökatastrofit, 3) Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus, 4) Poliittis-taloudelliset muutokset, lama ja 5) Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus.¹⁰ Yhteiskunnallisten pelkojen kehitystä lähestytään näiden viiden kategorian kautta.

Nuorten yhteiskunnan tulevaisuuteen liittyviä pelkoja tutkittaessa on huomattava, että usein omaan tulevaisuuteen liitetään positiivisia tapahtumia, kun taas yleisemmin maailman tulevaisuus nähdään synkkänä.¹¹ Pelot eivät välttämättä edusta todennäköisinä pidettyjä tulevaisuudenkuvia, mutta globaalin tulevaisuuden kohdalla pelkojen ja todennäköisenä pidettyjen tulevaisuuksien ero voi olla pieni.

Pelkojen syntyyn vaikuttavat siis nuoren elinympäristö mutta myös yksilöllisemmät tekijät. Tutkimuksessa käsitellään näiden molempien vaikutusta kolmena tutkimusvuotena. Tutkimuksen ydinkysymykset ovat:

1. Miten suomalaisten nuorten yhteiskunnallisten pelkojen yleisyys muuttuu vuosina 1983–2007?
2. Mitkä tapahtumat ja suuremmat yhteiskunnalliset muutokset selittävät pelkojen muutosta?
3. Mitkä sosiodemografiset tekijät vaikuttavat pelkoihin, ja onko tekijöiden vaikutus sama kaikkina tutkimusvuosina?

Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Matti Kamppinen, Osmo Kuusi & Sari Söderlund (toim.) Tulevaisuudentutkimus, 789–818. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 794–795.

¹⁰ Lindfors ym., 993–994.

¹¹ Rubin 2002a, 794–795; Koivusilta, Kia (2014) Nuorten tulevaisuuden toiveet ja niiden yhteys koettuun terveyteen. Pro gradu -tutkimus. Tampereen yliopisto, terveystiedon yksikkö, Tampere. 39.

2. Teoreettinen viitekehys ja käsitteet

2.1. Pelot tutkimuskohteena

Pelko on monisyinen tutkimuskohde. Yhteiskuntatieteiden aloilla, erityisesti sosiologiassa, pelkoa on tutkittu esimerkiksi hallinnan välineenä, jota media ja viranomaisesti lietsovat¹², kansakunnan yhtenäisyyden rakentajana¹³ tai kokonaista aikakautta leimaavana mentaliteettina¹⁴. Vaikka yksilö pelon kokijana huomioidaan, tällaisessa yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa pelkoa lähestytään ylhäältä alaspäin: viranomaiset, asiantuntijat, populaarikulttuuri tai myöhäismoderni yhteiskunta tuottavat ja levittävät pelkoja yksilöiden koettavaksi. Pienemmälle huomiolle jää yksilöt, jotka näitä tuotettuja pelkoja pelkäävät.

Andrew Tudor on kehittänyt sosiologisesta näkökulmasta yksilönkin huomioivaa teoreettista viitekehystä pelkojen synnystä. Fyysinen ympäristö, kulttuuri ja sen tarjoamat arvot, uskomukset ja stereotypiat sekä rutiinien ja toimintatapojen koostamat sosiaaliset rakenteet vaikuttavat eri pelkojen kehittymiseen. Pelko riippuu silti myös yksilöstä. Keho ja sen ominaisuudet kuten sukupuoli ja ikä sekä persoonallisuus ja sosiaaliset roolit määrittävät sen, miten makrotason vaikutukset näkyvät syntyvissä peloissa. Sekä yksilöllä että fyysisellä ja yhteiskunnallisella ympäristöllä on merkitystä pelkoja tutkittaessa.¹⁵

Historiallisesta näkökulmasta on käsitelty tunteiden kulttuurihistoriaa. Peter Burke on tunnistanut viisi eri lähestymistapaa tunteiden kulttuurihistoriaan: tutkimuksen kohteena voivat olla eri aikakausien suhtautuminen tai kiinnostus tunteisiin, tunteiden kohteet, tunteiden hallinta ja ilmaisu tai, Burken mukaan kunnianhimoisin tavoite, tunteiden vahvuuden vaihtelun selvittäminen.¹⁶ Tässä kohtaa onkin aiheellista tehdä rajanveto pelon kahden eri määritelmän välillä: pelko voi tarkoittaa pelon tunnetta tai pelon tunteen kohdetta. Pelon tunne on kehollinen reaktio uhkaan. Pelko tunteen kohteena on se koettu uhka tai muuten epätoivottu tapahtuma, joka herättää pelon tunteen. Tutkimukseni kohdalla kyse on selkeästi tunteiden kohteista, siitä, mihin nuorten pelon tunteet oikein suuntautuvat. Tunteen kohteita on käsitteellistetty aikaisemmassa tutkimuksessa

¹² Robin, Corey (2004) *Fear: The History of a Political Idea*. New York, Oxford University Press.

¹³ Lianos, Michalis (2013) *Dangerous Others, Insecure Societies: Fear and Social Division*. Routledge, Farnham.

¹⁴ Freeman, Daniel & Freeman, Jason (2008) *Paranoia: The Twenty-first Century Fear*. New York, Oxford University Press.

¹⁵ Tudor, Andrew (2003) A (Macro) Sociology of Fear? *Sociological Review*, 51:2, 238–256. 246–251.

¹⁶ Burke, Peter (2005) Is there a cultural history of emotions? Teoksessa Penelope Gouk & Helen Hills (toim.) *Representing Emotions. New Connections in the Histories of Art, Music and Medicine*. Aldershot, Ashgate, 35–48. 40–43.

tulevaisuudenkuvan tai vastaavan tulevaisuusajatteluun liittyvällä käsitteellä¹⁷, mutta tutkijat ovat myös viitanneet tutkimuskohteisiinsa yksinkertaisesti pelkoina tai huolina¹⁸.

Historiallisesta näkökulmasta pelkojen kohteita on tutkittu aiheeseen liittyvän uutisoinnin, asiantuntijakeskustelun ja kulttuurisen representaation kautta. Esimerkiksi Sofia Paasikivi on tutkinut koleran pelkoa 1800-luvulla Turussa aikalaisuutisoinnin ja lääkäreiden kirjoittamien kirjeiden avulla¹⁹. Ydintuhon pelon kohdalla on tutkittu ydintuhon kehittymistä fiktiivisestä uhkakuvasta todelliseksi peloksi ja taas jälleen dystopiaelokuvissa esiintyväksi kliseeksi.²⁰ Pitkän aikavälin kyselyaineistot antavat uusia mahdollisuuksia pelkojen yleisyyden ajalliseen tarkasteluun kvantitatiivisin menetelmin.

Tutkimuskohteensa yksinkertaisesti ”peloksi” määrittelevä tutkimus käsittää osittain myös tulevaisuuteen sijoittuvien pelkojen tutkimisen, mutta erityisesti nuorten ja lasten pelkoja tutkittaessa on keskitytty konkreettisiin ja arkisiin asioihin ja tilanteisiin. Usein käytetty väline lasten pelkojen tutkimiseen psykologiassa on Fear Survey Schedule for Children (FSSC)-kysely, johon vastaajat merkitsevät valmiiksi annetuista vaihtoehtoista, mitä he pelkäävät ja kuinka paljon. Kyselystä on tehty uusittuja, lyhennettyjä sekä eri maiden tarpeisiin omia versioita. Kyselyssä ilmenevät pelot on laajasti hyväksytysti kategorisoitu viiden faktorin ympärille: epäonnistumisen ja kritiikin pelkoon, tuntemattoman pelkoon, eläinten pelkoon, vaaran ja kuoleman pelkoon sekä terveydellisiin pelkoihin. Vaihtoehtoisia kategorisointitapoja on ehdotettu.²¹ Yhteiskunnalliset pelot tai yhteiskunnan vaikutus ovat siis vähemmällä huomiolla lasten pelkoja koskevassa psykologisessa tutkimuksessa.

Tulevaisuudenkuvia tai tulevaisuusajattelua käsittelevässä tutkimuksessa pelot ovat joko väline tai tutkimuksen kohde: pelkoja on käytetty välineenä tulevaisuusajattelun luonteen optimistisuuden tai

¹⁷ Lindfors ym.; Hicks 1996; Trommsdorff, Gisela; Lamm, Helmut & Schmidt, Rolf (1979) A Longitudinal Study of Adolescents' Future Orientation (Time Perspective). *Journal of Youth and Adolescence*, 8:2, 131–147; Rauste-von Wright & Kinnunen; Rubin, Anita (1998a) The Future and Finnish Youth: Personal Hopes and Global Fears. Teoksessa Helena Helve (toim.) *Unification and Marginalisation of Young People*. Hakapaino, Helsinki, 222–234.

¹⁸ Michalčáková, Radka; Lacinová, Lenka & Jelínek, Martin (2009) Fears in Adolescence. *Psihologiske teme*, 18:1, 21–36; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti; Solantaus, Tytti; Rimpelä, Matti & Rahkonen, Ossi (1985) Social epidemiology of the threat of war among Finnish youth. *Social Science & Medicine*, 21:2, 145–151.

¹⁹ Paasikivi, Sofia (2017) ”Lakastuvat uhrin iskustasi kaatuvat”. *Koleran pelko 1800-luvun Turussa*. Lähde: *Historiatieteellinen aikakauskirja*, 14:1, 24–39.

²⁰ Weart, Spencer (2012) *The Rise of Nuclear Fear*. Harvard University Press; Cambridge, Mass. 11–21, 256–264.

²¹ Muris, Peter & Ollendick, Thomas (2002) The assessment of contemporary fears in adolescents using a modified version of the Fear Survey Schedule for Children-Revised. *Anxiety Disorders*, 16:6, 567–584. 568–570.

pessimistisyyden kuvailussa²², kun taas toisissa tutkimuksissa tulevaisuuteen liittyvät pelot ovat olleet tutkimuksen itseasiallinen kohde, jolloin aineistonkeruussa vastaajilta on eksplisiittisesti kysytty, mitä he pelkäävät tulevaisuudessa tapahtuvan²³. Koska tutkimuksen painopiste on juuri tulevaisuuteen sijoittuvissa peloissa, myös nuorten tulevaisuusajattelun psykologian ymmärtäminen on olennaista tutkimuskohteen ymmärtämiseksi.

2.2. Tulevaisuusajattelun psykologia ja tulevaisuudenkuva

Yksilön käsitystä ajasta, menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta kuvataan sanalla aikaperspektiivi (*time perspective*). Aikaperspektiivin rakennetta kognitiivisena prosessina on muotoiltu eri tavoin, vaikkakin tietyt aikaperspektiivin osat ovat tutkimuskäytössä vakiintuneita. Aikaperspektiivin tulevaisuuteen suuntautunutta osaa, johon kuuluvat yksilön tulevaisuuteen liittyvät ajatukset, suunnitelmat, toiveet ja pelot kutsutaan tulevaisuusorientaatioksi.²⁴

Tulevaisuusorientaatiolla ei ole yhtenäistä määritelmää, ja tutkijat ovat sisällyttäneet käsitteeseen erilaisia rakenteellisia piirteitä tutkimuksensa tarpeiden mukaan. Tiedyt ominaisuudet toistuvat, vaikkakin ne esiintyvät tutkimuksissa erilaisissa kombinaatioissa. Joissakin tutkimuksissa on käsitelty vain yhtä tulevaisuusorientaation osarakennetta, jolloin käsite on implisiittisesti määritelty vain yhden osa-alueen kautta.²⁵

Tulevaisuusorientaation sisältöön, eli yksilön näkemykseen tulevaisuuden tapahtumista, viitataan usein käsitteellä tulevaisuus- tai tulevaisuudenkuva (*image of the future, future image*).

Tulevaisuuden tapahtumiin liittyviä käsityksiä ja oletuksia on kutsuttu myös visioksi.²⁶

Tulevaisuudenkuva on kuitenkin vakiintuneempi termi, ja se ilmaisee paremmin, mihin käsitteellä tulevaisuudenkuva tässä tutkimuksessa viitataan. Tulevaisuudenkuva ymmärretään sananmukaisesti yksilön mielikuvana tulevaisuudesta ja sen tapahtumista. Nuori voi esimerkiksi ”nähdä” tulevaisuudessaan parisuhteen alkamisen, sen loppumisen, perheen perustamisen, yliopistoon pääsemisen, sairastumisen, työttömyyden, sodan syttymisen ja ydintuhon. Kaikki

²² Trommsdorf, Lamm & Schmidt.

²³ Lindfors ym.; Rubin 1998a.

²⁴ Blinnikka, Leena-Maria (1977) Ihmisen aikaperspektiivi ja tulevaisuuden kuva. Kirjallisuuskatsaus. Psykologian tutkimuksia 27. Turun yliopisto, Turku. 21–29; Trommsdorff, Gisela (1983). Future orientation and socialization. *International Journal of Psychology*, 18:1–4, 381–406. 381–382.

²⁵ Trommsdorff, 383; Trommsdorff ym., 132–133.

²⁶ Mikkonen, Anu (2000) Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 57. Joensuun yliopisto, Joensuu. 63–64; Kankaanrinta, Ilta & Virtanen, Lyyli (1988) FUTURES länsieurooppalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 60. Helsingin yliopisto, Helsinki. 62; 63–64; Kempainen, Riitta (1994) Ammattioppilaitoksen opiskelijoiden tulevaisuudenkuva. Julkaisuja 101. Ammatillinen opettajakorkeakoulu, Hämeenlinna. 7.

tulevaisuudenkuvat eivät ole siis pelkoja. Tulevaisuuteen liittyvä pelko on tulevaisuudenkuva, johon liittyy pelon tunne. Tulevaisuudenkuva kaiken tuhoavasta ydinsodasta ei ole pelko, mikäli sitä ei koeta pelottavaksi.

Tulevaisuudenkuvat voivat olla siis positiivisia, negatiivisia tai neutraaleita. Tulevaisuudenkuvien koettu toivottavuus ja todennäköisyys ohjaavat yksilön toimintaa. Niiden kautta menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus luovat ihmisen toiminnassa jatkumon: Nykyisyyden teot muodostavat tulevaisuuden, mutta tulevaisuudenkuvat vaikuttavat siihen, millaisia valintoja nykyisyydessä tehdään. Tulevaisuudenkuvat taas pohjautuvat yksilön käsitykseen menneestä ja nykyisyydestä.²⁷

Tulevaisuudenkuviin vaikuttaa myös yksilöä ympäröivä yhteiskunta. Ideologiat, poliittiset arvot, normit ja yhteiskunnallinen muutos näkyvät yksilön käsityksissä tulevaisuuden mahdollisuuksista ja riskeistä. Tulevaisuudenkuva on kuitenkin notkea mielen rakenne. Niitä voi helposti kehittää, omaksua, muuttaa tai keksiä kokonaan uusia.²⁸

Tulevaisuusorientaation ominaispiirteiksi on aikaisemmassa tutkimuksessa katsottu sisällöllisten tulevaisuudenkuvien lisäksi olevan esimerkiksi ekstensio ja koherenssi. Tulevaisuusorientaation ekstensio viittaa siihen, kuinka ajallisesti lähellä tai kaukana oleviin tapahtumiin yksilö keskittyy tulevaisuudessaan. Koherenssi kertoo, kuinka johdonmukaisina tai satunnaisina yksilö näkee tulevat tapahtumat.²⁹ Tulevaisuusorientaation tiheydellä mitataan, kuinka paljon erilaisia tapahtumia yksilö tulevaisuuteen sijoittaa.³⁰ Realistinen suuntautuminen tulevaisuuteen taas perustuu tulevien tapahtumien todennäköisyyksiin.³¹

Tulevaisuusorientaation muista ominaisuuksista ekstensio on tutkimuksen aineiston kannalta kiinnostava. Aineiston keruussa on jätetty vastaajan oman tulkinnan varaan, kuinka ajallisesti läheisistä tai kaukaisista peloista hän haluaa kertoa. Rauste-von Wrightin ja Kinnusen

²⁷ Mikkonen, 63; Rubin, Anita (2002b) Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Matti Kamppinen; Osmo Kuusi & Sari Söderlund (toim.) Tulevaisuudentutkimus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 889–908. 904–905.

²⁸ Rubin 2002a, 797; Rubin, Anita (2008) Tolkkuja toiveisiin? Tulevaisuudenkuvat elämänhallinnan välineenä. Nuorisotutkimus, 26:3, 53–57. 54–55; Lindfors ym., 998.

²⁹ Wallace, Melvin (1956) Future time perspective in schizophrenia. *Journal of Abnormal Psychology*, 52:2, 240–245. 240–241.

³⁰ Nurmi, Jari-Erik (1983a) Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen I: Tutkimuksen viitekehys ja katsaus aikaisempiin tutkimuksiin. *Psykologian tutkimuksia* 63. Turun yliopisto, Turku. 6.

³¹ Nurmi, Jari-Erik (1983b) Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen II: Tulevaisuuteen suuntautumisen psykologinen struktuuri ja siihen vaikuttavat tekijät 11-, 15- ja 18-vuotiailla nuorilla. *Psykologian tutkimuksia* 67. Turun yliopisto, Turku. 7.

tutkimuksessa on nähtävissä, että nuoret valitsevat yhteiskunnan suurimmiksi ongelmiksi eri ongelmat, kun kysytään suurimpia ongelmia ”nykyisessä maailmassa” ja ”30 vuoden kuluttua”³². Eri tulkinnat tulevaisuuden kaukaisuudesta voi näkyä siinä, millaisia pelkoja nuoret tulevaisuuteen liittävät. Mikäli tulevaisuuden käsittää tarkoittavan seuraavaa vuotta, juuri sen hetken yhteiskunnalliset ongelmat voivat vaikuttaa tulevaisuuden kannalta uhkaavammilta. Mikäli tulevaisuuden käsittää alkavan vasta 20 vuoden päästä, tulevaisuudenkuvissa voi esiintyä osittain erilaisia uhkia.

2.3. Nuorten tulevaisuudenkuvat tutkimuskohteena

Tulevaisuudenkuvien keräämiseen käytetyt metodit ovat moninaiset: tutkimuksissa on käytetty vapaita kirjoitelmia, monivalintakyselyitä tai avoimia kysymyksiä. Eri metodien kohdalla on pohdittu niiden ongelmia nuorten ”todellisten” tulevaisuudenkuvien löytämisessä. Nuorten tulevaisuudenkuvia on tutkittu Suomessa runsaastikin, mutta niiden historiallista vertailua ei ole tehty paljoakaan. Tutkimuksessa esitelty aikaisempi tutkimus onkin pitkälti sosiologian, psykologian, kasvatustieteiden ja nuorisotutkimuksen aloilta eri vuosikymmeniltä.

Australialaisten nuorten tulevaisuudenkuvia tutkinut Eckersley varoittaa siitä, että tulevaisuudenkuvatutkimukset eivät välttämättä aina anna todellista kuvaa nuorten käsityksestä tulevaisuudesta. Tuloksissa voivat näkyä viihdemedian stereotyyppiset tulevaisuudenkuvat tai mytologiset maailmanloppukuvastot. Nuori saattaa olla vastauksissaan turhan dramaattinen tai projisoida nykyisyyteen liittyvät huolensa fiktionaaliseen tulevaisuuteen. Toisaalta nuorimmat vastaajat voivat ilmaista aivan aitoa huolta globaaleista ongelmista maailmanloppuun viittaavalla kuvastolla.³³

Suomalaisten tulevaisuudenkuvia tutkinut Riitta Kemppainen huomauttaa, että nuorten maailmankuvatutkimuksissa aineisto kerätään usein tiukasti tietystä aiheesta. Aineiston keruussa tutkijan kysymyksenasettelut perustuvat tutkijan käsitykseen siitä, mitä esimerkiksi nuorten tulevaisuudenkuviin kuuluu. Aineistoa kerätessä kirjoitustehtävällä tehtävänanto ohjaa tekstien sisältöä. Näin tutkija johdattelee nuorten vastauksia tiettyyn suuntaan. Kemppaisen mukaan tämä estää spontaanin kuvan saamista nuorten tulevaisuudenodotuksista. Analyysissaan hän kuitenkin huomauttaa, että spontaani tulevaisuudenkuvaaminen saattaa johtaa stereotyyppisiin vastauksiin.

³² Rauste-von Wright & Kinnunen, 25–26.

³³ Eckersley 1999, 77, 84-86, 88.

Tämä voi johtua siitä, että nuoren oma mielikuvitus ei riitä kaukaisen tulevaisuuden tarkkaan kuvailuun, jolloin tulevaisuudenkuvat luodaan stereotyyppien avulla.³⁴

Rauste-von Wrightin ja Kinnusen tutkimuksessa nuoret ovat voineet valita epätoivottuja tulevaisuudentapahtumia monivalintakyselyssä.³⁵ Kun kyselyssä annetaan valmiiksi rajallinen määrä vaihtoehtoja, nuori saattaa valita vähiten epäsopevan vaihtoehdon, jota ei kuitenkaan avokysymyksellä kysyttäessä nimeäisi. Valmiit vaihtoehdot myös saattavat johdatella vastaaja ja ”muistuttaa” uhkakuvista, joita ei avokysymyksen kohdalla tulisi ajatelleeksi.

Monissa aikaisemmissa tutkimuksissa on tutkittu nuorten ajatuksia tulevaisuudesta laajemmin kuin pelkästään pelkojen kannalta. Tutkimukset käsittelevät muun muassa nuorten tulevaisuudenkuvien sisältöä³⁶ ja niiden positiivisuutta tai negatiivisuutta³⁷ sekä tulevaisuuden tavoitteita³⁸. Eriävien tutkimusintressien lisäksi aineiston keruun eri tavat voivat vaikuttaa edellä esitetyillä tavoilla nuorten vastauksiin.

Seuraavassa luvussa esitellään tulevaisuudenkuvia ja pelkoja käsittelevien tutkimusten tuloksia. Vaikka keskityn aineiston analyysissä nuorten yhteiskunnallisiin pelkoihin, esittelen lyhyesti myös aikaisempaa tutkimusta nuorten henkilökohtaisiin pelkoihin liittyen. Henkilökohtaisten pelkojen muutoksia selittävä tutkimus toimii osoituksena eri sosiodemografisten tekijöiden vaikutuksesta pelkojen sisältöihin. Koska tutkimusten tavoitteet, tutkimuskysymykset, aineistot ja metodit eroavat suurestikin, eivät kaikki tulokset ole keskenään vertailukelpoisia. Osa tutkimuksista on keskittynyt yleisesti tulevaisuusorientaatioon ja tulevaisuudenkuviin, jolloin tarkastelussa ovat yleisemmin nuorten käsitykset tulevaisuudesta. Aikaisemmasta tutkimuksesta on kuitenkin poimittu negatiivisia tulevaisuudenkuvia ja tulevaisuudenpelkoja koskevia tuloksia. Yleisemmin tulevaisuusorientaatiota käsittelevä tutkimus on katsottu oleelliseksi siltä osin kuin se käsittelee tulevaisuudenkuviin vaikuttavia sosiodemografisia tekijöitä kuten sukupuolta tai ikää.

³⁴ Kemppainen, 2, 12, 15, 52

³⁵ Rauste-von Wright & Kinnunen, 25–26.

³⁶ Nurmi, Jari-Erik & Nuutinen, Pirjo (1987) Tähtäimessä tulevaisuus. Suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/1987. Kansalaiskasvatuksen keskus, Helsinki.

³⁷ Rauste-von Wright & Kinnunen.

³⁸ Nurmi 1983b.

3. Nuorten tulevaisuudenkuvat ja pelkojen kohteet

Yleisesti nuorten globaalit tulevaisuudenkuvat ovat pessimistisempiä kuin heidän käsityksensä omasta henkilökohtaisesta tulevaisuudesta. Nuoret saattavat nähdä ekologiset ja sosiaaliset katastrofit vääjäämättöminä, mutta he silti uskovat elävänsä hyvää elämää katastrofien ympäröimässä maailmassa.³⁹ Ulkomaisissa tutkimuksissa on saatu tästä ristiriitaisia tuloksia.⁴⁰ Hicks toteaa, että vaikka aikaisemmissa tutkimuksissa nuoret näkevät henkilökohtaisen tulevaisuutensa positiivisena ja globaalin tulevaisuuden negatiivisena, uudemmissa aikalaistutkimuksissa ero on pienentynyt.⁴¹ Rubin huomauttaa, että tulevaisuudenkuvien keskinäiset ristiriidat ovat luonnollisia. Yksilö voi ymmärtää nykyistä aikaa ristiriitaisin tavoin, ja nykyisyyden ymmärtäminen eri tavoin heijastuu monipuolisiin ja paikoitellen epäloogisiin tulevaisuudenkuviin.⁴²

Nuorten pelkoihin on todettu vaikuttavan globaalit tapahtumat, TV ja muu media sekä yhteiskunnalliset muutokset.⁴³ Maailman tulevaisuuteen liittyvissä peloissa voidaankin tunnistaa eri aikojen uhkakuvien vaikutus. Globaaleista ilmiöistä suomalaisia nuoria pelottavat saastuminen⁴⁴ ja muut ympäristöongelmat sekä ekokatastrofit⁴⁵, liikakansoitus⁴⁶, sodat ja ydinaseet⁴⁷ sekä kehitysmaiden ongelmat⁴⁸. Globaaleista ongelmista erityisesti sota on vahvasti huolestuttanut nuoria.⁴⁹ Solantaus ja Rimpelä huomauttavat, että 1980-luvulla sodalla viitattiin aina ydinsotaan myös nuorten keskuudessa.⁵⁰ Nuorilla on ydinsodan uhan realisoitumisesta erilaisia käsityksiä. Nuorten tulevaisuudenkuvistaan tuottamissa kirjoitelmissa toiset näkevät ydinsodan äkillisenä, totaalisenä tuhona, kun taas toiset kuvailevat sodan jälkeistä dystopiaa, jossa luonnonvarat ovat suurimmaksi osaksi tuhoutuneet, ja jossa inhimillisyys tekee hidasta kuolemaa.⁵¹

³⁹ Rubin 1996, 73–74; Rubin 1998a, 166–167; Rubin 2013, S41.

⁴⁰ Eckersley 1997, 245; Hicks 2002, 37.

⁴¹ Hicks, David (2002) *Lessons for the future. The missing dimension in education*. RoutledgeFalmer, London. 31.

⁴² Rubin 1998a, 38–39.

⁴³ Burnham, Joy (2009) *Contemporary Fears of Children and Adolescents: Coping and Resiliency in the 21st Century*. *Journal of Counseling & Development*, 87:1, 28–35. 28–29.

⁴⁴ Hyytiäinen, Riikka-Liisa (2005) Lukiolaisten käsityksiä tulevaisuudesta ja siihen liittyvistä peloista ja toiveista. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto, Helsinki. 55; Rauste-von Wright & Kinnunen, 26–27; Mikkonen, 158–162.

⁴⁵ Hyytiäinen, 53–54.

⁴⁶ Rauste-von Wright & Kinnunen, 26–27.

⁴⁷ Nurmi 1983b, 55; Nurmi & Nuutinen, 42–49; Solantaus, Tytti & Rimpelä, Matti (1986) Nuorten mielenterveys ja ydinsodan uhka: lastenpsykiatrian uusia haasteita. Teoksessa Kaivosoja, Matti (toim.) *Lapsen etu: 30 vuotta lastenpsykiatriasta työtä ja tutkimusta Suomessa*. Lastenpsykiatrian tutkimussäätiö julkaisuja 1. Lastenpsykiatrian tutkimussäätiö, Helsinki, 141–149. 143; Rauste-von Wright & Kinnunen, 26–27.

⁴⁸ Nurmi & Nuutinen, 42, 55–56.

⁴⁹ Nurmi 1983b, 55; Nurmi & Nuutinen, 42–49; Solantaus & Rimpelä, 143; Rauste-von Wright & Kinnunen, 26–27.

⁵⁰ Solantaus & Rimpelä, 146.

⁵¹ Nurmi & Nuutinen, 42–49.

Kun tutkitaan nuorten pelkoja pitemmällä aikavälillä, Lindfors, Solantaus ja Rimpelä ovat todenneet, että nuorten pelkojen painopiste on siirtynyt globaaleista kysymyksistä yksilöllisempiin huoliin. Omaan terveyteen, kuolemaan sekä yksinäisyyteen ja ihmissuhteisiin liittyvät pelot ovat yleistyneet. Samalla sodan pelko on vähentynyt. Muutos viittaa Lindforsin ym. mukaan siihen, että koetut riskit ovat aikaisempaa yksilöllisempiä modernisaatiokehityksen myötä.⁵² Myös Aapola-Kari ja Wrede-Jäntti tulkitsevat nuorten individualististen pelkojen olevan merkki ”notkeasta modernista”, jossa yksilön valinnanvapaus ja samalla vastuu valinnoista korostuvat.⁵³

Yhteiskunnallinen konteksti vaikuttaa nuorten pelkoihin, mutta myös yksilöllisemmillä tekijöillä on merkitystä. Erityisesti sukupuolen ja iän vaikutusta yksilön pelkoihin on tutkittu monipuolisesti. Tutkimuksissa tytöt ilmoittavat poikia enemmän pelkoja, minkä oletetaan johtuvan sukupuolittuneen sosialisoinnin vaikutuksesta.⁵⁴ Poikien ja tyttöjen peloista on löydetty myös sisällöllisiä eroja. Tyttöjen pelot koskevat useammin tunteisiin ja sosiaalisiin suhteisiin liittyviä kysymyksiä, kun taas pojat nimeävät useammin esimerkiksi työhön liittyviä pelkoja.⁵⁵

Ikääntymisen myötä tapahtuvat muutokset peloissa ovat tyypillisesti ennakoitavia ja selitettävissä nuoren kehitystason muuttumisella. Konkreettiset pelot muuttuvat yleisluontoisemmiksi ja abstrakteimmiksi. Aikaprospektiivin ekstensio kasvaa, jolloin oman tulevaisuuden realistinen arviointi tulee mahdolliseksi.⁵⁶ Sisällöllisesti tämä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka erityisesti konkreettinen fyysisen uhan pelko vähenee lapsuudesta nuoruuteen siirryttäessä.⁵⁷

Nurmen mukaan nuorten henkilökohtaisten tulevaisuudenkuvien sisällöt heijastelevat nuoruuden kehitystehtäviä.⁵⁸ Suomalaisen nuorten pelot ja negatiiviset tulevaisuudenkuvat koskettavatkin henkilökohtaisella tasolla esimerkiksi työtä, opiskelua, ammatinhankintaa ja ihmissuhteita, joihin liittyvät pelot yleistyvät nuoren ikääntyessä.⁵⁹

⁵² Lindfors ym., 996–998.

⁵³ Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 159–160.

⁵⁴ Burnham, Joy; Lomax, Richard & Hooper, Lisa (2012) Gender, Age and Racial Differences in Self-Reported Fears Among School-Aged Youth. *Journal of Child & Family Studies*, 22:2, 268–278. 269, 273.

⁵⁵ Lindfors ym., 993.

⁵⁶ Gullone, Eleonora (2000) The development of normal fear: A century of research. *Clinical Psychology Review*, 20:4, 429–451. 434, 438–439; Michalčáková, Lacinová & Jelínek, 30–31.

⁵⁷ Westenberg, P. Michiel; Drewes, Martine; Goedhart, Arnold ym. (2004) A developmental analysis of self-reported fears in late childhood through mid-adolescence: social-evaluative fears on the rise? *Child Psychology and Psychiatry*, 45:3, 481–495. 482, 488.

⁵⁸ Nurmi 1983b, 102; Nurmi, Jari-Erik (1987) Age, sex, social class, and quality of family interaction as determinants of adolescents' future orientation: a developmental task interpretation. *Adolescence*, 22:88, 977–991. 988.

⁵⁹ Nurmi 1983b, 72, 102; Nurmi 1987, 983; Rauste-von Wright & Kinnunen, 20–21; Lindfors ym., 997–998; Solantaus, Rimpelä & Rahkonen, 145; Lindfors et al., 993.

Nuorten peloissa esiintyy myös huoli omasta ja läheisten terveydestä sekä kuolemasta.⁶⁰

Psykologisesta näkökulmasta nuorten oman ja läheisten hyvinvointiin liittyvät pelot on tulkittu osana nuoren ajattelun kehittymistä: abstraktin ajattelun kehittyminen mahdollistaa potentiaalisten uhkien ja yksilön kuolevaisuuden käsittämisen. Esimerkiksi vanhetessaan nuori voi ymmärtää paremmin sairastumisen vaikutuksen elämänlaatuun, jolloin sairauksien pelko lisääntyy. Toisaalta omaan kehoon liittyvät pelot voivat heijastella nuoruudessa tapahtuvaa oman kehonkuvan muuttumista.⁶¹

Sodan pelko toimii hyvänä esimerkkinä taustamuuttujien vaikutuksesta pelkoon. Vuoden 1983 Nuorten terveystapatutkimuksen tulosten mukaan tytöt ja pojat ovat yhtä huolestuneita sodasta, mutta tyttöjen tunnereaktiot uhkaa kohtaan ovat vahvempia. He ilmaisevat enemmän pelkoa ja ahdistusta kuin pojat.⁶² Sukupuolten väliset erot näkyvät kaikissa ikäryhmissä tutkittaessa 12–18-vuotiaita. Voidaan kuitenkin todeta, että sodan pelko on vähäisempää 16- ja 18-vuotiaiden ryhmissä. Nuoret, joiden vanhemmat ovat ylempää tai alemmaa sosioekonomista luokkaa, ovat kiinnostuneempia sodan ja rauhan kysymyksistä kuin keskiluokkaisien perheen lapset. Vanhempien koulutus ei tuottanut eroja kuitenkaan sodan pelkäämisessä.⁶³

Kansainvälisessä vertailussa voidaan huomata maakohtaisia eroja. Kuten aikaisemmin todettiin, tulevaisuudenkuvat syntyvät aina tietyssä yhteiskunnallisessa kontekstissa. Esimerkiksi hollantilaisilla nuorilla ympäristöpelot kiteytyivät huoliin tulvista⁶⁴. Toisaalta jotkut suomalaisissa tutkimuksissa löydetty pelot ovat melko yleismaailmallisia. Myös brittinuoret pelkäävät saasteita, ympäristöongelmia ja sotaa⁶⁵. Modernit globaalit uhkakuvat selittävät tiettyjen pelkojen laajan levinneisyyden. Toisten pelkojen samankaltaisuutta voi taas selittää nuorten yhteinen elämänvaihe, johon kuuluu universaaleja kehitystehtäviä ja muutoksia⁶⁶.

⁶⁰ Lindfors ym., 997–998; Nurmi 1983b, 75.

⁶¹ Michalčáková, Radka; Lacinová, Lenka; Kyjónková, Hana ym. (2013) Fears in Czech Adolescents. A Longitudinal Study. *The Journal of Early Adolescence*, 33:8, 1072–1090. 1082–1083.

⁶² Solantaus & Rimpelä, 148.

⁶³ Solantaus, Rimpelä & Rahkonen, 145–149.

⁶⁴ Kankaanrinta, & Virtanen.

⁶⁵ Hicks 2002, 33–35.

⁶⁶ Massey, Emma, Gebhardt, Winifred, & Garnefski, Nadia (2008) Adolescent goal content and pursuit: a review of the literature from the past 16 years. *Developmental Review*, 28:4, 421–460. 444–445.

4. Aineisto

Käytössäni on Nuorten terveystapatutkimuksessa (NTTT) kerätty kyselyaineisto vuosilta 1983, 1993 ja 2007. Nuorten terveystapatutkimus toteutetaan joka toinen vuosi, ja kyselyllä kerätään tietoa 12–18-vuotiaiden terveyskäyttäytymisestä. Aineisto on valtakunnallisesti edustava, ja eri vuosien tulokset ovat keskenään vertailukelpoisia. Kyselyvuosina vastaajille lähetetään helmikuussa postitse 12-sivuinen kyselylomake, ja vastaamattomat saavat kaksi muistutusta. Vuonna 2007 lähetettiin vielä kolmas muistutus, ja kyselyn pystyi tällöin täyttämään internetissä. Vastaajien määrä oli 3721 vuonna 1983, 8189 vuonna 1993 ja 5840 vuonna 2007. Vastausprosentti laski tutkimusperiodin aikana.⁶⁷

Taulukko 1. Vastaajien määrä ja vastausprosentit sukupuolen ja iän mukaan 1983, 1993 ja 2007.

		Vastaajien määrä			Vastausprosentti		
		1983	1993	2007	1983	1993	2007
Pojat	12-vuotiaat	450	399	298	85 %	73 %	56 %
	14-vuotiaat	429	1203	912	78 %	74 %	57 %
	16-vuotiaat	413	1168	677	75 %	70 %	49 %
	18-vuotiaat	489	1029	580	75 %	66 %	41 %
	Yhteensä	1781	3799	2467	78 %	70 %	50 %
Tytöt	12-vuotiaat	440	437	344	91 %	84 %	71 %
	14-vuotiaat	482	1299	1115	86 %	86 %	73 %
	16-vuotiaat	509	1389	1002	91 %	87 %	73 %
	18-vuotiaat	509	1265	912	87 %	83 %	70 %
	Yhteensä	1940	4390	3373	89 %	85 %	72 %
KAIKKI YHTEENSÄ		3721	8189	5840			

Lähde: Lindfors ym., 993.

Nuorten tulevaisuudenkuvia on kartoitettu kysymyksillä: ”Kun ajattelet elämääsi ja tulevaisuuttasi yleensä, mitä kolme asiaa TOIVOT eniten?” sekä ”Entä mitä kolme asiaa PELKÄÄT eniten?”. Kysymysten alle on vastauksille jätetty kolme tyhjää viivaa. Vastaajat ovat ilmoittaneet 0–11 pelkoa: 11 % vastaajista ilmoitti yhden pelon, kaksi pelkoa 13 %, kolme pelkoa 46 % ja enemmän kuin kolme pelkoa ilmoitti 13 % vastaajista. 11 pelkoa nimesi vain kolme vastaaja. 17 % vastaajista

⁶⁷ Lindfors ym., 993

ei ilmoittanut yhtään pelkoa eli jätti vastaamatta kysymykseen. Vähintään yhden pelon nimesi siis yhteensä 14 802 vastaajaa, ja 2948 nuorta ei vastannut kysymykseen.

Kaikkien pelkojen oletetaan olevan samanarvoisia, eikä pelkojen kirjoitusjärjestystä oteta huomioon analyysissä. Kyselylomakkeessa ei ole ohjeistettu, että 'suurin' pelko pitäisi kirjoittaa ensin, joten ei ole aihetta olettaa, että ainakaan kaikki vastaajat olisivat ilmoittaneet pelkoja erityisessä järjestyksessä.

Taulukko 2. Vastaajien määrä pelkojen lukumäärän, sukupuolen ja iän mukaan sekä vastaajien osuus sukupuoli- ja ikäryhmissä pelkojen lukumäärän mukaan prosentteina.

Pelkojen lkm, kpl		Vastaajien määrä					Osuus vastanneista				
		0	1	2	3	3+	0	1	2	3	3+
Pojat	12-vuotiaat	283	162	150	500	52	25 %	14 %	13 %	44 %	5 %
	14-vuotiaat	597	351	367	1014	215	23 %	14 %	14 %	40 %	8 %
	16-vuotiaat	518	282	321	939	198	23 %	12 %	14 %	42 %	9 %
	18-vuotiaat	428	253	295	873	249	20 %	12 %	14 %	42 %	12 %
	Yhteensä	1826	1048	1133	3326	714	23 %	13 %	14 %	41 %	9 %
Tytöt	12-vuotiaat	204	155	193	547	122	17 %	13 %	16 %	45 %	10 %
	14-vuotiaat	358	270	398	1450	420	12 %	9 %	14 %	50 %	15 %
	16-vuotiaat	286	244	367	1485	518	10 %	8 %	13 %	51 %	18 %
	18-vuotiaat	274	182	299	1438	493	10 %	7 %	11 %	54 %	18 %
	Yhteensä	1122	851	1257	4920	1553	12 %	9 %	13 %	51 %	16 %
KAIKKI YHTEENSÄ		2948	1899	2390	8246	2267	17 %	11 %	13 %	46 %	13 %

Lähde: NTHH 1983, 1993, 2007.

Kyselyn vastausprosentin laskun lisäksi siis huomattava määrä, 17 % vastaajista, on jättänyt vastaamatta pelkoja koskevaan kysymykseen. Vastaajia, jotka eivät ole vastanneet pelkoja koskevaan kysymykseen, ei oteta huomioon analyysissä. Aineiston perusjoukko on siis vastaajat, jotka ovat ilmoittaneet vähintään yhden pelon (n=14 802).

Pelkoja koskevaan kysymykseen vastaamattomuus on ollut ongelma myös 11–19-vuotiaiden sekä 15–29-vuotiaiden tulevaisuudenpelkoja tutkittaessa. Alle 20-vuotiaista noin 15 prosenttia ei ole ilmoittanut yhtäkään pelkoa Nyholmin sekä Aapola-Kari ja Wrede-Jäntin tutkimuksissa. Nyholmin

tutkimuksessa pelottomuus on yleisempää vanhimalla ikäryhmällä (17–19-vuotiaat), kun omassa aineistossani pelottomuus laskee iän myötä.⁶⁸

Sukupuolen vaikutus pelottomuuteen on samankaltainen molemmissa tutkimuksissa ja kaikissa ikäryhmissä. Pojat ilmoittavat tyttöjä useammin, etteivät pelkää tulevaisuutta tai jättävät vastaamatta pelkoa koskevaan kysymykseen. Syyn oletetaan olevan se, että tyttöjen on helpompi myöntää pelkonsa. Tytöt ja pojat saattavat myös määritellä eri tavoin, missä menee huolestumisen ja pelkäämisen raja.⁶⁹ Vastaamattomuus ja poikien vähäisempi pelkojen määrä vaikuttaa olevan pelkoja tutkittaessa yleinen ongelma, mutta sinänsä myös nuorten pelkoja kuvaava tutkimustulos.

Aineisto on luovutettu tutkimussuunnitelmaa vastaan tätä pro gradu -työtä varten, ja kaikki käytössäni olleet kopiot aineistosta tuhotaan tutkimustyön jälkeen. Aineisto ei sisällä henkilötietoja eikä sellaisia yksittäisiä tietoja, joiden avulla vastaajat voisi tunnistaa. Käyttämässäni aineistossa on yksittäisistä vastaajista sosiodemografisten taustamuuttujien lisäksi tieto siitä, minkä tai mitkä pelot hän on vastauksissaan maininnut. Aineistoa ei ole luovutettu kolmansille osapuolille, ja sen käsittelyssä digitaalisessa muodossa on huolehdittu riittävästä tietosuojasta.

Nuorten terveystapatutkimuksessa kerättyjä tietoja on käytetty säännöllisesti tutkimuksessa. Tutkimus on kuitenkin keskittynyt erityisesti nuorten päihteidenkäyttöön ja muuhun terveyskäyttäytymiseen.⁷⁰ Sodan pelkoa on tutkittu 1980- ja 1990-luvulla⁷¹, minkä lisäksi pelkojen muutosta on analysoitu Lindforsin, Solantauksen ja Rimpelän artikkelissa ”Fears for the future among Finnish adolescents in 1983–2007: From global concerns to ill health and loneliness”. Vaikka käytän samaa aineistoa tutkiakseni samaa aihetta, analysoin aineistoa eri tavoin. Lindfors ym. tutkivat pelkojen yleisyyden muutosta sekä taustamuuttujista vain ikää ja sukupuolta, kun taas itse tarkastelen yhteiskunnallisia pelkoja, useamman taustamuuttujan vaikutusta sekä muuttujien vaikutusten muuttumista vuosittain. Lisäksi lähestyn pelkojen yleisyyden muutosta historiallisesta, en sosiologisesta lähtökohdasta.

⁶⁸ Nyholm, Anna Sofia (2011) Tulevaisuuteen liittyvät pelot ja odotukset. Teoksessa Vesa Keskinen & Anna Sofia Nyholm (toim.) Nuoret Helsingissä 2011. Tutkimuksia 2012:3. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki, 133–140. 133–134; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 161, 166.

⁶⁹ Nyholm, 133–140. 133–135; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 161, 165–166.

⁷⁰ Nuorten terveystapatutkimuksen julkaisuluettelo,

http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhmat/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus/Julkaisuluettelo.html. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.12.2018.

⁷¹ Esimerkiksi Solantaus, Tytti (1987). Hopes and worries of young people in three European countries. Health Promotion International, 2:1; Solantaus, Tytti (1990) Mental health of young people and the threat of nuclear war : socioepidemiological and activity theoretical studies. Väitöskirja. Helsingin yliopisto; Solantaus & Rimpelä.

Nuorten terveystapatutkimuksen aineistoa on käytetty nuorten tulevaisuudenkuvien tutkimiseen myös eräässä toisessa pro gradu -tutkielmassa. Nuorten terveystapatutkimuksessa on kysytty tulevaisuuden pelkojen lisäksi myös tulevaisuuden toiveista. Kia Koivusilta käyttää pro gradussaan ”Nuorten tulevaisuuden toiveet ja niiden yhteys koettuun terveyteen” vuoden 2009 kyselyn tietoja nuorten toiveista. Tutkimus on tavoitteiltaan hyvin erilainen kuin omani, mutta oman tutkimukseni kannalta on huomattava Koivusillan tutkimustulos, jonka mukaan nuorten tulevaisuuden toiveet koskevat enimmäkseen vain omaa henkilökohtaista tulevaisuutta. Vain 3 % vastanneista on maininnut yhteiskunnan tulevaisuuteen liittyviä toiveita.⁷²

Vuosien 1983, 1993 ja 2007 kyselyaineistot valikoituivat tutkimukseni aineistoksi sopivan pitkän ajanjakson lisäksi myös käytännön syistä. Koska näinä vuosina kerättyjä tietoja nuorten peloista on jo käytetty aiemmin Lindforsin ym. artikkelissa, aineisto on muokattu valmiiksi kvantitatiiviseen analyysiin sopivaan muotoon. Näinä kolmena vuotena tutkimukseen osallistuneet nuoret ovat nimenneet yli 1900 eri pelkoa, jotka Lindfors ym. ovat jakaneet aluksi 25 kategoriaan. Kategorisointi perustuu Solantauksen tekemään analyysiin vuoden 1983 kyselyaineistosta⁷³. Tämän lisäksi Lindforsin ym. artikkelia varten vuosien 1993 ja 2007 vastausten perusteella on luotu uusia kategorioita. Useat vastaukset ovat vain muutaman sanan mittaisia, joten kategorisointi on ollut kirjoittajien mukaan melko suoraviivaista. Muodostetuista 25 kategoriasta kuudessa oli niin vähän vastauksia, että ne yhdistettiin toisiin kategorioihin, joten Lindforsin ym. artikkelissa käytettyjen lopullisten kategorioiden määrä on 19.⁷⁴

Lindforsin ym. alkuperäiset 25 kategoriaa, myöhemmin yhdistetyt kategoriat lopullisen luokan alaluokkina⁷⁵:

1. Sota ja terrorismi
2. Ympäristökatastrofit
 - 2.1. Ympäristökatastrofit
 - 2.2. Epidemiat
3. Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus
 - 3.1. Rikollisuus, väkivalta ja huumeet

⁷² Koivusilta, 39.

⁷³ Solantaus 1987, 19–28.

⁷⁴ Lindfors ym., 993.

⁷⁵ NTTT 1983, 1993, 2007 -aineisto, Lindfors ym. omat merkinnät

- 3.2. Pakolaisuus, siirtolaisuus, uskonnot
- 4. Poliittis-taloudelliset muutokset, lama
 - 4.1. Lama, talous- ja työllisyystilanne
 - 4.2. Euroopan poliittiset muutokset
- 5. Kuolema - oma/läheiset
- 6. Oma fyysinen terveys ja hyvinvointi
 - 6.1. Oma fyysinen terveys/toimintakyky
 - 6.2. Seksuaalisuus
- 7. Oma psyykkinen terveys
- 8. Perheen/läheisten terveys ja hyvinvointi
 - 8.1. Perheen/läheisten terveys ja hyvinvointi
 - 8.2. Vanhempien avioero
- 9. Yksinäisyys
- 10. Tuleva perhe, parisuhde
- 11. Elämän merkityksellisyys
- 12. Epäonnistuminen ja väärät valinnat
- 13. Opiskelu, ammatinvalinta
- 14. Työ, toimeentulo, asuminen
 - 14.1. Työllistyminen, työ
 - 14.2. Toimeentulo ja asuminen
- 15. Onnettomuudet
- 16. Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus
- 17. Aikuistuminen, vastuunotto
- 18. Eläimet + eläimen menettäminen
- 19. Muut

En näe oman tutkimukseni puitteissa tarpeelliseksi tehdä kategorisointia uudestaan. Yksittäisiä pelkoja on yli 1900 kappaletta, minkä lisäksi ei ole syytä olettaa, että oma kategorisointini eroaisi huomattavasti jo tehdystä. Vastaukset ovat kuitenkin suurimmassa osassa tapauksia muutaman sanan pituisia ja kohtuullisen yksiselitteisiä. Analyysin ensimmäisessä vaiheessa luokittelen kuitenkin valmiiden kategorioiden sisällä pelkoja vielä alakategorioihin tarkemman kuvan saamiseksi.

Luokitteluun liittyy eräs mahdollisesti ongelmallinen puoli. Samaan kategoriaan luokitellut pelot voivat olla, vaikkakin teemaltaan samoja, sisällöllisesti hyvin erilaisia. Esimerkiksi kategoria rikollisuus, väkivalta, huumeet ja pakolaisuus sisältää pelkoja siitä, että rasismi lisääntyy Suomessa ja toisaalta pelkoja siitä, että Suomeen tulee enemmän maahanmuuttajia. Toisaalta vaikka pelkojen sisällöt ovatkin melko vastakohtaisia, niistä välittyy samankaltainen tulevaisuudenkuva: globaali maailma, jossa väestöä liikkuu maasta toiseen. Yllämainitut pelot kuvaavat eri asiat tällaisessa skenaariossa epätoivotuksi, mutta ne ilmentävät samankaltaista mahdollista tulevaisuutta.

5. Menetelmät

5.1. Kvalitatiiviset menetelmät

5.1.1. Luokittelu

Laadullisen tutkimuksen kohdalla yksi perusanalyysimenetelmistä on sisällönanalyysi, vaikkakin on mahdollista tehdä myös kvantitatiivista sisällönanalyysiä. Yksi lähestymistapa aineiston analyysiin on aineiston luokittelu, jossa aineistoa määritellään luokkiin ja luokkien esiintymiskerrat aineistossa lasketaan. Luokittelun lähtökohtana voi toimia aineisto itse (aineistolähtöinen analyysi) tai tutkimuksessa käytetty teoreettinen viitekehys (teoriasidonnainen tai teorialähtöinen analyysi). Aineistolähtöisessä ja teoriasidonnaisessa luokittelussa luokat nousevat aineistosta itsessään, vaikkakin teoriasidonnaisessa analyysissä teoria ohjaa analyysiä. Teorialähtöisessä analyysissä taas käytetään aikaisempaan tietoon pohjautuvia malleja ja käsitteitä. Yleisesti aineistanalyysi etenee aineistosta löytyvien ilmaisujen pelkistämisen ja luokittelun kautta alakategorioiden luomiseen, joita yhdistelemällä luodaan yläkategorioita.⁷⁶

Käytetty aineisto on jo valmiiksi hyvin pelkistetty. Kolmena tutkimusvuotena vähintään yhden pelon on nimennyt 14 803 vastaajaa, jotka ovat ilmoittaneet muutaman sanan vastauksissa yhteensä yli 1900 pelkoa. Lisäksi aineistoon on merkattu, mihin 25 kategoriasta Lindfors ym. ovat luokitelleet vastauksen. Yhteiskunnallisiin ongelmiin liittyviä kategorioita on viisi: 1) Sota ja terrorismi, 2) Ympäristökatastrofit, 3) Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus, 4) Poliittis-taloudelliset muutokset, lama ja 5) Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus.

Käytän valmiita kategorioita kvantitatiivisessa analyysissä, mutta tarkempaan historialliseen analyysiin ne ovat liian laajoja. Esimerkiksi kategoria ”ympäristökatastrofit” sisältää runsaasti niin eri teemoihin liittyviä pelkoja, että historiallisten tapahtumien vaikutusten tunnistaminen on vaikeaa. Jaankin kategorian neljään alaluokkaan: 2.1) Ydinonnettomuudet, 2.2.) Ilmastonmuutos, saasteet ja kaupungistuminen, 2.3.) Ympäristökatastrofit ja maailmanloppu sekä 2.4.) Epidemiat. Näin ympäristöön liittyvien tulevaisuudenkuvien sisällöllinen muutos tulee ilmi.

Luomalla uusia alakategorioita pelkojen yleisyyden ajallisen vaihtelun ja niihin vaikuttavien ilmiöiden analyysi on siis tarkempaa. Alakategorioiden luomisessa lähestymistapani on

⁷⁶ Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki. 93–103, 109–116.

teoriasidonnainen. Annan luokkien syntyä aineiston pohjalta, mutta valintoihini vaikuttaa aiempi tutkimustieto. Esimerkiksi aikaisemmassa tutkimuksessa nousee esiin, kuinka sodan pelko tarkoitti 1980-luvulla erityisesti ydinsodan pelkoa⁷⁷, joten luokitellessani ”Sota ja terrorismi” -kategoriaan kuuluvia pelkoja nostan ydinsotaan liittyvät pelot omaksi alaluokakseen.

Luokittelen jo valmiiksi luokiteltua aineistoa, joten aikaisemmat päätökset vaikuttavat omaan tulkintaani. Käyn läpi aineistoa valmis kategoria kerrallaan, niin, että yksi kategoria on aina oma itsenäinen yksikkönsä. Aikaisempi jaottelu siis ohjaa omaa luokitteluani, sillä se määrää, mitä vastauksia tarkastelen yhdessä. Tämä taas vaikuttaa vuorostaan siihen, millaisia alaluokkia syntyy.

Avokysymyksiin kirjattujen lyhyiden vastausten luokittelu voidaan katsoa eroavan laajemman kvalitatiivisen aineiston luokittelusta. Luokittelu voidaan tehdä melko automatisoidusti esimerkiksi sanahaun avulla. Lyhyidenkin vastausten luokittelun pätevyyttä täytyy kuitenkin arvioida. Luokittelun pätevyydessä ei ole kyse aineiston ainoan oikean tulkinnan löytämisestä, vaan luokittelun koherenssista ja ymmärrettävyydestä.⁷⁸ Suurimman osan vastauksista kohdalla sisällöllinen tulkinta on yksiselitteistä, mutta oma tulkintani vaikuttaa siihen, mitä alaluokkia luodaan, ja mitkä vastaukset luokitellaan mihinkin alaluokkaan.

⁷⁷ Solantaus & Rimpelä, 146

⁷⁸ Bazeley, Patricia (2013) *Qualitative Data Analysis: Practical Strategies*. SAGE, Lontoo. 146–148.

Taulukko 3. Yhteiskunnallisten pelkojen analyysissä käytetyt pääluokat sekä alaluokat. Lindforsin ym. luokitteluun perustavat kaksi alaluokkaa merkitty erikseen värikoodilla.

Pääluokat	Alaluokat
1. Sota ja terrorismi	1.1. Ydinsota
	1.2. Muut sotaan liittyvät
2. Ympäristökatastrofit	2.1. Ydinonnettomuudet
	2.2. Ilmastonmuutos, ympäristösaasteet, kaupungistuminen
	2.3. Ympäristökatastrofit, maailmanloppu
	2.4. Epidemiat (annettu)
3. Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus	3.1. Pakolaisuus, siirtolaisuus, uskonnot (annettu)
	3.2. Huumeet
	3.3. Turvattomuus, väkivalta
	3.4. Rikokset, järjestäytynyt rikollisuus
4. Poliittis-taloudelliset muutokset, lama	4.1. Lama, kansallinen ja globaali talous
	4.2. Poliittinen tilanne, epävarmuus ja konfliktit, poliittiset aatteet
5. Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus	5. Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus

Alaluokkia luodessa merkitsin ensin aikaisemman kirjallisuuden perusteella mielenkiintoiset pelot kuten ydinsotaan ja sen vastinpariksi ydinonnettomuuksiin liittyvät vastaukset. Aineistoa läpikäydessä nousi sen jälkeen esiin selkeitä teemoja, jotka jaoin omiksi luokikseen. Kahdessa tapauksessa käytän Lindforsin ym. analyysin myöhemmässä vaiheessa hylättyjä alakategorioita: epidemioihin sekä pakolaisuuteen, siirtolaisiin ja uskontoihin liittyvät pelot on merkitty valmiiksi aineistoon. Joihinkin alaluokkiin jäi vain vähän vastauksia, mutta näin johdonmukaisemmaksi säilyttää pienemmät alaluokat, jos vaihtoehtona olisi ollut yhdistellä hyvin erilaisia pelkoja toisiinsa. Kategoriassa ”Poliittis-taloudelliset muutokset, lama” kokeilin ensiksi erotella vastaukset, joissa mainitaan lama eksplisiittisesti, yleisemmistä julkisen talouden tilanteeseen liittyvistä peloista. Alaluokkiin jäi kuitenkin niin vähän vastauksia, että näin parhaimmaksi tarkastella lama- ja talouspelkoja yhdessä. Lopulta ”Poliittis-taloudelliset muutokset, lama”-kategoriaan syntyi siis samat alaluokat, kuin mihin Lindfors ym. olivat päätyneet ennen alaluokkien yhdistämistä.

Vastausten lyhyys vaikeutti joissain tapauksissa tulkintaa. Esimerkiksi vastaus ”Suomen tilanne” voisi viitata Suomen taloudelliseen tai poliittiseen tilanteeseen. Onneksi vastauksia, joissa konteksti jää täysin epäselväksi, on vain muutama. Tällaisten vastausten kohdalla olen tulkinut vastauksen mahdollisimman laajasti. Esimerkkitapauksessa olen tulkinut vastauksen viittaavaan todennäköisemmin Suomen yleiseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen kuin pelkkään talouskasvuun,

joten pelko on koodattu luokkaan 4.2. Poliittinen tilanne, epävarmuus ja konfliktit, poliittiset aatteet.

Vaikka käytän analyysissä myös kvantitatiivisia menetelmiä, aineisto on muokattu kvantitatiiviseen analyysiin sopivaan muotoon kvalitatiivisin keinoin. Täten aineistoa aikaisemmin käsitelleiden tutkijoiden ja omat tulkintani vaikuttavat tutkimuksen kvantitatiivisiin tuloksiin suuresti.

5.2. Kvantitatiiviset menetelmät

Pelkojen yleisyyttä vuosittain tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla, ja muutoksen merkitsevyyttä testataan khiin neliö -testillä. Pelkojen yleisyyden erojen tilastollista merkitsevyyttä vuosiparien välillä on testattu varianssianalyysin Bonferroni-menetelmällä (liite 1). Datan käsittelyyn ja analysointiin käytettiin IBM SPSS Statistics 24 -ohjelmaa.

5.2.1. Logistinen regressio

Sosiodemografisten taustatekijöiden vaikutusta valittuihin pelkoihin tutkitaan logistisella regressiolla. Yleisesti regressioanalyysillä voidaan tutkia yhden riippuvan muuttujan suhdetta yhteen tai useaan riippumattomaan muuttujaan. Kun riippuva muuttuja on dikotominen tai kategorinen, analyysiin voidaan käyttää logistista regressiota. Riippumattomat muuttujat voivat olla jatkuvia, diskreettejä tai kategorisia. Logistisella regressiolla voidaan ennustaa aineiston tietyn tapauksen kuulumista haluttuun kategoriaan. Toisaalta logistisella regressiolla voidaan myös kuvata selittävien muuttujien vaikutusta kategoriaan kuulumisen todennäköisyyteen.⁷⁹ Tutkimuksessa tapaukset ovat nuorten kyselyvastauksia, ja mahdollisia ”kategorioita”, joihin vastaukset voivat kuulua, on kaksi: tietyssä vastauksessa pelko on joko mainittu (kategoria 1) tai sitä ei ole mainittu (kategoria 2).

Logistisen regression perusmalli on:

$$\hat{Y}_i = \frac{e^u}{1+e^u} (1)$$

⁷⁹ Tabachnick, Barbara & Fidell, Linda (2014) Using Multivariate Statistics. Sixth Edition. Pearson Education Limited, Essex. 153, 483–487.

\hat{Y} :n ollessa tapauksen i ($i = 1, \dots, n$) todennäköisyys kuulua tutkittuun kategoriaan, ja u :n ollessa lineaarisen regression perusyhtälö:

$$y = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_k x_k \quad (2)$$

β_0 on mallin vakio ja β_j kulmakerroin selittävälle muuttujalle x_j k :n ollessa selittävien muuttujien määrä ($k = 1, \dots, j$). Lineaarisen regression yhtälöstä saadaan logit, tapahtuman oddsin, vedon, luonnollinen logaritmi.⁸⁰

Logistisen regression tulosten ymmärtämiseksi on selvennettävä oddsin, vedon, sekä odds ration, vetosuhteen, käsitteitä. Veto on tapahtuman x todennäköisyyden suhde tapahtuman x vastatapahtuman todennäköisyyteen. Eli tapahtuman x veto:

$$odds = \frac{P(x)}{1 - P(x)} \quad (3)$$

Vetosuhde on taas kahden tapahtuman vedon suhde:

$$OR = \frac{\frac{P(x_1)}{1 - P(x_1)}}{\frac{P(x_2)}{1 - P(x_2)}} \quad (4)$$

81

Logistisesta regressiosta saatava kulmakerroin β on vetosuhteen luonnollinen logaritmi, eli vetosuhde $= e^\beta$. Kun selittävä muuttuja muuttuu yhden yksikön verran, tapahtuman odds, veto, kasvaa vetosuhteen e^β :n verran. Kun vetosuhde on arvoltaan yli yksi, selittävän muuttujan kasvu kasvattaa selitettävän tapahtuman vetoa. Vetosuhteen ollessa alle yhden selittävän muuttujan kasvu vähentää selitettävän tapahtuman vetoa. Mitä kauempana vetosuhteen arvo on arvosta 1, sitä suurempi selittävän muuttujan vaikutus on mallin mukaan. Vetosuhteen voi siis tulkita kuvaavan tutkittavan muuttujan vaikutuksen kokoa.⁸²

⁸⁰ Tabachnick & Fidell, 484.

⁸¹ Hosmer, David; Lemeshow, Stanley & Sturdivant, Rodney (2013) Applied Logistic Regression. Wiley, New York. 51.

⁸² Tabachnick & Fidell, 507–509.

Tutkimuksessa logistista regressiota käytetään tutkittaessa, kuinka paljon taustamuuttujat vaikuttavat tiettyjen pelkojen esiintymiseen. Logistisessa regressiossa tätä kuvaa se, kuinka kaukana vetosuhteen arvo on arvosta 1. Samalla vertaillaan, onko taustamuuttujien selitysvoimassa eroja tutkimusvuosina, eli onko tietyn muuttujan saamassa vetosuhteen arvossa eroja, kun logistinen regressio tehdään eri vuosien aineistoille. Vetosuhteita verratessa on huomattava, että eri vuosien aineistoja on analysoitu toisistaan riippumatta. Tiettyä pelkokategoriaa tutkittaessa käytetään samoja selittäviä muuttujia kaikkien kolmen vuoden aineistojen analyysiin, mutta kyseessä on toisistaan riippumattomat analyysit. Tällöin vetosuhteen arvojen tutkimusvuosien välisten erojen tilastollista merkitsevyyttä ei voida tutkia tilastollisin menetelmin. Pieniä eroja vuosien välillä ei siis voi tulkita luotettavasti todelliseksi muutokseksi.

Vetosuhteen tulkinta voi yleisesti aiheuttaa ongelmia. Vetosuhdetta ei voi tulkita todennäköisyytenä, vaikkakin tätä virhetulkintaa on esiintynyt niin mediassa kuin tutkimuksissakin. Rita, Töttö ja Alastalo muistuttavat, että vetosuhteen saadessa esimerkiksi arvon 1,05 tutkitun tapahtuman todennäköisyys ei kasva 5 prosentilla vertailuryhmään verrattuna vaan tapahtuman veto kasvaa 5 prosenttia. Vetosuhdetta ei voi havainnollistaa todennäköisyyksillä, mutta vetosuhteiden avulla voidaan verrata kahden eri tapahtuman todennäköisyyden eroa.⁸³ Omassa tutkimuksessani haluan verrata esimerkiksi tyttöjen sodan pelon todennäköisyyttä poikien sodan pelon todennäköisyyteen, jolloin vetosuhde kuvaa, kuinka paljon suurempi tai pienempi tyttöjen sodan pelon veto on.

Veto ei ole ainoa käänнос odds-käsitteelle, vaan tutkimuksessa on käytetty myös esimerkiksi termiä riski. Tapaa on kritisoitu, sillä sen pelätään hämmentävän lukijaa.⁸⁴ Kutsun silti jatkossa vetoa riskiksi. Pelko on yleisemmin vältettävä tunne, joten negatiivisen konnotaation omaava sana riski kuvaa osuvasti ja yleistajuisesti pelon esiintymisen mahdollisuutta. Kutsun odds ratiota taas vetosuhteeksi, jotta nämä kaksi termiä pysyisivät mahdollisimman erotettavina.

Logistisen regression käyttöön liittyy ehtoja, joista mainitaan tässä muutama. Jos tuloksissa esiintyy suuria keskivirheitä, se voi olla merkki selittävien muuttujien liian suuresta keskinäisestä riippuvuudesta, multikollineaarisuudesta. Suuret keskivirheet tai suuret regressiokertoimet voivat

⁸³ Rita, Hannu; Töttö, Pertti & Alastalo, Marja (2008) Voiko turkulaisten kirjoittamista artikkeleista yli 100 % olla kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkintaa. *Janus*, 16:1, 72–80.

⁸⁴ Rita ym., 72.

olla myös merkki siitä, että aineistossa on liian vähän tapauksia selittäviä muuttujia kohden.⁸⁵ Yleisesti hyväksytty käytäntö on, että jokaista riippumatonta muuttujaa kohden tulisi olla kymmenen positiivista ja negatiivista tapausta.⁸⁶ Korkeampaakin tapausmäärää on ehdotettu. Kategorisia riippumattomia muuttujia käytettäessä mallin rakentamisessa on huomattava, että tapausmäärän minimimäärää laskettaessa on otettava huomioon riippumattomien muuttujien määrän sijaan vapausasteiden määrä. Esimerkiksi yhtä kolmiportaista kategorista muuttujaa vastaava tapausten minimimäärä on 20 tapausta, ei kymmenen tapausta.⁸⁷

Logistisessa regressiossa riippuvan ja riippumattomien muuttujien suhteen ei täydy olla lineaarinen. Kuitenkin jatkuvien riippumattomien muuttujien ja selitettävän muuttujan logit-muunnoksen välillä tulee olla lineaarinen suhde.⁸⁸ Yksikään analyysissä käytetty riippumaton muuttuja ei ole luonteeltaan jatkuva, joten tätä olettaa ei täydy testata.

Analysissä käytetyt muuttujat:

Sukupuoli

Sukupuolen merkitystä tutkittaessa pojat ovat vertailuryhmä, johon tyttöjä vertaillaan.

Ikä

Ikä on merkitty malliin kategorisena muuttujana niin, että 12-vuotiaat toimivat vertailuryhmänä. Näin iän mahdollinen ei-lineaarinen vaikutus saadaan näkyviin.

Isän koulutus

Vuoden 1983 ja 1993 kyselyissä nuorilta on kysytty vain isän koulutusta. Tämän lisäksi vuonna 2007 on kysytty myös äidin koulutuksesta, mutta vertailtavuuden vuoksi tietoa äidin koulutuksesta ei oteta mukaan regressioon. Keskikoulun ja ylioppilastutkinnon suorittaneita vertaillaan kansakoulun käyneisiin.

⁸⁵ Tabachnick & Fidell, 488-490.

⁸⁶ Peduzzi, Peter; Concato, John; Kemper, Elizabeth ym. (1996) A simulation study of the number of events per variable in logistic regression analysis. *Journal of Clinical Epidemiology*, 49:12, 1373–1379.

⁸⁷ Austin, Peter & Steyerberg, Ewout (2017) Events per variable (EPV) and the relative performance of different strategies for estimating the out-of-sample validity of logistic regression models. *Statistical Methods in Medical Research*, 26:2, 796–808. 797, 805.

⁸⁸ Tabachnick & Fidell, 483, 489.

Vanhempien työtilanne

Perheen sosioekonomista asemaa pyritään lähestymään käyttämällä regressiomallissa muuttujina sekä isän koulutusta että vanhempien työllisyystilannetta. Vuonna 1983 on kysytty vain isän tai muun huoltajan työtilanteesta, mutta vuosina 1993 ja 2007 kysyttiin myös äidin työtilanteesta. Tieto isän ja äidin työllisyydestä yhdistettiin dikotomisiksi muuttujaksi työttömyydestä. Nuoria, joiden vanhemmista jompikumpi tai molemmat ovat työttömiä, verrataan nuoriin, joiden perheissä ei esiinny työttömyyttä.

Pelkojen lukumäärä

Kyselyssä on pyydetty nuoria kirjoittamaan kolme pelkoa, mutta vastauksissa esiintyy 1-11 pelkoa. Tytöt ovat ilmoittaneet keskimäärin enemmän pelkoja kuin pojat ja vanhemmat enemmän kuin nuoremmat (taulukko 2). Pelkojen lukumäärä lisätään regressioon kontrollimuuttujaksi.

Tilastollisessa analyysissä pyritään tunnistamaan viiden eri pelon kohdalla pelon esiintymistä selittävät sosiodemografiset taustamuuttujat. Malleja rakennettaessa on otettu mukaan selittäviä muuttujia aikaisemman kirjallisuuden pohjalta. Mallit on rakennettu pelko kerrallaan siten, että tilastollisesti merkitsemättömät muuttujat on jätetty mallista pois. Muuttujien merkitsevyys on käyty erikseen jokaisen vuoden aineiston kohdalla. Mikäli muuttuja on ollut edes yhtenä vuotena tilastollisesti merkityksellinen, se on sisällytetty muidenkin vuosien regressiomalliin muuttujien vertailtavuuden säilyttämiseksi. Merkitsemättömät muuttujat sisältävät mallit ovat esillä regressiotaulukoissa.

Koska logistisessa regressiossa on rajoitteensa tapausten minimimäärän suhteen, kaikkien pelkojen kohdalla ei ole kokeiltu kaikkia taustamuuttujia samanaikaisesti. Esimerkiksi poliittis-taloudellisiin muutoksiin liittyviä pelkoja on vähimmillään 27 vastaajalla, jolloin kokeiltavassa mallissa on voinut olla enintään kahden vapausasteen verran muuttujia.

6. Analyysi

6.1. Pelkojen yleisyyden muutos 1983–2007

Taulukko 4. Pelkojen yleisyys tutkimusvuosina. Kategoriat ovat vuoden 1983 yleisyyden mukaan alenevassa järjestyksessä. *Muutos on edelliseen tutkimusvuoteen verrattuna tilastollisesti merkitsevä .05 tasolla.

Pelkokategoriat	1983	1993	2007
<i>Yhteiskunnalliset pelot</i>			
Sota ja terrorismi	81 %	56 %*	11 %*
Ympäristökatastrofit	11 %	31 %*	7 %*
Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus	8 %	11 %*	6 %*
Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus	2 %	3 %	1 %*
Poliittis-taloudelliset muutokset, lama	2 %	9 %*	1 %*
<i>Henkilökohtaiset pelot</i>			
Työ, toimeentulo, asuminen	42 %	36 %*	40 %*
Oma fyysinen terveys ja hyvinvointi	25 %	34 %*	41 %*
Kuolema - oma/läheiset	17 %	21 %*	39 %*
Opiskelu, ammatinvalinta	11 %	10 %	15 %*
Epäonnistuminen ja väärät valinnat	7 %	8 %	16 %*
Tuleva perhe, parisuhde	6 %	10 %*	14 %*
Muut	6 %	5 %	7 %*
Onnettomuudet	6 %	8 %*	12 %*
Yksinäisyys	5 %	6 %	20 %*
Aikuistuminen, vastuunotto	3 %	3 %	5 %*
Eläimet, eläimen menettäminen	3 %	3 %	4 %*
Oma psyykkinen terveys	2 %	2 %	5 %*
Perheen/läheisten terveys ja hyvinvointi	2 %	3 %*	7 %*
Elämän merkityksettömyys	2 %	2 %*	2 %

Lähde: NTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Kaikissa kategorioissa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää ajallista muutosta. Vuosien välisen eron merkitsevyyttä on testattu varianssianalyysin Bonferroni-menetelmällä (liite 1).

Sodan ja terrorismin pelon yleisyys laskee selvästi tutkimuskauden aikana: lasku vuodesta 1983 vuoteen 2007 on 70 prosenttiyksikköä. Muissa kategorioissa ei tapahdu samanlaista jokavuotista laskua.

Kuolemaan, omaan ja läheisten terveyteen, tulevaan perheeseen tai parisuhteeseen sekä onnettomuuksiin liittyvissä peloissa tapahtuu jokaisena tutkimusvuotena tilastollisesti merkitsevää kasvua, vaikkakin joidenkin kategorioiden kohdalla kasvu on ollut vähäistä. **Omaan psyykkisen terveyteen, yksinäisyyteen, epäonnistumiseen sekä väärin valintoihin** liittyviä pelkoja esiintyy myös enemmän joka vuosi, mutta vuosien 1983 ja 1993 välinen muutos ei ole tilastollisesti merkitsevä. Prosenttiyksiköillä mitattuna eniten on yleistynyt omaan fyysiseen terveyteen ja hyvinvointiin sekä yksinäisyyteen liittyvät pelot. Kun muutosta verrataan vuoden 1983 tilanteeseen, suurin prosentuaalinen kasvu vuoteen 2007 mennessä on tapahtunut yksinäisyyden pelossa, joka on nelinkertaistunut, sekä läheisten hyvinvointiin, epäonnistumiseen, kuolemaan sekä tulevaan perheeseen liittyvät pelot, joiden yleisyys on yli kaksinkertaistunut.

Joissakin pelkokategorioissa muutos on ollut epälineaarinen. **Ympäristökatastrofeihin, rikollisuuteen, väkivaltaan, huumeisiin ja pakolaisiin sekä poliittis-taloudellisiin muutoksiin ja lamaan** liittyvissä peloissa on ollut vuonna 1993 tilastollisesti merkitsevä ylöspäin suuntautuva piikki. **Työhön, toimeentuloon ja asumiseen** liittyvissä peloissa on taas näkyvissä vuonna 1993 laskua muihin tutkimusvuosiin verrattuna. Muissa peloissa muutokset ovat olleet pieniä eivätkä joka vuosi tilastollisesti merkitseviä.

6.2. Pelkojen historiallinen konteksti sekä taustamuuttujien vaikutus pelkoon

6.2.1. Sota ja terrorismi

Taulukko 5. Sotaan ja terrorismiin liittyvien pelkojen yleisyys vuosina 1983, 1993 ja 2007, sekä pelon alaluokat. Sama vastaaja voi esiintyä alaluokissa useasti.

	1983	1993	2007
Sota ja terrorismi	81 %	56 %	11 %
Ydinsota	18 %	5 %	0 %
Muu sota ja terrorismi	66 %	53 %	11 %

Lähde: NTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Kaikissa kategorioissa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää muutosta ($p<0.05$).

Sotaan ja terrorismiin liittyvät pelot ovat sisällöltään melko homogeenisiä. Nuoret pelkäävät ydinaseita ja kemiallisia aseita sodankäynnissä, asevarustelua, Venäjän hyökkäystä sekä maiden välisten konfliktien eskaloitumista ja leviämistä.

Yhteiskunnan tilanteeseen liittyvistä tulevaisuudenpeloista sota ja terrorismi ovat selkeästi yleisimpiä, vaikkakin näiden pelko on vähentynyt dramaattisesti vuoteen 2007 mennessä. Vuonna 1983 hämmästyttävät 81 prosenttia vastaajista ilmoitti pelkäävänsä sotaa. Kylmän sodan jännitteiden ja erityisesti ydintuhon painostavan uhan vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin on tutkittu runsaasti⁸⁹. Kylmän sodan aikana sodan uhka on ollut läsnä vahvemmin kulttuurissa ja täten nuorten tietoisuudessa ja tulevaisuudenkuvissa. 1970-luvun lopulla suurvaltasuhteet kylmenivät, ja samalla myös nuorten sodanpelot yleistyivät niin Suomessa kuin kansainvälisestikin⁹⁰. Kylmän sodan aikana nuorten pelkoon on voinut vaikuttaa yleinen uhkaava maailmanpolitiikan ajan henki ja tietoisuus ydinaseista, mutta nuoret ovat myös herkästi reagoineet ajankohtaisiin muutoksiin suurvaltojen välisissä jännitteissä.

Sodan ja terrorismin pelon vähentyminen voidaan liittää kylmän sodan päättymiseen. Erityisesti ydintuhon uhka pieneni, vaikkakaan ei kadonnut kokonaan.⁹¹ Vuonna 1993 sodan pelko oli yhä korkea, eikä voida sanoa, että kylmän sodan päättymisen jälkeen kansainväliset jännitteet olisivat

⁸⁹ Solantaus & Rimpelä; Solantaus 1990; Helsinki; Beardslee, William & Mack, John (1983) Adolescents and the Threat of Nuclear War: The Evolution of a Perspective. Yale Journal of Biology and Medicine, 56:2, 76–91.

⁹⁰ Solantaus, Rimpelä & Rahkonen, 150.

⁹¹ Männikkö, 161–162.

kadonneet maailmasta. Aineistosta näkee ydinsodan kohdistuvan pelon häviävän. Ajatus ydinsodasta voi silti piillä implisiittisenä yleisemmissä sotamaininnoissa.

Ajankohtaiset tapahtumat ja uutisointi voivat vaikuttaa sodan pelkoon nopeastikin.

Pelkotutkimuksessa, jossa tarkasteltiin suomalaisten nuorten sodan pelkoa joulukuussa 1990 ja tammikuussa 1991, todetaan, että Persianlahden sodan uhka lisäsi lyhyellä aikavälillä merkitsevästi nuorten ajatuksia ydinsodasta. Sodan pelkoa lisäsi sanomalehtien lukeminen, ja tutkijat tulkitsevat median uhkakuvien vaikuttavan suoraan nuorten pelkojen syntymiseen.⁹² Persianlahden sota saattaa olla yksi aikansa tapahtumista, joka selittää korkeaa sodan pelkoa vuonna 1993. Lisäksi 1990-luvun alussa tapahtui laajempia epävarmuutta lisääviä poliittisia muutoksia Euroopassa.⁹³

Yhtäläisyysmerkin piirtämisessä kansainvälisten jännitteiden ja sodan pelon välille on kuitenkin ongelmia. Kuten Persianlahden sodan esimerkki osoittaa, kaukaisestakin konfliktista kuuleminen lisää sodan esiintymistä tulevaisuudenkuvissa nopeasti. 2000-luvun alussa tapahtui laajasti uutisoituja terrori-iskuja, joiden voisi olettaa lisänneen terrorismin pelkoa. 11. syyskuuta 2001, Madridin junapommit 2004 ja Lontoon pommi-iskut 2005 eivät kuitenkaan näy vastauksissa. Vuonna 2007 terrorismin on vastauksissaan nimennyt vain 25 nuorta.

2000-luvun sotaan liittyviä tulevaisuudenkuvia onkin vaikeampi selittää kuin 1980- ja 1990-luvulla esiintyviä. Vuonna 2007 sotaan liittyvissä vastauksissa viitataan suurimmaksi osaksi vain sotaan yleisesti. On siis vaikea arvioida, mitkä ajankohtaiset tapahtumat vaikuttavat pelkoon, vai vaikuttaako pelkoon enemmän esimerkiksi fiktiivinen sotakuvasto. Muutamassa vastauksessa on erikseen nimetty Saddam Hussein, mikä antaa viitteitä siitä, että uutisointi vaikuttaa sodan ja terrorismin pelkoon yhä 2000-luvulla.

Sodan yleisyys vastauksissa herättää kysymyksen, onko kyseessä aikaisemmassa tutkimuksessa huomatuista mediasta ja viihteestä lainatuista ”stereotyyppisistä” uhkakuvista⁹⁴. Sota ja ydinaseet ovat olleet (dystopia)fiktio pitkäaikaisia vakiuhkakuvia, minkä lisäksi uutismediat kuvailivat sodan ja ydintuhon mahdollisuutta todellisessa elämässä⁹⁵. Sotapelkojen yleisyys kuitenkin vähenee yhteiskunnallisen tilanteen muuttuessa, mikä viittaa nuorten myös todella ajattelevan vastauksissaan

⁹² Poikolainen, Kari; Kanerva, Riitta & Lönnqvist, Jouko (1998) Increasing fear of nuclear war among adolescents before the outbreak of the Persian Gulf War. *Nordic Journal of Psychiatry*, 1998;52, 197–202.

⁹³ Lindfors, Solantausta & Rimpelä, 996–997.

⁹⁴ Eckersley 1999, 84; Kemppainen, 52.

⁹⁵ Weart, 11–21, 228–241.

aikansa todellisia tai siltä tuntuja uhkia. Sotaa ja terrorismia esiintyy yhä fiktiossa ja uutisissa, mutta niihin liittyviä pelkoja esiintyy silti vähemmän 2000-luvulle tultaessa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö sota voinut olla eräänlainen helppo vastaus sotauhkakuvien ympäröimälle 1980- tai 1990-luvun nuorelle, joka ei halunnut paljastaa tai ajatella pelkojaan syvemmin. Sota voi olla helppo vastaus myös nuorimmille vastaajille, joiden yhteiskunnallinen tietämys ei vielä riitä monimutkaisempien uhkien arviointiin.

Taulukko 6. Logistinen regressiomalli sodan ja terrorismin pelosta. Ilmoitettu arvo vetosuhteen, odds ration, arvo. Suluissa 95 % luottamusvälin ala- ja yläraja.

SOTA JA TERRORISMI						
	Malli 1			Malli 2		
	1983	1993	2007	1983	1993	2007
IKÄ						
12 (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
14	0,83 (0,61–1,13)	0,89 (0,74–1,07)	0,68*** (0,51–0,90)	0,83 (0,61–1,14)	0,87 (0,73–1,05)	0,65*** (0,49–0,86)
16	0,42*** (0,32–0,56)	0,65*** (0,54–0,78)	0,43*** (0,32–0,59)	0,41*** (0,31–0,55)	0,62*** (0,51–0,75)	0,41*** (0,30–0,56)
18	0,30*** (0,23–0,40)	0,62*** (0,51–0,74)	0,32*** (0,23–0,44)	0,28*** (0,21–0,37)	0,59*** (0,49–0,71)	0,29*** (0,21–0,40)
SUKUPUOLI						
Poika (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Tyttö	1,63*** (1,35–1,96)	1,07 (0,97–1,18)	0,82** (0,67–0,99)	1,52*** (1,26–1,84)	1,02 (0,92–1,13)	0,74*** (0,61–0,90)
ISÄN KOULUTUS						
Kansakoulu (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Keskikoulu	0,58*** (0,45–0,76)	0,86** (0,75–0,98)	0,83 (0,62–1,12)	0,57*** (0,43–0,74)	0,85** (0,74–0,97)	0,83 (0,62–1,12)
Ylioppilas	0,47*** (0,35–0,62)	0,76*** (0,67–0,87)	0,82* (0,65–1,01)	0,44*** (0,33–0,59)	0,74*** (0,65–0,85)	0,79** (0,64–0,98)
TYÖTTÖMYYS						
Ei työttömyyttä (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Työttömyyttä	0,69 (0,42–1,13)	1,13* (1,00–1,28)	0,89 (0,64–1,26)	0,70 (0,43–1,14)	1,13** (1,00–1,28)	0,87 (0,62–1,23)
PELKOJEN LKM						
Pelkojen lukumäärä, kpl				1,27*** (1,15–1,40)	1,22*** (1,17–1,27)	1,39*** (1,23–1,57)
SELITYSASTE						
	8,0%	1,6%	3,2%	9,2%	3,3%	4,5%

*** = $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Lähde: NTTT 1983, 1993, 2007. $n(1983)=3116$, $n(1993)=6960$, $n(2007)=4726$.

Kaikki muuttujat vaikuttavat tilastollisesti merkitsevästi pelon riskiin ainakin yhtenä tutkimusvuotena. Kun pelkojen lukumäärä lisätään malliin, selittävien muuttujien vetosuhteet pysyvät melko vakaina. Suurin vaikutus pelkojen lukumäärän kontrolloinnilla on tyttöjen ja poikien väliseen vetosuhteeseen, mutta tilastollinen merkitsevyys säilyy.

Sodan pelon riski pienenee vanhetessa, vaikkakin 14-vuotiaiden ryhmä eroaa 12-vuotiaista tilastollisesti merkitsevästi vain vuonna 2007. Pelon riskin pieneneminen vanhetessa ei ole myöskään yhtä vahvaa vuonna 1993 kuin muina tutkimusvuosina. Perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa koulutuksen osalta niin, että ylioppilaiden lapsilla sodan pelon riski on pienin kaikkina vuosina. Perheessä esiintyvä työttömyys vaikuttaa pelon riskiin vain vuonna 1993.

Iän ja sodan pelon yhteydestä on ristiriitaisia tutkimustuloksia. Sodan pelon on huomattu vähentyvän 10–20 ikävuoden välissä⁹⁶, mutta brittinuorten kohdalla on todettu heikkoa vastakkaista trendiä⁹⁷. Pelon riskin pieneneminen vanhemmissa ikäryhmissä saattaa selittyä aikaisemmassa tutkimuksessa todetussa nuoruudessa tapahtuvassa ajattelutavan muutoksella, jossa pelot muuttuvat konkreettisista yleisluontoisiksi⁹⁸. Iän vaikutus riskiin on lievempi vuonna 1993 kuin muina tutkimusvuosina. Vuonna 1993 16- ja 18-vuotiaiden sodan pelon riski on 0,6–0,7-kertainen 12-vuotiaiden riskiin verrattuna, kun vuosina 1983 ja 2007 ikäryhmän riski on vain 0,3–0,4-kertainen.

Tutkimuskauden aikana sukupuolen merkitys pelon riskiin muuttuu. Vuonna 1983 tytöillä riski on suurempi, vuonna 1993 tyttöjen ja poikien välillä ei ole eroa, ja vuonna 2007 pojilla riski on suurempi. Solantaus, Rimpelä ja Rahkonen esittävät vuoden 1983 kyselyä käsittelevässä artikkelissaan, että poikien vähempi sodan pelko liittyy sukupuolirooleihin. Pojat omaksuvat miehuuden mallin, johon kuuluu sodan ymmärtäminen teknologian, politiikan ja armeijan kautta. Täten miehet ja myös pojat kokevat sodan hallittavana, jolloin sodan pelko ei ole yhtä yleinen kuin naisilla.⁹⁹ Tämä ei vielä kuitenkaan suoraan selitä, miksi poikien pelon riski on suurempi kuin tyttöjen riski vuonna 2007.

⁹⁶ Nyholm, 134; Muris & Ollendick, 581.

⁹⁷ Hicks 1996, 7.

⁹⁸ Michalčáková, Lacinová & Jelinek, 30–31.

⁹⁹ Solantaus, Rahkola & Rimpelä, 147–148.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, että tytöt ovat yleisesti valmiimpia nimeämään pelkojaan.¹⁰⁰ Kuten Solantaus ym. huomauttavat, sodankäynti käsitetään miehuuteen kuuluvaksi, jolloin poikien saattaa olla erityisen vaikea tunnustaa pelkäävänsä sotaa. Vuonna 2007 ei ole kuitenkaan ollut samanlaisia globaaleja jännitteitä ja kylmän sodan epävarmuutta kuin vuonna 1983, joten sota ei välttämättä ole ollut enää nuorille yhtä läheinen teema. Tällöin sukupuoliroolit ovat voineet vaikuttaa nuorten tulevaisuudenodotuksiin vuosina 1983 ja 2007 eri suuntiin. Vuonna 1983 kun sota on ollut ajankohtainen uhka, poikien omaksuma miehuuden malli on suojannut heitä sodan pelolta Solantauksen ja ym. kuvaamalla tavalla. Kun vuonna 2007 globaalit jännitteet eivät ole olleet yhtä voimakkaasti pinnalla nuorten elämässä, samainen miehuuden malli on kuitenkin ylläpitänyt tietoisuutta sodasta poikien mielessä. Pojat myös kuluttavat tyttöjä enemmän kulttuurituotteita, jotka käsittelevät sotaa ja väkivaltaa, mikä voi osaltaan ylläpitää tietoisuutta sodasta ja täten lisätä pelkoa¹⁰¹. Sukupuolen vaikutus sodan pelkoon vaihtelee eri yhteiskunnallisissa tilanteissa. Sosiodemografiset tekijät siis vaikuttavat pelon riskiin eri tavoin riippuen yhteiskunnallisesta kontekstista.

Iän vaikutuksen ja sodan uhan läsnäolon välillä ei kuitenkaan näy samanlaista suhdetta. Mikäli sota olisi yhteiskunnallisesta kontekstista riippumaton helppo vastaus nuorimmille vastaajille, iän vaikutuksen riskiin tulisi olla suurempi silloin, kun yhteiskunnallisessa keskustelussa sota ei ole ajankohtainen. Tällöin vanhempien nuorten tulevaisuudenkuvissa sota ei esiintyisi yhtä usein. Tässä tapauksessa vuosina 1983 ja 1993, jolloin sodan uhka oli läsnä yleisessä tietoudessa ja sota oli kaikkien yhteinen pelko, iän vaikutus pelon riskiin tulisi olla pieni. Vuonna 2007 taas nuorimpien vastaajien konkreettisia uhkia suosivan kehitysvaiheen tulisi näkyä enemmän iän vaikutuksessa riskiin. Jos vertaillaan vain vuosia 1993 ja 2007 keskenään, oletama pitää paikkansa. Kuitenkin vuonna 1983 sodan pelon riski on 16- ja 18-vuotiailla 12-vuotiaisiin verrattuna lähes täsmälleen yhtä pieni kuin vuonna 2007. Ainoa ero on se, että vuonna 2007 jo 14-vuotiailla on tilastollisesti merkitsevä ero sodan pelon riskissä verrattuna 12-vuotiaisiin. Iän vaikutus pelon riskiin on siis vahva riippumatta siitä, miten sodan uhka esiintyy tutkimusvuosina yhteiskunnassa.

Perheen sosiaalisella asemalla on vaikutusta pelon riskiin. Isän koulutuksen vaikutus riskiin on suurin vuonna 1983. Kansakoulun käyneiden lapsiin verrattuna isän korkeampi koulutus pienentää pelon riskiä. Nuorten terveystapatutkimuksen 1983 tulosten aikaisemmassa analyysissä todetaan, että huoltajien asema työmarkkinoilla tai koulutustaso ei vaikuta sodan pelkoon, mutta ylemmissä ja

¹⁰⁰ Burnham, Lomax & Hooper, 269; Nyholm, 133–135; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 161, 165–166.

¹⁰¹ Michalčáková, Lacinová & Jelínek, 32–33.

alemmissa sosiaalisissa luokissa nuoret olivat kiinnostuneempia sodan ja rauhan kysymyksistä kuin keskiluokan nuoret. Tämän todetaan olevan sinänsä yllättävää, koska globaalien ongelmien oletetaan olevan enemmän korkeamman sosiaaliluokan ja paremmin kouluttautuneiden murheita. Yllättävää tulosta voi tutkijoiden mukaan selittää se, että 1970-luvun rauhanliike oli nuorten korkeasti kouluttautuneiden liike, mutta sitä ennen rauhanliike oli työläistaustainen.¹⁰² Rauhanliikkeen työläistaustan vaikutusta sodan pelon riskin pienentymiseen korkeammin kouluttautuneiden perheissä on vaikea ymmärtää vielä vuosina 1993 ja 2007.

Perheessä esiintyvä työttömyys vaikuttaa tilastollisesti merkitsevästi pelon riskiin vain vuonna 1993. Nuorten oman työttömyyden vaikutuksia tutkittaessa on taas huomattu, että 15–29-vuotiaiden joukossa työttömyys on yhteydessä suurempaan turvattomuuden tunteeseen henkilökohtaiseen elämään, esimerkiksi toimeentuloon ja opiskeluun, liittyvien riskien kohdalla. Muiden uhkien kohdalla työttömät nuoret taas kokevat vähemmän turvattomuutta kuin muut ryhmät.¹⁰³

Sodan pelkoon vaikuttavat regressioanalyysissä kaikki tutkitut taustamuuttujat. Iän vaikutus pysyy samansuuntaisena kaikkina tutkimusvuosina, vaikkakin vaikutuksen suuruus vaihtelee. Sukupuolen vaikutuksen muutos liittyy yhteiskunnallisen kontekstin muutokseen, jolloin poikien omaksuma miehinen sukupuolirooli vaikuttaa käsityksiin sodasta. Perheen sosioekonominen tausta vaikuttaa, mutta aikaisemman kirjallisuuden perusteella ei voida selittää sosioekonomisen taustan vaikutuksen syytä.

¹⁰² Solantaus, Rimpelä & Rahkonen, 148–149.

¹⁰³ Vornanen & Miettinen, 208, 212.

6.2.2. Ympäristökatastrofit

Taulukko 7. Ympäristökatastrofeihin liittyvien pelkojen yleisyys vuosina 1983, 1993 ja 2007, sekä pelon alaluokat. Sama vastaaja voi esiintyä alaluokissa useasti.

	1983	1993	2007
Ympäristökatastrofit	11 %	31 %	7 %
Ydinkatastrofit	1 %	4 %	0 %
Luonnonkatastrofit, maailmanloppu	4 %	5 %	2 %
Epidemiat, nälänhätä	2 %	6 %	1 %
Ympäristösaasteet, ilmastonmuutos, kaupungistuminen	5 %	21 %	4 %

Lähde: NTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Kaikissa kategorioissa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää muutosta ($p < 0.05$).

Ympäristökatastrofeja pelättiin eniten vuonna 1993. Suurin osa näistä peloista liittyi ihmisen aiheuttamiin ympäristöongelmiin: ympäristön saastumiseen, ilmastonmuutokseen ja kaupunkien ”betonihelvettien” leviämiseen. Tuhoisat luonnonkatastrofit, parantumattomat kulkutaudit ja suoranainen maailmanloppu ovat kuviteltujen ympäristökatastrofien toinen ääripää, jossa ympäristö vuorostaan aiheuttaa ihmisille ongelmia. Nuorten taipumus dramaattisiin tulevaisuudenkuviin¹⁰⁴ näkyy maailmanloppuun liittyvissä peloissa. Osassa vastauksissa jonkin luonnonkatastrofin oletetaan johtavan kaiken elämän loppumiseen maapallolla, osassa maailmalopun aiheuttajaa ei mainita.

Erityisesti ihmisen aiheuttamat ympäristöongelmat aiheuttivat huolta vuonna 1993.

Ympäristökysymykset nousivat julkiseen keskusteluun 1960-luvulla, ja seuraavilla vuosikymmenillä ympäristökatastrofien uhka levisi kansainvälisestä ympäristöliikkeestä yleiseen tietoisuuteen¹⁰⁵.

Mielipidemittausten perusteella voidaan sanoa, että suomalaiset ovat kokeneet ympäristökriiseihin liittyvää huolta vahvasti ainakin 1980-luvulta lähtien¹⁰⁶. Vuoden 1983 aineistossa ympäristötietoisuuden herääminen näkyy vielä melko marginaalisesti, mutta vuoteen 1993 mennessä ympäristökysymykset ovat vaikuttaneet ainakin hetken nuorten tulevaisuudenkuviin.

¹⁰⁴ Eckersley 1996, 85–86.

¹⁰⁵ Massa, Ilmo (1991) Suunnistus ympäristösosiologiaan. Teoksessa Ilmo Massa & Rauno Sairinen (toim.) Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle. Gaudeamus, Helsinki, 66–92. 66–76.

¹⁰⁶ Elinkeinoelämän valtuuskunta (1985) Murros vai muutos? EVA-raportti suomalaisesta mielipideilmastosta. Helsinki. 4–5, 30–33; Haikonen & Kiljunen, 170–174; Tulokas, Raija (1990) Suomalaiset ja ympäristö. Ympäristö 1990:2. Tilastokeskus, Helsinki. 26–38.

Eri ympäristöongelmat on koettu uhkaaviksi eri aikoina. Vuonna 1986 tehdyssä tutkimuksessa suomalaiset kokivat suurimmiksi ympäristöuhiksi ilman- ja vedensaasteet, öljyvahingot, luonnonmaisemien tuhoutuminen ja ydinjätteet. Tiedotusvälineissä paljon esillä olleet teemat tulivat siis tutkimuksessa esiin, vaikkakin Uusitalo huomauttaa, että julkisuus ei ole ainoa ympäristöhuolta aiheuttava tekijä: luonnonmaisemien tuhoutuminen nousi suurimpien ympäristöhuolten listalle, vaikka aiheesta ei oltu erityisesti keskusteltu julkisuudessa. Tekninen tieto ympäristöuhista ei vaikuttanut tutkimuksessa huolestuneisuuteen, mutta omakohtainen subjektiivinen tieto ympäristöongelmista lisäsi huolestuneisuutta.¹⁰⁷ Vuoden 1994 ympäristöasennebarometrissa taas ydinvoima, ydinjätteet sekä veden- ja ilmansaasteet nimettiin pahimmiksi ympäristöongelmiksi. Barometrissa tämä liitetään siihen, että näitä aiheita oli käsitelty myös paljon tiedotusvälineissä.¹⁰⁸ Ympäristötietoisuuden ja -pelon on todettu olevan yhteydessä aiheeseen liittyvään uutisointiin myös muussa tutkimuksessa.¹⁰⁹

Vuonna 1994 tehdyssä nuorten ympäristöasenteita kartoittavassa tutkimuksessa suurimmat ympäristöpelot olivat myrkkujen leviäminen ympäristöön, ydinsaasteet sekä otsonikato.¹¹⁰ Nuorten ympäristöön liittyvät uhkakuvat olivat siis samoja kuin aikuisväestölläkin, joten oletettavasti myös nuorten ympäristöön liittyvät tulevaisuudenkuvat olivat peräisin osaltaan tiedotusvälineistä.

Ympäristösaasteiden, ilmastonmuutoksen ja muun ihmisen aiheuttamien ympäristökatastrofien pelon lisääntyminen 1980-luvulta 1990-luvulle voisi selittyä yleisesti ympäristöuhkien tulemisesta laajemmin kollektiiviseen tietouteen. Lisäksi ydintuhon uhkan väistyminen kylmän sodan loppuessa saattoi tehdä tilaa ajatukselle ympäristökatastrofien pelolle¹¹¹. Tämän pohjalta ympäristökatastrofeihin liittyvien pelkojen yleisyyden lasku välillä 1993–2007 vaikuttaa epäloogiselta. Ympäristötietoisuuden kasvaessa ympäristöuhkiin liittyvien tulevaisuudenkuvien voisi olettaa yleistyvän. Nuorisobarometrin tulosten mukaan ympäristöhuoli oli nuorten keskuudessa korkeimmillaan vuonna 2008, kunnes talouden taantuma toi tullessaan muut huolenaiheet. Barometrissa ei mainita, kuinka pitkä vertailukausi on.¹¹² On mahdollista, että

¹⁰⁷ Uusitalo, Liisa (1986) Suomalaiset ja ympäristö. Tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationaalisuudesta. The Helsinki School of Economics, Helsinki. 70–73, 78.

¹⁰⁸ Kaila-Kangas, Leena.; Kangas, Risto & Piirainen, Helena (1994) Ympäristöasennebarometri. Vesi ja ympäristöhallinnon julkaisuja - sarja A. Vesi ja ympäristöhallitus, Helsinki. 17–29, 45–69.

¹⁰⁹ Järvinen, Mika (1995) Ympäristöystävä vai vapaamatkustaja? Tutkimus nuorten ympäristöasenteista. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 24–25.

¹¹⁰ Järvinen, 23–24.

¹¹¹ Männikkö, 162.

¹¹² Nuorisobarometri 2016, 82.

talouden laskukaudella ympäristökysymyksiä ei pidetä yhtä tärkeinä kuin nousukauden aikaan. Tämä tendenssi ei ole kuitenkaan näkyvissä vielä vuoden 1993 aineistossa, jonka mukaan viidesosa vastaajista pelkäsi ihmisen aiheuttamia ympäristöongelmia Suomen syvimmän laman aikaan.

Ydinsodan pelkoon verrattuna ydinkatastrofeja pelkää vain harva nuori. Mahdollisesti ydinvoiman uhkaavat ominaisuudet tiivistyvät ydinsotaan, ja rauhan ajan tahaton ydinvoimalaonnettomuus ei vaikuta nuorista yhtä pelottavalta. Vuoden 1993 aineistonkeruun aikaan Tshernobylin ydinvoimalaonnettomuudesta oli jo kulunut seitsemän vuotta. Vuonna 1992 julkaistun artikkelin mukaan Tshernobylin negatiivinen vaikutus ydinvoimamielipiteisiin oli jo lientynyt mielipidemittauksissa. 1990-luvun alussa julkisessa keskustelussa oli kuitenkin pinnalla uusi ydinvoimalahanke. Ajankohtaيسkeskustelussa korostui ydinjätteen loppusijoittamisen ongelmat.¹¹³ Uutisissa esiintyi keväällä 1992 myös Pietarin ydinvoimalan päästöt¹¹⁴. Ajankohtaيسkeskustelu on voinut herättää huolta ydinvoiman turvallisuudesta. Lisäksi on huomattava, että mielipidemittaukset eivät välttämättä mittaa tulevaisuudenpelkoa eikä aikuisväestön mielipide välttämättä kuvaa nuorten yleistä mielipidettä. On siis mahdollista, että nuoret eivät olleet vielä vuonna 1993 unohtaneet Tshernobylin onnettomuutta.

Epidemia-kategoriaan jaotellut pelot koskevat tartunta- sekä kulkutauteja ja nälänhätää. Vuonna 1993 kolmella prosentilla vastaajista oli hiviin ja aidsiin liittyviä pelkoja. Helve ajoittaa aidsin leviämisen nuorten yleiseen tietoisuuteen vuoden 1985 jälkeiseen aikaan¹¹⁵. Suomessa ensimmäinen koko kansalle suunnattu aids-tiedotekampanja käynnistettiin vuonna 1987. Samana vuonna lääkintöhallitus postitti kaikille 16–21-vuotiaille valistuspaketin aidsista ja sukupuolitaudeista. 1990-luvun alussa aids-tietoisuutta ylläpitivät opetusohjelmat ja kondomeita mainostavat musiikkivideot. Vuosikymmenen puolessavälissä aidsin lääkityksessä nähtiin suuria edistysaskelia, ja tauti muuttui kuolemantuomiosta pitkäaikaissairaudeksi.¹¹⁶ Nuorten aids-tietoisuuden voi siis olettaa olleen korkea 1990-luvun alussa. Kuitenkaan aidsiin liittyvät pelot eivät kokonaan selitä tauti- ja nälkäepidemioihin liittyvien pelkojen yleisyyttä vuonna 1993 muihin tutkimusvuosiin verrattuna, mutta muita samanlaisia yksittäisiä teemoja ei tutkimusvuonna nouse esiin.

¹¹³ Toivola, Ahti (1992) Pari vuosikymmentä ydinvoimakeskustelua. *ATS Ydintekniikka*, 21:1, 7–9.

¹¹⁴ Helve, Helena (1993) Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. *Allianssi*, Nuorisotutkimusseura, Helsinki. 71.

¹¹⁵ Helve 1993, 38.

¹¹⁶ Nikkanen, Hanna & Järvi, Antti (2014) Karanteeni. Kuinka aids saapui Suomeen. *Siltala*, Helsinki. 159–164, 172–175, 199.

Ympäristökatastrofien pelkoon on siis vaikuttanut suurempi ympäristötietoisuuden herääminen sekä mahdollisesti yksittäiset uhkakuvat kuten aids ja 1990-luvun alun ajankohtainen ydinvoimalaprojekti. Ympäristötietoisuuden lisääntyminen 2000-luvulla ei kuitenkaan näy lisääntyneenä ympäristösaasteiden tai ilmastonmuutoksen pelkona. Vuosien 1993 ja 2007 välillä aiheeseen liittyvien pelkojen yleisyydessä tapahtuu romahdus, jolle ei löydy selitystä aikaisemmasta tutkimuksesta.

Taulukko 8. Logistinen regressiomalli ympäristökatastrofien pelosta. Ilmoitettu arvo vetosuhteen, odds ration, arvo. Suluissa 95 % luottamusvälin ala- ja yläraja.

YMPÄRISTÖKATASTROFIT									
	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	1983	1993	2007	1983	1993	2007	1983	1993	2007
IKÄ									
12 (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
14	1,23 (0,89– 1,70)	0,98 (0,81– 1,20)	0,64** (0,44– 0,92)	1,24 (0,89– 1,72)	0,92 (0,75– 1,13)	0,58*** (0,40– 0,83)	1,23 (0,88– 1,72)	0,93 (0,76– 1,13)	0,57*** (0,39– 0,82)
16	1,04 (0,74– 1,45)	1,05 (0,86– 1,27)	0,61** (0,42– 0,90)	0,99 (0,71– 1,40)	0,92 (0,75– 1,13)	0,55*** (0,37– 0,81)	0,99 (0,71– 1,40)	0,92 (0,75– 1,13)	0,55*** (0,38– 0,81)
18	0,91 (0,65– 1,28)	1,09 (0,90– 1,33)	0,52*** (0,35– 0,77)	0,60*** (0,42– 0,86)	0,98 (0,80– 1,20)	0,45*** (0,30– 0,67)	0,60*** (0,42– 0,87)	0,99 (0,80– 1,21)	0,45*** (0,30– 0,66)
SUKUPUOLI									
Poika (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Tyttö	1,28** (1,01– 1,62)	1,25*** (1,13– 1,39)	1,02 (0,80– 1,30)	1,06 (0,83– 1,36)	1,11* (0,99– 1,24)	0,84 (0,65– 1,08)	1,07 (0,83– 1,36)	1,11* (1,00– 1,24)	0,85 (0,66– 1,09)
ISÄN KOULUTUS									
Kansakoulu (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Keskikoulu	1,53*** (1,11– 2,11)	1,01 (0,88– 1,17)	1,83*** (1,30– 2,59)	1,42** (1,02– 1,98)	0,98 (0,85– 1,14)	1,85*** (1,31– 2,62)	1,43** (1,03– 2,00)	0,98 (0,85– 1,14)	1,84*** (1,30– 2,61)
Ylioppilas	1,16 (0,79– 1,70)	1,11 (0,97– 1,27)	1,80*** (1,39– 2,32)	0,97 (0,65– 1,44)	1,05 (0,91– 1,21)	1,72*** (1,33– 2,23)	0,97 (0,65– 1,45)	1,05 (0,91– 1,21)	1,71*** (1,32– 2,22)
TYÖTTÖMYYS									
Ei työttömyyttä (ref)							1,00	1,00	1,00
Työttömyyttä							1,30 (0,67– 2,50)	0,99 (0,86– 1,13)	0,78 (0,49– 1,23)
PELKOJEN LUKUMÄÄRÄ									
Pelkojen lukumäärä, kpl				2,10*** (1,84– 2,40)	1,70*** (1,62– 1,79)	1,90*** (1,63– 2,22)	2,10*** (1,84– 2,40)	1,70*** (1,61– 1,78)	1,91*** (1,63– 2,23)
SELITYSASTE									
	1,0%	0,5%	2,0%	10,2%	10,7%	5,8%	10,2%	10,6%	6,0%

*** = p<0,01, **p<0,05, *p<0,1. Lähde: NTTT 1983, 1993, 2007. N(1983)=3116, N(1993)=6960, N(2007)=4726.

Taustamuuttujien vaikutus ympäristökatastrofien pelon riskiin vaihtelee tutkimusvuosittain suuresti, minkä lisäksi pelkojen lukumäärän kontrollointi vaikuttaa vahvasti vetosuhteen merkitsevyyteen sukupuolen kohdalla. Pelkojen lukumäärän lisääminen malliin parantaa mallin selitysasetta huomattavasti. Vuoden 1993 aineistossa malli 1 selittää vain puoli prosenttia kokonaisvaihtelusta.

Aikaisemman tutkimuksen tulokset ympäristöpelkojen sukupuolittuneisuudesta ovat ristiriitaisia. Tytöillä on usein enemmän ympäristöön liittyviä pelkoja ja huolta¹¹⁷, mutta vastakkaisiakin tutkimustuloksia on esiintynyt¹¹⁸. Vuoden 2016 Nuorisobarometrin aineistossa 15–19-vuotiaat tytöt ja pojat pelkäsivät ympäristöön liittyviä ongelmia lähes yhtä paljon¹¹⁹. Ympäristöasenteiden kohdalla on tutkimuksessa löydetty ympäristöarvojen ja -uskomusten sukupuolittuneisuutta: Tytöt ja nuoret naiset pitävät ympäristöystävällistä kulutusta tärkeämpänä kuin pojat ja miehet¹²⁰, tytöt ovat poikia valmiimpia laittamaan ympäristönsuojelun talouskasvun edelle, ja he toimivat poikia ympäristöystävällisemmin¹²¹. Pojat taas eivät pidä yhtä todennäköisenä, että ihmiset tuhoavat maapallon talouskasvuun pyrkiessään, vaan he uskovat teknologian pystyvän ratkaisemaan ympäristöongelmat¹²². Usko ympäristöongelmien ratkaistavuuteen onkin yksi mahdollinen selitys sille, miksi ympäristöongelmat eivät näyttäydy pojille yhtä akuutteina kuin tytöille.

Ympäristökatastrofien pelon riskiin vaikuttavien muuttujien merkitsevyyden vaihtelu on kiinnostavaa. Vuosien 1983 ja 1993 aineistoissa sukupuolella on tilastollisesti merkitsevä vaikutus riskiin, mutta vuoden 2007 aineistoissa esiin nousevat ikä ja huoltajan koulutustaso. Tämä viittaa siihen, että ympäristökatastrofien merkitys on muuttunut, jolloin uudet ryhmät ovat alttiita pelkäämään niitä. Sisällöllisessä tarkastelussa ei käy ilmi, että vuonna 2007 nuoret kokisivat erityisen erilaisia ympäristöön liittyviä pelkoja kuin vuosina 1983 ja 1993: saasteisiin ja ilmastonmuutokseen liittyvät pelot ovat yleisimpiä, minkä jälkeen eniten pelätään luonnonkatastrofeja. Vuosien 1983 ja 1993 välillä tapahtuu alakategorioiden yleisyydessä suurempaa muutosta kuin vuosien 1983 ja 2007 välillä, mutta silti vuosien 1983 ja 1993 aineistoissa taustamuuttujien vaikutus on samanlainen.

¹¹⁷ Helve 2002, 150; Vornanen & Miettinen, 211; Rauste-von Wright & Kinnunen, 26.

¹¹⁸ Hicks 2002, 10.

¹¹⁹ Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 162.

¹²⁰ Saarela, P. (1998) Nuorisobarometri 2/1998. NUORAn julkaisuja 9. Opetusministeriö, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki. 38 & Saarela, P. (2001) Nuorisobarometri 2001. NUORAn julkaisuja 21. Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki. 50–51.

¹²¹ Järvinen, 30–34

¹²² Järvinen, 40–41; Hicks 2002, 5; Helve, 63.

Vuonna 2007 pelon riski pienenee vanhemmilla ikäryhmillä ja nousee huoltajan koulutustason myötä. Koulutustason merkitys viittaa siihen, että nuorten ilmastotietouteen, -asenteisiin tai -uskomuksiin liittyy 2000-luvulla luokka-aspekti, jota ei ollut vielä 1980- tai 1990-luvulla. Samalla vuonna 2007 ympäristöpelon riski laskee iän myötä, joten ympäristötietoisuuden taso on täytynyt olla niin korkealla, että 12-vuotiaatkin ovat osanneet pelätä ympäristökatastrofeja. Uutisointi on yksi tärkeä ympäristötietoisuuden ylläpitäjä, ja vuoden 2006 lopulla ympäristökysymyksiä piti mediassa pinnalla Al Gore ja ilmiöksi noussut Epämiellyttävä totuus -elokuva¹²³. Tämän pohjalta on perustellumpaa olettaa, että huoltajan koulutus on vaikuttanut asenteiden, uskomusten tai arvojen kautta ympäristöpelkoihin tavalla, jota ei aikaisempina vuosikymmeninä vielä tapahtunut, mutta aikaisempi tutkimus ei tue tätä olettamaa. Antti Kouvo toteaa, että suomalaisten ympäristöhuoli on jokseenkin vakaasti jakautunut, vaikka poliittisen orientaation huomataan selittävän 2000-luvun alussa jonkin verran ympäristöhuolen esiintymistä aikuisväestössä¹²⁴.

6.2.3. Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus

Taulukko 9. Rikollisuuteen, väkivaltaan, huumeisiin ja pakolaisuuteen liittyvien pelkojen yleisyys vuosina 1983, 1993 ja 2007, sekä pelon alaluokat. Sama vastaaja voi esiintyä alaluokissa useasti.

	1983	1993	2007
Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus	8 %	11 %	6 %
Väkivalta ja turvattomuus	7 %	6 %	4 %
Pakolaisuus, siirtolaisuus ja uskonnot	0 %	1 %	0 %
Huumeet	0 %	3 %	1 %
Muut rikollisuus, järjestäytynyt rikollisuus	1 %	2 %	1 %

Lähde: NTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Kaikissa kategorioissa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää muutosta ($p < 0.05$).

Kategoriaan kuuluvat erilaiset rikollisuuteen, huumeisiin, väkivaltaan tai turvattomuuteen liittyvät pelot. Teemojen pakolaisuus, siirtolaisuus ja uskonnot sisällyttäminen kategoriaan ei ole täysin perusteetonta, sillä suurimmaksi osaksi aiheeseen liittyvät pelot viittaavat rikollisuuden tai turvattomuuden lisääntymiseen. Aiheeseen liittyvät pelot ovat myös niin harvinaisia, että oman pääkategorian luominen olisi tarpeetonta.

¹²³ Kinnunen, Kalle (2006) Saarnamies. Suomen Kuvalehti, 35/2006, 49.

¹²⁴ Kouvo, Antti (2003) Ympäristöhuolen sosiaalinen jakautuminen - uutta politiikkaa vai universaaleja asenteita? Sosiologia, 4/2003, 297–312. 309–310.

Suurin osa kategoriaan kuuluvista peloista liittyy väkivaltaan ja turvattomuuteen. Nuoret mainitsevat näissä vastauksissa pahoinpitelyn tai seksuaalisen väkivallan uhriksi joutumisen, kaupungilla liikkumisen pimeällä, väkivaltaiset rikolliset, humalaiset tai muuten uhkaavalta tuntuvat ihmiset. Tällaiset pelot ovat vähentyneet tutkimusajanjakson aikana, vaikkakin pelkoja oli jo vuonna 1983 vain seitsemällä prosentilla vastanneista.

Aikuisväestössä väkivallan pelko nousi vuosina 1988–1997 kansallisen uhritutkimuksen mukaan. Tämän selitetään johtuvan laman ja korkean työttömyyden aiheuttamasta turvattomuuden tunteesta, Itä-Euroopan mullistuksista, nopeasta kansainvälistymisestä sekä rikosuutisoinnin voimakkaasta noususta vuoden 1988 jälkeen. Väkivallan pelosta on kysytty vasta vuodesta 1988, joten pelon kehittymisestä 1980-luvulla ei ole tietoa.¹²⁵ Aikuisväestön pelkoa selittävät tekijät eivät näytä vaikuttaneen nuorten väkivallan pelkoon samalla tavalla. Kuten aiemmin tutkimuksessa todetaan, lama ja Euroopan poliittinen murros kyllä näkyivät nuorten peloissa, mutta lama ja poliittinen tilanne eivät vuosien 1983 ja 1993 vertailun perusteella heijastuneet nuorten väkivallan ja turvattomuuden pelkoihin. Ympäristöpelkojen kohdalla tiedotusvälineiden todetaan mahdollisesti vaikuttavan nuorten tulevaisuudenkuviin, mutta rikosuutisoinnilla ei vaikuta olevan samanlaista vaikutusta väkivallan ja turvattomuuden pelkoon.

Aikuisväestön väkivallan pelon yleisyys ei riipu väkivallan tosiasiallisesta yleisyydestä. Uhritutkimuksen mukaan 1980-luvun lopulta fyysistä väkivaltaa kokeneiden osuus on ollut tutkimusvuosina noin kuusi prosenttia 15–75-vuotiaista, mutta samaan aikaan väkivallan pelko lähti nousuun. Jos tarkastellaan vain katuväkivaltaa, jonka uhkaan monet nuorten vastaukset aineistossa viittaavat, voidaan huomata sen uhriksi joutuneiden osuuden puolittuneen 1980-luvun alun viidestä prosentista vuoteen 2009 mennessä. Suurin lasku tapahtui kuitenkin jo 1980-luvulla, minkä lisäksi myös vuoden 2003 jälkeen katuväkivaltaa kohdanneiden osuus vaikuttaa vielä hieman laskeneen.¹²⁶

Nuorten väkivaltaan ja turvattomuuteen liittyvien pelkojen yleisyys näyttää siis seuraavan väkivallan, erityisesti katuväkivallan, laskusuuntaista kehitystä. Ei ole kuitenkaan perusteltua väittää, että väkivallan pelko riippuisi suoraviivaisesti väkivallan yleisyydestä¹²⁷. Huomionarvoista on, että nuorten ja aikuisten väkivaltaan ja turvattomuuteen liittyvät pelot kehittyvät eri suuntaan

¹²⁵ Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010) Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980–2009. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki. 29–30.

¹²⁶ Sirén ym., 1–3, 17–18, 29–30.

¹²⁷ Kivivuori ym., 8–16, 35–37, 83–87.

1990-luvulla. Mittaustapa ei ole verrannollinen, sillä oma tutkimusaineistoni kuvaa vain nuorten suurimpia tai tutkimushetkellä päällimmäisempänä mielessä olevia pelkoja, kun aikuisilta on taas kysytty erikseen väkivallan ja turvattomuuden pelkojen kokemisesta. Kehityssuunnat ovat kuitenkin selkeästi erisuuntaiset. Pelkoon vaikuttavien tekijöiden voi siis sanoa olevan aikuisilla ja nuorilla erilaiset, tai sitten ne vaikuttavat eri tavoin iästä riippuen. Esimerkiksi Suomen kansainvälistyminen 1990-luvulla näkyy nuorten kohdalla eksplisiittisesti vain harvoissa vastauksissa, kun aikuisten kohdalla kansainvälistymisen ehdotetaan vaikuttaneen väkivallan pelkoon.

Huume- ja pakolaisuusteemaisia pelkoja ei ollut vielä vuonna 1983, mutta vuonna 1993 niitä raportoi pieni osa nuorista. Tässä on nähtävissä yhteys ympäröivään yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Huumeisiin liittyvät pelot liittyvät juurikin huumeiden yleistymiseen yhteiskunnassa tai yksilötasolla ystävän tai vastaajan omaan (hypoteettiseen) huumeidenkäyttöön. Suomessa huumeiden käyttö oli vähäistä 1970- ja 1980-luvuilla, kunnes 1990-luvun alussa globaalit huumemyönteiset nuorisokulttuurit rantautuivat Suomeen. Tässä ”toisessa huumeaallossa” huumeidenkäyttö lisääntyi koko 1990-luvun. Uudenlaisen huumetrendin, erityisesti amfetamiinin ja ekstaasin käytön, kasvu ajoitetaan vasta 1990-luvun puoliväliin.¹²⁸ On syytä kysyä, kuinka laajasti tieto lopulta pienen piirin huumetrendistä levisi 12–18-vuotiaiden keskuudessa. Väkivallan ja rikollisuuden tavoin todellisen esiintyvyyden lisäksi tai jopa sijaan olisi hedelmällisempää tarkastella ilmiön saamaa näkyvyyttä.

Nuoret saivat tietoa huumeista ja niiden aiheuttamista uhista myös kouluista. Jo 1970-luvulla peruskoulun opetussuunnitelmassa opastetaan keskustelemaan oppilaiden kanssa huumeista, mutta aiheeseen liittyvä asiantuntemus ei aina ollut riittävää. Vuoden 1985 opetussuunnitelmassa huumeteeman käsittelyyn annettiin enemmän mahdollisuuksia, vaikkakin tarkka suunnittelu jätettiin paikallistasolle. Tässä vaiheessa koulujen huumevalistus oli pelkoon ja uhkakuviiin perustuvaa. 1990-luvulla valistus muuttui neutraalimpaan asiatiedon levittämisen suuntaan.¹²⁹

Vuonna 1983 huumeisiin liittyviä pelkoja nimesi vielä nolla prosenttia nuorista. Pelkojen esiintulo 1990-luvulla voi liittyä huumeiden käytön lisääntymiseen, vaikka käytön kasvu oli vasta alussa

¹²⁸ Salasuo, Mikko (2004) Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, Tutkimuksia 149. Stakes, Helsinki. 18–20.

¹²⁹ Karppinen, Matti (2017) Kauhukuvia ja uskottavuusongelmia. Suomalaisen huumausainetilanteen ja huumevalistuksen muutokset 1960–2010-luvuilla. Pro gradu -tutkielma. Historia- ja maantieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu. 37–46.

vuonna 1993. Toisaalta koulujen lisääntynyt pelotteluun keskittyvä huumevalistus saattoi myös olla pelkojen syntyyn vaikuttava tekijä.

1990-luvun alkuun osuu myös ensimmäinen suuren yleisön huomion saanut pakolaisaalto. Samalla myös etnisyyttä ja maahanmuuttoa koskeva uutisointi lisääntyi runsaasti¹³⁰. Useat siirtolaisuutta koskevat pelot liittyvät maahanmuuton koettuihin negatiivisiin yhteiskunnallisiin seurauksiin, esimerkiksi lisääntyvään rikollisuuteen mutta toisaalta myös maahanmuuttajien kokemaan rasismiin. Toisaalta pelko oli hyvin marginaalinen vuonna 1993, eikä pelkoja esiinny vuonna 2007. Mediahuomiosta huolimatta maahanmuuttajat eivät nousseet nuorten mielissä yhteiskunnalliseksi uhaksi, tai mikäli pelkojen yleisyydessä on suurempi piikki aivan 1990-luvun alussa, maahanmuuttoon liittyvät pelot eivät olleet pysyviä. Vuonna 2016, kun maahanmuutto- ja pakolaisteemat olivat jälleen erityisen ajankohtaisia, nuoret eivät maininneet tulevaisuuden pelkoja kysyttäessä juurikaan maahanmuuttoa¹³¹.

Rikollisuuteen, väkivaltaan, maahanmuuttoon ja huumeisiin liittyvät pelot liittyvät yhteiskunnalliseen mutta myös omaan elinpiiriin ja hyvinvointiin vaikuttavaan turvattomuuteen. Yhteiskunnallinen konteksti on läsnä pelkojen yleisyyden vaihtelussa, mutta vaikutusmekanismi ei ole täysin jäljitettävissä. Lisäksi muun rikollisuuden kuten omaisuusrikosten pelossa ei tapahdu erityistä ajallista muutosta.

¹³⁰ Horsti, Karina (2005) Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Väitöskirja. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto, Tampere. 81–82.

¹³¹ Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 171.

Taulukko 10. Logistinen regressiomalli rikollisuuden, väkivallan, maahanmuuton ja huumeiden pelosta. Ilmoitettu arvo vetosuhteen, odds ration, arvo. Suluissa 95 % luottamusvälin ala- ja yläraja.

RIKOLLISUUS, VÄKIVALTA, MAAHANMUUTTO & HUUMEET									
	Malli 1			Malli 2			Malli 3		
	1983	1993	2007	1983	1993	2007	1983	1993	2007
IKÄ									
12 (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
14	0,55*** (0,39– 0,77)	0,63*** (0,50– 0,81)	0,50*** (0,36– 0,69)	0,53*** (0,37– 0,75)	0,59*** (0,46– 0,76)	0,46*** (0,33– 0,64)	0,53*** (0,37– 0,76)	0,57*** (0,44– 0,74)	0,44*** (0,31– 0,61)
16	0,34*** (0,23– 0,50)	0,53*** (0,42– 0,69)	0,21*** (0,14– 0,31)	0,31*** (0,21– 0,46)	0,47*** (0,36– 0,60)	0,19*** (0,13– 0,28)	0,31*** (0,21– 0,46)	0,46*** (0,35– 0,59)	0,18*** (0,12– 0,27)
18	0,38*** (0,26– 0,55)	0,51*** (0,39– 0,65)	0,20*** (0,14– 0,31)	0,21*** (0,14– 0,32)	0,45*** (0,35– 0,59)	0,18*** (0,12– 0,27)	0,22*** (0,14– 0,34)	0,43*** (0,35– 0,59)	0,18*** (0,12– 0,27)
SUKUPUOLI									
Poika (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Tyttö	1,66*** (1,26– 2,21)	1,25*** (1,07– 1,46)	1,04 (0,80– 1,34)	1,43** (1,06– 1,91)	1,14 (0,97– 1,34)	0,90 (0,69– 1,16)	1,39** (1,03– 1,87)	1,13 (0,96– 1,33)	0,92 (0,71– 1,21)
ISÄN KOULUTUS									
Kansakoulu (ref)							1,00	1,00	1,00
Keskikoulu							0,97 (0,64– 1,49)	0,99 (0,80– 1,22)	1,02 (0,69– 1,51)
Ylioppilas							0,86 (0,54– 1,37)	0,97 (0,79– 1,20)	1,02 (0,77– 1,35)
TYÖTTÖMYYS									
Ei työttömyyttä (ref)							1,00	1,00	1,00
Työttömyyttä							1,20 (0,54– 2,67)	1,14 (0,94– 1,39)	0,86 (0,54– 1,37)
PELKOJEN LUKUMÄÄRÄ									
Pelkojen lukumäärä, kpl				2,25*** (1,94– 2,26)	1,48*** (1,40– 1,57)	1,65*** (1,41– 1,94)	2,25*** (1,93– 2,26)	1,49*** (1,40– 1,58)	1,64*** (1,39– 1,93)
SELITYSASTE									
	4,0%	1,1%	5,2%	13,8%	5,8%	7,5%	13,4%	6,0%	7,6%

*** = p<0,01, **p<0,05, *p<0,1. Lähde: NTTT 1983, 1993, 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Pelkojen lukumäärän kontrollointi ei vaikuta eri ikäryhmien vetosuhteisiin suuresti, mutta mallien 1 ja 2 välillä on eroja sukupuolen merkitsevyydestä pelon riskiin. Kun pelkojen lukumäärä on kontrolloitu, sukupuoli ei enää vaikuta merkitsevästi vuonna 1993.

Rikollisuuteen, väkivaltaan, maahanmuuttoon ja huumeiseen liittyvien pelkojen riski pienenee vanhetessa. Erityisesti 16- ja 18-vuotiailla pelon riski on huomattavasti pienempi kuin 12-vuotiailla, vaikkakaan lasku ei ole vuonna 1993 yhtä jyrkkä. Fyysiseen uhkaan liittyvien pelkojen on todettu vähenevän varhaisnuoruuden jälkeen.¹³² Suurin osa kategorian peloista liittyy juuri itseen kohdistuvaan uhkaan tai pelottavilta vaikuttaviin tilanteisiin ja ihmisiin. Toisaalta aikaisemmassa tutkimuksessa fyysisen uhan pelon vähenemisen on todettu tapahtuvan jo 8. ikävuodesta eteenpäin, eikä enää 12–18-vuotiaiden välillä tapahtuisi tilastollisesti merkitsevää laskua pelon yleisyydessä¹³³. Kun tarkastellaan 14- ja 18-vuotiaiden ryhmiä, voidaan huomata pelon riskin pientymistä tapahtuvan vielä teini-iässä. Vuosina 1983 ja 2007, jolloin kategoriaa dominoi lähes täysin väkivaltaan ja turvattomuuteen liittyvät pelot, vedonlyöntisuhteen arvon lasku on jyrkempi kuin vuonna 1993, jolloin maahanmuuttoon, huumeisiin ja rikollisuuteen liittyviä pelkoja on kategoriassa enemmän.

Tyttöjen pelon riski on suurempi kuin poikien riski vuosina 1983 ja 1993 silloin, kun pelkojen lukumäärää ei ole kontrolloitu. Aikaisemmissa tutkimuksissa tyttöjen on huomattu pelkäävän enemmän itseen kohdistuvaa väkivaltaa ja toisten ihmisten aiheuttamaa uhkaa¹³⁴.

Sotaa koskevien pelkojen kohdalla sukupuolen vaikutuksen muutos on tulkittu johtuvan yhteiskunnallisen kontekstin ja sukupuoliroolien välisen suhteen muutoksesta. Väkivallan, turvattomuuden ja rikollisuuden teemojen kohdalla on vaikea löytää samanlaista yhteyttä. Kuten todettu, väkivallan yleisyys ei selitä ainakaan yksin turvattomuuden tunnetta. Mainittakoon kuitenkin, että ero väkivaltaa kokeneiden miesten ja naisten osuuksissa on pientynyt 2000-luvulla, myös nuorimmassa 15–24-vuotiaiden ikäryhmässä¹³⁵. Väkivaltaa tehneiden 15–16-vuotiaiden tyttöjen ja poikien osuuksien välillä on pysynyt ero 1990-luvulta 2000-lukuun. Pojat ovat tyttöjä useammin syyllistyneet väkivaltaan kuluneen vuoden aikana.¹³⁶

¹³² Westenberg ym., 482, 488.

¹³³ Westenberg ym., 488.

¹³⁴ Michalčáková, Lacínová & Jelínek, 32–33; Kivivuori, Kemppi, Smolej, 45–46.

¹³⁵ Sirén, Aaltonen & Kääriäinen, 4.

¹³⁶ Salmi, Venla (2009) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisorikollisuuskyselyiden tuloksia 1995–2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki. 10–11.

Kun katsotaan alakategorioiden ristiintaulukointia sukupuolen mukaan (liite 2), voidaan nähdä, että tytöillä on tilastollisesti merkitsevästi enemmän väkivaltaan ja turvattomuuteen liittyviä pelkoja kaikkina tutkimusvuosina. Sukupuolen vaikutuksen muutos vetosuhteeseen voi johtua muiden alakategorioiden sukupuolittuneisuuden vaihtelusta. Tytöt pelkäävät kaikkina tutkimusvuosina poikia enemmän itseen kohdistuvaa väkivaltaa ja yleisesti uhkaavia tilanteita. Ero kuitenkin pienenee tutkimuskauden aikana. Vuosina 1983 ja 1993 muihin alakategorioihin liittyvien pelkojen yleisyydessä ei ole sukupuolten välisiä merkitseviä eroja. Vuonna 2007 taas pojat mainitsevat näitä pelkoja useammin. Erot ovat pieniä, alle prosenttiyksikön, mutta voi selittää pelon riskin muutoksen.

Yhteiskunnallisten muutosten on arvioitu vaikuttavan rikosten ja väkivallan pelkoon yksilön haavoittuvuuden tunteen kautta, jolloin yhteiskunnan muutosten aiheuttama lisääntyne haavoittuvuuden tunne lisää myös rikosten ja väkivallan pelkoa.¹³⁷ Nuorten kohdalla yhteiskunnalliset muutokset eivät kuitenkaan ole vaikuttaneet pelon yleisyyden kehitykseen samoin kuin aikuisväestössä. Mikäli haavoittuvuus selittää väkivallan ja rikosten pelkoa, nuorten kokeman haavoittuvuuden voidaan sanoa vähentyneen tutkimuskauden aikana. Siirtolaisuutta ja huumeita koskevat pelot näyttävät taas vaihtelevan teemojen ajankohtaisuuden mukaan.

6.2.4. Yhteiskunnan kovenevat arvot

Taulukko 11. Yhteiskunnan koveneviin arvoihin liittyvien pelkojen yleisyys vuosina 1983, 1993 ja 2007.

	1983	1993	2007
Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus	2 %	3 %	1 %

Lähde: NTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Kategoriassa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää muutosta ($p < 0.05$). Aiheeseen liittyviä pelkoja on vain harvoilla vastaajilla, joten uusia sisällöllisiä alakategorioita ei ole luotu.

Pienellä osalla nuorista on yhteiskunnassa vallitsevia arvoja koskevia pelkoja. Vastauksissa mainitaan ihmisten ahneus, piittaamattomuus, pinnallisuus ja yleinen pahuus. Tulevaisuuden yhteiskunnan pelätään olevan kiireen, teknologian ylivallan, materialismin ja eriarvoisuuden

¹³⁷ Kivivuori, Kemppe & Smolej, 86–87.

leimaama. Näiden pelkojen yleisyys on korkeimmillaan vuonna 1993, mutta lasku vuoteen 2007 verrattuna on vain alle kaksi prosenttiyksikköä.

Yhteiskunnassa vallitsevat arvot eivät ole nousseet muissakaan suomalaisissa tutkimuksissa usein mainituiksi peloiksi tai huolenaiheiksi. Kyselytutkimuksissa aiheeseen liittyviä vastauksia on kategorisoitu eri tavoin, joten suoraa vertailua ei voi tehdä. Esimerkiksi Helven (2002) aineistossa yhteiskunnallinen epäoikeudenmukaisuus, pakolaisuus ja Euroopan yhdentyminen on luokiteltu yhteen, kun taas ihmisten tyhmyyteen, ahneuteen ja kovuuteen liittyvät vastaukset on eritelty omaksi kategoriakseen.¹³⁸

Yhteiskunnan arvoihin liittyvä pelko voi liittyä laajemmin nuoren maailmankatsomukseen ja siihen, miten nuori tulkitsee yhteiskunnan kehityssuuntia. Pelko yhteiskunnan kovenemisesta saattaa heijastella nuoren omia ”pehmeitä” arvoja: materialismin voittoa yhteiskunnasta ei ehkä pelkää niin paljoa, jos omat arvot ovat materialistisia. Osa nuorista kuvaa haastatteluissa 1990-luvulta alkanutta yhteiskunnallista kehitystä taloudellisen vapauden ja vaurastumisen sekä teknologisen kehityksen kautta, kun osa näkee saman ajanjakson yhteisöllisyyden hiipumisen, materialismin, itsekkyyden ja kovenevan kilpailun aikana.¹³⁹ 1990-luvun lama kovensi yleisesti nuorten arvoja: suhtautuminen työttömiin ja muihin yhteiskunnallisesti huono-osaisiin tiukkeni, kehitysapuun ei nähty olevan varaa, ja usko röyhkeyteen pärjäämisen vaatimuksena kasvoi. Arvojen kovenemista tapahtui myös pehmeämpiä arvoja kannattavien nuorten kohdalla.¹⁴⁰

Pelon yleisyydessä tapahtuu vain heikkoa muutosta. Heikko taloudellinen tilanne ei näy pelon yleistymisenä, vaikka hyvinvointiyhteiskunnan heikentämisen sekä työttömyyden ja köyhyyden lisääntymisen voisi olettaa näkyvän huolena eriarvoistumisesta ja pahoinvoinnista. Tämä voi liittyä samanaikaiseen arvomaailman kovenemiseen. Pehmeiden arvojen vähentyessä jäljelle jäi vähemmän nuoria, jotka olisivat kokeneet suurimmaksi huolekseen yhteiskunnan arvomaailman muuttumisen. Yhteiskunnan arvoihin liittyvät vastaukset ovat kuitenkin moninaisia. Niiden ei voi yleistää liittyvän vain pelkoon konkreettisesta yhteiskunnan eriarvoistumisesta ja koventumisesta ja täten olevan vain ajankohtaiseen politiikkaan liittyviä. Ihmisten laiskuus, ahneus, vastuuttomuus ja kateus, jotka on myös mainittu vastauksissa, ovat ajattomampia huolia.

¹³⁸ Rauste-von Wright & Kinnunen, 26; Helve 2002, 281.

¹³⁹ Van den Berg, Marko (2010) Nuorten näkemyksiä Suomen yhteiskunnallisesta kehityksestä. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehityskeskusten tutkimuksia 11. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehityskeskus, Helsinki. 98–101.

¹⁴⁰ Helve 2002, 197–223.

Taulukko 12. Logistinen regressiomalli yhteiskunnallisiin arvoihin liittyvistä pelosta. Ilmoitettu arvo vetosuhteen, odds ration, arvo. Suluissa 95 % luottamusvälin ala- ja yläraja.

YHTEISKUNNALLISET ARVOT						
	Malli 1			Malli 2		
	1983	1993	2007	1983	1993	2007
SUKUPUOLI						
Poika (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Tyttö	4,18*** (2,24–7,79)	1,98*** (1,42–2,76)	1,13 (0,61–2,12)	3,15*** (1,86–6,63)	1,78*** (1,27–2,48)	0,98 (0,52–1,85)
TYÖTTÖMYYS						
Ei työttömyyttä (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Työttömyyttä	0,43 (0,06–3,13)	1,42** (1,01–2,01)	1,18 (0,46–3,00)	0,29 (0,03–2,83)	1,46** (1,03–2,07)	1,17 (0,46–2,99)
PELKOJEN LUKUMÄÄRÄ						
Pelkojen lukumäärä, kpl				2,04*** (1,70–2,46)	1,60*** (1,46–1,77)	1,57** (1,08–2,29)
SELITYSASTE						
	4,4%	1,5%	0,1%	12,7%	6,8%	1,2%

*** = $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Lähde: NTTT 1983, 1993, 2007. N(1983)=3116, N(1993)=6960, N(2007)=4726.

Sukupuoli vaikuttaa merkitsevästi vetosuhteeseen vuosina 1983 ja 1993, kun taas työttömyys vain vuonna 1993. Pelkojen lukumäärän kontrollointi laskee vetosuhdetta sukupuolen kohdalla, erityisesti vuoden 1983 aineistossa. Tyttöjen vetosuhteen luottamusväli on erittäin suuri molemmissa malleissa.

Nuorten arvoja tutkittaessa tyttöjen arvomaailma näyttäytyy keskimäärin pehmeämmältä kuin poikien. Tyttöjen arvomaailmassa korostuvat ympäristö, henkisyys, tasa-arvo ja eettisyys enemmän kuin pojilla.¹⁴¹ Yhteiskunnan kovien arvojen pelko liittyy oletettavasti nuoren omien arvojen pehmeeseen. Tämä saattaa selittää vuoden 1993 matalamman vetosuhteen. Kun humanistisen arvomaailman omanneiden tyttöjen arvot kovenivat laman aikana, myös ero poikien keskimäärin kovempaan arvomaailmaan pieneni.

¹⁴¹ Poutiainen, Olli (2007) Nuorten arvot ja tietoyhteiskunta-asenteet. Väitöskirja. Käytännöllisen teologian laitos. Helsingin yliopisto, Helsinki. 126–127; Helve 2002, 218–2222.

Työttömyyden merkitsevyys vuonna 1993 on kiinnostava poikkeama. Mahdollista on, että työttömyyttä omassa perheessään kokevat nuoret olivat herkempiä laman aiheuttamalle eriarvoistumiselle ja koventuville asenteille. Sinikka Näätäsaari on jakanut tutkimuksessaan lamaan nuoret kolmeen ryhmään: pärjääjiin, toivojiin ja putoajiin. Putoajien perheissä vanhempien työttömyys vaikutti perheen ilmapiiriin, nuoren koulutus- ja tulevaisuudensuunnitelmiin. Työttömyys on voinut olla yllätys, joka vahvasti vaikutti elämään ja vähentää tulevaisuudenkuvien optimismia. Pärjääjillä lama ei taas näkynyt arjessa haittaavana tekijänä.¹⁴² Jos lama ja vanhempien työttömyys on kurjistanut omia tulevaisuudensuunnitelmia, nuoren usko yhteiskunnalliseen kehitykseen ja oikeudenmukaisuuteen on voinut olla vähäistä.

6.2.5. Poliittis-taloudelliset muutokset

Taulukko 11. Poliittis-taloudellisiin muutoksiin ja lamaan liittyvien pelkojen yleisyys vuosina 1983, 1993 ja 2007, sekä pelon alaluokat. Sama vastaaja voi esiintyä alaluokissa useasti.

	1983	1993	2007
Poliittis-taloudelliset muutokset, lama	2 %	9 %	1 %
Lama ja taloudellinen tilanne	0 %	6 %	0 %
Poliittinen tilanne ja muutokset, ideologiat, konfliktit	1 %	3 %	0 %

Lähde: NTTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Kaikissa kategorioissa tapahtuu tilastollisesti merkitsevää muutosta ($p < 0.05$).

Poliittis-taloudelliset muutokset eivät ole esiintyneet tutkimusvuosina erityisen usein nuorten tulevaisuudenkuvissa. Huomattavaa on kuitenkin lamavuoden 1993 piikki erityisesti yhteiskunnan taloudelliseen tilanteeseen ja lamaan liittyvissä peloissa.

Kaikissa vuoden 1993 talouteen liittyvissä vastauksissa ei ole mainittu lamaa eksplisiittisesti, mutta lamatalouden voidaan olettaa vaikuttaneen vastauksiin vahvasti: nuoret mainitsevat pelokseen massatyöttömyyden, verotuksen, valtion velan ja valuuttakurssien huonontumisen. Poliittisiin virtauksiin liittyvät vastaukset keskittyvät myös vuoteen 1993, mutta niitä ei voi samalla tavalla liittää suoraan lamaan. Vastauksissa esiintyy Euroopan yhdentymisprojekti, kapitalismi, kommunismi ja fasismi sekä hallituksen kaatuminen.

¹⁴² Näätäsaari, Sinikka (1994) Laman kosketus. Lasten keskus, Helsinki. 14–36, 100–104.

Vuosina 1983 ja 2007 ilmenevä kansalliseen ja globaaliin talouteen liittyvä hyvin vähäinen pelkojen määrä ja lamavuoden piikki osoittavat, että aiheeseen liittyvät pelot ovat riippuvaisia yhteiskunnallisesta kontekstista. Toisaalta vuoden 1993 piikki taloudellisissa peloissa ei ole kovin suuri talouden silloiseen tilaan nähden. Vain 6 % nuorista on ilmoittanut kokevansa talouteen liittyvää pelkoa, vaikka samalla työttömyys oli kasvanut vuoden 1991 syksystä lähtien ollen vuonna 1993 jopa 16 prosenttia, minkä lisäksi julkisia menoja leikattiin ja veroja korotettiin¹⁴³.

Nuorten lamakokemuksia 1990-luvulla tutkittaessa on huomattu, että jo 10-vuotiaatkin osaavat määritellä laman ja kertovat saavansa siitä tietoja mediasta. Tämän ikäiset kokivat myös ainakin joskus huolta perheen taloudesta.¹⁴⁴ 13–16-vuotiaiden kokemuksissa lama näkyi perheen kulutuksessa ja ilmapiirissä. Osa nuorista myös harrasti ja matkusti vähemmän kuin ennen lamaa.¹⁴⁵ Nuoret olivat siis tietoisia 1990-luvun lamasta, ja sillä oli myös konkreettisia vaikutuksia nuorten elämään. Pelon vähyys ei voi johtua siis tiedon puutteesta. Mahdollisesti laman ja työttömyyden koettiin uhkaavan enemmän vanhempia, eikä tieto lamasta vaikuttanut täten nuorten omiin tulevaisuudenkuviin. Toisaalta vaikka lama vaikuttikin konkreettisesti nuorten elämään, massatyöttömyys, verotus ja valuuttakurssit voivat olla osalle liian kaukaisia tai abstrakteja käsitteitä, jotta he olisivat kyselyyn vastatessaan mieltäneet ne mahdollisiksi peloiksi.

Myös poliittiset pelot ovat yleisimpiä vuonna 1993, vaikka silloinkin niitä on vain 3 prosentilla vastaajista. 1980-luvun loppu ja 1990-luvun alku olivat Euroopan suurten poliittisten jakolinjojen muutosten aikaa. Euroopan unionin syntyminen ja sen kasvu, Neuvostoliiton hajoaminen ja Saksojen yhdistyminen myllersivät maanosaa. Nuorten vastauksissa näkyy myös sisäpolitiikan aiheet ja erimielisyydet. Hallituksen pelätään kaatuvan, hallituksen pelätään jatkavan, Suomen pelätään menevän EY:hyn, Suomen pelätään jäävän EY:n ulkopuolelle. Ero poliittisen tilanteen ja sodan pelkojen yleisyydessä on suuri. Tämä voi johtua juuri ilmiöiden kaukaisuudesta nuorten kokemusmaailmasta. Vaikka nuoret olisivatkin tietoisia poliittisista jännitteistä, sota on politiikkaa helppotajuisempi uhakuva.

¹⁴³ Kiander, Jaakko (2001) Laman opetukset. Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki. 23–28.

¹⁴⁴ Salmi, Minna; Huttunen, Jouko & Yli-Pietilä, Päivi (1996) Lapset ja lama. Raportteja 197. Stakes, Helsinki. 64–70.

¹⁴⁵ Näätsaari, 37–54.

Taulukko 12. Logistinen regressiomalli poliittis-taloudellisiin muutoksiin liittyvistä pelosta. Ilmoitettu arvo vetosuhteen, odds ration, arvo. Suluissa 95 % luottamusvälin ala- ja yläraja.

POLIITTIS-TALOUELLISET MUUTOKSET						
	Malli 1			Malli 2		
	1983	1993	2007	1983	1993	2007
SUKUPUOLI						
Poika (ref)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Tyttö	0,19*** (0,10–0,39)	1,01 (0,92–1,28)	0,20*** (0,09–0,48)	0,16*** (0,08–0,32)	1,01 (0,86–1,20)	0,17*** (0,07–0,41)
PELKOJEN LUKUMÄÄRÄ						
Pelkojen lukumäärä, kpl				1,83*** (1,45–2,31)	1,29*** (1,21–1,38)	1,77** (1,10–2,85)
SELITYSASTE						
	5,8%	0,0%	4,8%	10,9%	1,9%	6,5%

*** = $p < 0,01$, ** $p < 0,05$, * $p < 0,1$. Lähde: NTTT 1983, 1993, 2007. $n(1983)=3116$, $n(1993)=6960$, $n(2007)=4726$.

Politiikkaan ja talouteen liittyviä pelkoja on vähimmillään vain 27 vastaajalla, joten malliin on voitu sisällyttää enimmillään kaksi muuttujaa. Logistiseen regressioon kokeiltiin selittäväksi muuttujaksi myös vanhempien työttömyyttä, mutta vetosuhteet eivät olleet tilastollisesti merkitseviä. Esitellyssä mallissa pelkojen lukumäärän kontrollointi ei vaikuta sukupuolen merkitsevyyteen.

Regressioanalyysissä vain sukupuoli on tilastollisesti merkitseviä vaikutuksia politiikkaan ja lamaan liittyvien pelkojen riskiin. Pelkojen riski on suurempi pojilla kuin tytöillä vuosina 1983 ja 2007. Ero on suuri: tyttöjen riski on vain 0,2-kertainen poikiin verrattuna. Aikaisemmissa tutkimuksissa pojat ovat ilmaisseet jonkin verran enemmän valtion talouteen ja politiikkaan liittyvää pelkoa, huolestuneisuutta ja yleistä kiinnostusta.¹⁴⁶ Sukupuoliero ei näytä olevan pysyvä enää 18–29-vuotiaiden kohdalla.¹⁴⁷

Tyttöjen ja poikien riskeissä ei ole tilastollisesti merkitsevää eroa vuoden 1993 aineiston kohdalla. Tätä selittää mahdollisesti ajan yhteiskunnallinen tilanne. Vuosina 1983 ja 2007 Suomen ja Euroopan taloudellinen tilanne oli hyvä, joten valtion talous ei tuottanut epävarmuutta nuorten elämään. Kylmän sodan jännitteet näkyivät vuonna 1983 nuorten tulevaisuudenkuvissa sodan

¹⁴⁶ Helve 2002, 152–153; Myllyniemi 2017, 24; Rauste-von Wright & Kinnunen, 24; Trommsdorf ym., 144–145;

¹⁴⁷ Myllyniemi, Sami (2010) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Helsinki, 10–146. 100.

pelkona, eikä niinkään yleispoliittisiin aiheisiin liittyvinä pelkoina. Kuten sodan pelon tapauksessa, sukupuoliroolit saattavat vaikuttaa pelon riskiin enemmän silloin, kun aiheeseen liittyvät uhkakuvat eivät ole laajasti esillä. Vuosina 1983 ja 2007 yleinen poliittinen ja taloudellinen tilanne ei antanut nuorille syytä huoleen, mutta poikien suurempi yleinen kiinnostus talouteen ja politiikkaan altisti heidät aiheisiin liittyville peloille. Vuonna 1993 taloudellinen ja poliittinen tilanne oli kuitenkin epävakampi. Lama ja Euroopan suuret muutokset nostivat talouden ja politiikan teemat laajemmin myös tyttöjen tulevaisuudenkuviin. Tällöin sukupuolen vaikutus pelon riskiin oli vähäisempi.

Tässä vaiheessa on kuitenkin huomautettava, että regression tulokseen voi liittyä ongelmia. Kuten aiemmin on todettu, logistista regressiota käytettäessä kovin suuri, tai tässä tapauksessa kovin pieni, kerroin voi johtua liian pienestä tapausmäärästä. Politiikkaan ja lamaan liittyviä pelkoja on nimennyt 50 vastaajaa vuonna 1983, 612 vastaajaa vuonna 1993 ja vain 27 vastaajaa vuonna 2007. Tapauksissa, joissa tapausmäärä on liian pieni analyysiin, suositellaan tapauksien lisäämistä tai riippumattomien muuttujien vähentämistä¹⁴⁸. Tässä tapauksessa kumpikaan keino ei ole mahdollinen. Analyysissä on mukana enimmillään kaksi selittävää muuttujaa, sukupuoli ja herkkyyshanalyysissä pelkojen lukumäärä. Jos sovelletaan yleistä käytäntöä, jonka mukaan jokaista riippumatonta muuttujaa kohden tulisi olla kymmenen positiivista ja negatiivista tapausta¹⁴⁹, analyysi on tarpeeksi luotettava.

Tämän perusteella voidaan sanoa, että politiikkaan ja talouteen liittyvien pelkojen riski on huomattavasti pienempi tytöillä kuin pojilla silloin, kun pelko on harvinainen. Syy saattaa olla sukupuoliroolien ja niiden mukaisten kiinnostuksenkohteiden vaikutus. Jos aihepiiri ei herätä henkilökohtaista kiinnostusta, eikä se ole esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa, teemaan liittyviä pelkoja tuskin syntyy. Sodan ja politiikan teemojen sukupuolittuneisuudesta nuorten kohdalla ei kuitenkaan ole yhtä vahvaa tutkimusnäyttöä kuin sodan teemoihin liittyen.

6.3. Yhteenveto

Tutkimuksen tavoitteena oli tarkastella yhteiskunnallisten pelkojen yleisyyden muutosta, siihen vaikuttavia yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä sosiodemografisten tekijöiden vaikutusta pelkojen esiintyvyyteen. Pelkojen yleisyydessä tapahtuu selkeitä muutoksia, mutta kehityskulkuun vaikuttavia tekijöitä on vaikeampi tunnistaa.

¹⁴⁸ Tabachnick & Fidell, 488.

¹⁴⁹ Peduzzi ym., 1373–1379.

Vuonna 2007 nuoret ovat nimenneet vähemmän yhteiskuntaan liittyviä pelkoja kuin vuonna 1983, mutta kehitys ei ole tapahtunut kaikkien pelkojen kohdalla suoraviivaisesti. Sodan pelko on vähentynyt 70 prosenttiyksikköä. Ympäristökatastrofien, rikollisuuteen, väkivaltaan, pakolaisuuteen sekä huumeisiin, yhteiskunnan koveneviin arvoihin sekä poliittis-taloudellisiin muutoksiin liittyvät pelot ovat yleistyneet vuosien 1983–1993 välillä, minkä jälkeen niiden yleisyys on laskenut vuoteen 2007 mennessä alle vuoden 1983 tason. (Taulukko 1)

Pelkojen muutosta selittää suuremmat yhteiskunnalliset muutokset kuten kylmän sodan päättyminen, joka on vähentänyt sodan pelkoa, ja ympäristötietoisuuden synty, joka taas heijastuu ympäristökatastrofien pelkojen yleisyyden nousuun vuosien 1983–1993 välillä. Tämän lisäksi pelkoihin vaikuttavat pienemmät ja lyhytaikaisemmat muutokset, jotka liittyvät eri ilmiöiden ajankohtaisuuteen ja täten niiden saamaan (media)huomioon. Sotaan, ydinvoimaan sekä maahanmuuttoon liittyvässä uutisoinnissa on tapahtunut äkkiäisiä muutoksia, joiden tulkitaan vaikuttavan näihin liittyviin pelkoihin. Uutiset eivät ole kuitenkaan nuorten ainoa tietolähde. Koulusta saatu tieto (huumevalistus), valistuskampanjat (aids-kampanja) ja viihde (sota- ja maailmanloppukuvasto) vaikuttavat myös nuorten tulevaisuudenkuviin.

Yhteiskunnallisten pelkojen vähentyminen ja omaan elämään, kuteen terveyteen, kuolemaan sekä yksinäisyyteen ja ihmissuhteisiin, liittyvien pelkojen on tulkittu johtuvan myöhäismodernin yhteiskunnan tai ”notkean modernin” yksilöllisistä riskeistä.¹⁵⁰ Yhteiskunnallisten pelkojen väheneminen johtuu tulkintani mukaan tutkimuskauden aikana tapahtuvasta eri uhkakuvien ajankohtaisuuden vaihtelusta, joista nuoret ovat saaneet tieto eri väylien kautta. En ole tutkimuksessani kuitenkaan perehtynyt henkilökohtaiseen elämään liittyvien pelkojen muutoksiin (taulukko 1), joten en voi arvioida riskien yksilöllistymistä niiden kautta.

Sosiodemografista tekijöistä sukupuoli tai ikä tai molemmat vaikuttavat pelon riskiin kaikkien pelkojen kohdalla logistisen regressiomallien mukaan. Sosioekonomisen taustan muuttujista isän koulutus vaikuttaa sodan ja ympäristökatastrofien pelon riskiin. Vanhempien työttömyys vaikuttaa sodan sekä yhteiskunnan kovenevien arvojen pelon riskiin, mutta vain vuonna 1993.

Taustamuuttujien vuosittaisista vaikutuksista voidaan sanoa, että muuttujien merkitsevyys vaihtelee erityisesti sosioekonomisten taustamuuttujien kohdalla. Vain sukupuolen vaikutus vetosuhteeseen muuttaa suuntaansa tilastollisesti merkitsevällä tasolla.

¹⁵⁰ Lindfors ym., 996–998; Aapola-Kari & Wrede-Jäntti, 159–160.

7. Johtopäätökset ja tulosten arvioiminen

Yhteiskuntaan liittyvien pelkojen yleisyys vaihteli tutkimuskautena. Uudet tai nopeasti voimistuvat ilmiöt näkyivät aiheeseen liittyvien pelkojen kasvuna. Esimerkiksi 1990-luvun lama ja samanaikainen Euroopan poliittinen myllerrys näkyivät nuorten vastauksissa. Toisten pelkojen kohdalla kyse oli pitemmistä kehityskaarista. Sodan ja terrorismin pelko väheni koko tutkimuskauden, ja ympäristökatastrofeihin liittyvät pelot yleistyivät vuosien 1983–1993 välillä, minkä jälkeen ne harvenivat vuoteen 2007 mennessä. Näiden pelkojen yleisyyteen saattoivat vaikuttaa myös yksittäiset tapahtumat, kuten Persianlahden sota tai ydinvoimالاonnettomuus, mutta niihin liittyi myös laajempi kulttuurinen tietoisuus. Sodan uhka oli koko kylmän sodan aikakautta leimaava piirre. Ympäristön saastuminen ja ilmastonmuutos ovat olleet julkisessa tietoisuudessa vähintään 1980-luvulta lähtien, mutta aiheeseen liittyvät pelot vähentyivät vuosien 1993–2007 välillä.

Pelkästään yksittäiset tapahtumat, kehityssuunnat tai ilmiöt sekä tieto niistä eivät riitä selittämään pelkojen yleisyyttä. Niiden kuitenkin oletetaan vaikuttavan siihen, millaiseksi nuoret pelkäävät tulevaisuuden kehittyvän. Esimerkiksi ydinonnettomuuksien vaikutusta ihmisten ydinvoima-asenteisiin ja -pelkoihin on tutkittu, mutta tietyn tapahtuman liittäminen tiettyyn pelkoon on vaikeaa. Yleisemmin analyysi eteni siten, että aineistoista on ollut nähtävissä jokin muutos, jota selittävää kehityskulkua tai tapahtumaa olen selvittänyt kirjallisuuden avulla. Täten olen osannut etsiä vain niitä tapahtumia, joiden olemassaoloon aineistossa tapahtuva muutos viittaa. Nuorten tulevaisuudenkuviin voivat kuitenkin vaikuttaa lukemattomat uutiset, tiedotuskampanjat tai koulukirjoissa esitellyt teemat, joita ei osaa etsiä, tai joista ei ole jäänyt mainintoja aihealueen kirjallisuuteen. Yhden tutkimuksen sisällä on kuitenkin mahdotonta pyrkiä etsimään kaikkea sitä tietoa, joka on osaltaan vaikuttanut nuoren yhteiskunnallisten pelkojen kehittymiseen. Koulutuksen vaikutusta nuorten ymmärrykseen yhteiskunnan tilasta ja riskeistä ei pidä aliarvioida, mutta tämän tutkimuksen puitteissa tema jää laajemmin käsittelemättä.

Kuten aikaisemmassa tutkimuksessa mainitaan, uusien tulevaisuudenkuvien omaksuminen ja niiden muuttaminen ovat nopeita prosesseja.¹⁵¹ Tutkimusvuosien välisenä aikana saattoi myös tapahtua nopeaa, ei-lineaarista kehitystä, joka jää tällä aineistolla huomaamatta. Muutosten ajoittaminen on täten mahdotonta. Pelon ollessa korkeimmillaan esimerkiksi vuoden 1993 aineistossa ei voida

¹⁵¹ Rubin 2002a, 797; Rubin 2008, 54–55.

sanoa, että pelon todellinen huippu ennen laskua ajoittuisi edes 1990-luvulle. Aineiston vahvuus on silti sen ajallinen laajuus, jonka avulla pelkojen historiallista kehitystä voidaan arvioida.

Pelkojen yleisyyden kaikista käänteistä ei siis voida olla varmoja. Pelloista voidaan kuitenkin tunnistaa pitempiaikaisia sekä ohimenevämpiä teemoja. Tämä johtuu yhteiskunnallisten uhkakuvien luonteesta: aidsiin voi löytyä lääke, mutta väkivalta ja sota ovat ikuisia. Joidenkin pelkojen kohdalla pystytään ajoittamaan pelon alku tai sen uusi tuleminen, eli se hetki, jolloin teema nousee marginaalista laajemmin yhteiskunnalliseen tietoisuuteen. Tutkimuskauden aikana nuorten tietoisuuteen löivät läpi aids, valtion talouden tila, huumeet sekä siirtolaisuuteen ja pakolaisuuteen liittyvät teemat. En siis väitä, että nuoret olisivat kuulleet aiheista ensimmäistä kertaa juuri tutkimusvuosien 1983 ja 1993 välissä, mutta teemoihin liittyvät uhkakuvat nousivat esiin juuri silloin ajankohtaisten tapahtumien myötä. Mikäli pelkojen kehitystä tutkittaisiin vielä pitemmällä aikavälillä, pelkojen yleisyydessä saattaisi hyvin löytyä aiheiden ajankohtaisuuden mukaista aaltoliikettä.

Toiset pelot ovat luonteeltaan ajattomampia. Ne ovat juurtuneet yleiseen tietoisuuteen. Sodan, väkivalta ja ympäristökatastrofit esiintyivät nuorten peloissa kaikkina tutkimusvuosina, mutta niiden yleisyys on laskenut vuoden 2007 aineiston mukaan. Sodan kohdalla muutos saattaa johtua yksinkertaisesti siitä, että sodan koettu todennäköisyys oli matalampi vuonna 2007 kuin muina tutkimusajankohtina. Yhteiskunnallisten pelkojen vähenemistä on selitetty myös modernisaatiokehitykseen kuuluvalla riskien yksityistymisellä, mutta pelkojen sisällöllinen tarkastelu ei viittaa siihen, että kehityssuunta olisi suoraviivaisesti laskujohteinen. Sen sijaan eri teemoihin liittyviä ilmiöitä nousi yhteiskunnalliseen tietoisuuteen, josta ne myöhemmin katosivat tai johon ne kiinnittyivät pitemmäksi aikaa. Nuorten terveystapatutkimuksessa 2010-luvulla kerätyn aineiston analyysi antaisi lisätietoa yhteiskunnallisten pelkojen kehityssuunnasta.

Uusien pelkojen oletetaan siis syntyvän yhteiskunnallisen muutoksen myötä. Tämän pohjalta täytyy esittää vastakysymys siitä, voivatko pelot kadota yleisestä tietoisuudesta ja nuorten tulevaisuudenkuvista. Tutkimuskauden lopussa ydinsota- ja katastrofeja, pakolaisuutta sekä taloudellista ja poliittista tilannetta ilmoitti pelkäävänsä nolla prosenttia vastaajista, vaikkakin jokaista pelkoa kohden oli muutama vastaaja. Talouden ja politiikan ajankohtaiset muutokset ja kriisit heijastuvat aiheisiin liittyviin pelkoihin, mutta ydinpelkojen kohdalla voidaan kysyä, onko aika ajanut näiden uhkakuvien ohi. Ydinenergia tai -aseet eivät ole kadonneet minnekään 2000-

luvulla, ja ydintuhon sienipilvi on populaarikuvaston tunnistettavampia symboleita. Laskevan kehityksen selittämiseksi pelkojen syntyä täytyy tarkastella lähemmin.

Yhteiskunnallisten ilmiöiden on selitetty tulevan nuorten tietoisuuteen ja täten tulevaisuudenkuviin uutisten, muun median sekä koulun kautta. Kuten ympäristöuhkien kohdalla kuitenkin todetaan, pelkkä tieto uhasta ei selitä pelkoa. Täytyy palata aivan tutkimuksen lähtöpisteeseen: pelko on tunne. Pelkkä tieto ydinonnettomuuksista, huumeiden olemassaolosta, kommunismista tai lamasta ei saa nuorta nimeämään näitä suurimmiksi peloikseen. Tietoon täytyy yhdistyä tunne, ilmiön täytyy olla pelottava vähintään nuoren omasta mielestä. Tämän takia vertailu muiden tutkijoiden tuloksiin on ongelmallista. Jos tutkimuksessa on kysytty riskien todennäköisyydestä, yhteiskunnallisista ongelmista, asenteista, arvoista tai edes huolesta, tulokset voivat erota omistani jo määritelmän takia. Tapahtumaa ei täydy pitää todennäköisenä, jotta sitä voisi pelätä. Tudorin mallin mukaan yksilön pelkoja ohjaa sosiaalinen viitekehys, joka antaa viitteitä siitä, millaisia tapahtumia olisi syytä välttää ja pelätä. Yhteiskunnan määritelmät eivät silti suoraan sanele yksilön pelkoja.¹⁵²

Tiettyjen ilmiöiden läsnäolo nuorten tulevaisuudenkuvin ei siis riitä. Niiden täytyy synnyttää yksilön mielessä riittävä pelkoreaktio. Tämä saattaa osaltaan selittää esimerkiksi ydinsotaan ja -katastrofeihin viittaavien vastausten vähenemistä. Vaikka uhat ovat yhä jollain tasolla ajankohtaisia, niihin ei liittynyt enää samanlaista tunnereaktiota. Sodan yleisyys vastauksissa voi selittyä juuri aiheen pelottavuudella. Mihinkään muuhun teemaan liittyviä vastauksia ei esiintynyt edes puolella vastaajista. Sodan voi väittää olevan nuoren kannalta pelottavampi asia kuin talouspolitiikan muutokset. Kun kylmän sodan uhkakuvat yhdistyivät sodan yleiseen pelottavuuteen, lopputuloksena sodan pelkoa esiintyi vuonna 1983 jopa 81 prosentilla nuorista.

Yhteiskunnalliset ja kulttuuriset muutokset vaikuttavat pelkojen vaihteluun ajassa. Pelkojen yleisyydessä oli myös yksilöllistä vaihtelua vuosittain. Tätä tutkittiin logistisen regression avulla jokaisen vuoden aineistosta erikseen. Regressiomallien selitysaste jäi kuitenkin pieneksi. Eniten sitä paransi pelkojen lukumäärän kontrollointi. Tutkituista muuttujista monissa tapauksissa pelkojen esiintymisen vaihtelua selitti parhaiten siis se, kuinka monta pelkoa nuori oli tutkimushetkenä keksinyt kirjata ylös. Pelkojen lukumäärän kontrollointi vaikutti sukupuolen tilastolliseen merkitsevyyteen joidenkin pelkojen kohdalla. Tämä johtuu siitä, että tytöt ovat nimenneet poikia

¹⁵² Tudor, 246–251.

enemmän pelkoja. Vaikka pelkojen lukumäärän kontrollointi vähensi sukupuolen merkitsevyyttä joissakin tapauksissa, ei voida sanoa, etteikö sukupuoli silti vaikuttaisi pelkoon. Jos pojat olisivatkin ilmoittaneet enemmän pelkoja, he eivät olisi välttämättä silti maininneet samoja pelkoja kuin tytöt. Lisäksi tyttöjen pelkojen korkeamman määrän on tulkittu johtuvan juuri sukupuolirooleista, joten sukupuoliroolit vaikuttivat pelon esiintyvyyteen sitäkin kautta.

Matalasta selitysasteesta huolimatta regression tuloksista on löydettävissä mielenkiintoisia piirteitä. Iän vaikutus vetosuhteeseen pysyi melko vakaana tutkimusvuodesta toiseen paitsi ympäristökatastrofien kohdalla, jolloin ikä oli merkitsevä selittäjä vain vuonna 2007. 14-, 16- ja 18-vuotiaiden pelon riski oli 12-vuotiaiden riskiä matalampi kaikissa niissä tapauksissa, joissa vetosuhde on tilastollisesti merkitsevä. Yhteiskunnan kovenevien arvojen ja poliittis-taloudellisten muutosten pelkojen kohdalla iän vaikutusta ei voitu tutkia tapausmäärän vähäisyyden vuoksi. Lindfors ym. toteavat samaa aineistoa analysoidessaan, että henkilökohtaiset pelot lisääntyvät iän myötä. Pelkojen muutoksen iän myötä on useissa tutkimuksissa todettu johtuvan nuoruudessa tapahtuvasta ajattelun kehittymisestä ja kehitystehtävien muuttumisesta. Yhteiskunnallinen konteksti ja siten pelkojen ajankohtaisuus ei siis erityisesti vaikuta ikäkohtaisiin pelkoihin, sillä ajattelun ja kehitystehtävien muuttuminen on osittain yhteiskunnasta riippumatonta.

Sukupuolen vaikutuksen suuruus ja myös suunta vaihtelivat eri tutkimusvuosina. Esimerkiksi sodan pelon kohdalla vuoden 1983 aineistossa poikien pelon riski oli tyttöjä pienempi, vuoden 1993 aineistossa sukupuolella ei ole tilastollisesti merkitsevää vaikutusta, ja vuoden 2007 aineistossa tytöillä on poikia pienempi pelon riski. Kun 1980-luvulla sodan uhan koettiin olevan korkea, poikien sukupuoliroolit ja sen mukainen usko sodan hallittavuuteen vähensi pelkoa. Vuonna 2007 taas sodan uhka ei ollut ajankohtainen, mutta poikien sukupuoliroolin mukainen kiinnostus sotaan piti sodan teemaa esillä poikien tulevaisuudenkuvissa. Sukupuoliroolit, niiden mukaiset mielenkiinnonkohteet, asenteet, arvot ja uskomukset siis säätelevät sitä, miten pojat ja tytöt kokevat ja tulkitsevat ajankohtaisia tapahtumia. Lisäksi pojat ja tytöt voivat olla sukupuoliroolien pohjalta herkempiä erilaisille riskeille. Tytöt pelkäävät esimerkiksi väkivallan uhriksi joutumista poikia enemmän.

Mitä korkeampi isän koulutus, sitä pienempi sodan pelon riski nuorella oli. Ympäristökatastrofien kohdalla taas vuoden 2007 aineistossa isän korkeampi koulutus nosti pelon riskiä. Vuonna 1983 vain kansa- ja keskikoulun käyneiden vanhempien lapsien riskissä on tilastollisesti merkitsevä ero. Isän korkeampi koulutus ei siis yksitulkintaisesti lisännyt nuoren huolta yhteiskunnallisista uhista.

Vuosina 1983 ja 1993 ei ole kysytty äidin koulutusta, joten vanhempien koulutuksen vaikutuksen tarkastelu jäi puolinaiseksi.

Työttömyys vaikutti pelon riskiin vain kahden pelon, sodan ja yhteiskunnallisten arvojen kovenemisen, kohdalla, ja vain vuonna 1993. Vanhempien työttömyyden merkitys nuoren pelkoon korostui siis laman aikana. Tulos on mielenkiintoinen, mutta on mahdollista, että vanhempien työttömyys vaikuttaa enemmän nuoren henkilökohtaiseen elämään liittyviin tulevaisuudenkuviin, kuten työtä ja koulutusta koskeviin pelkoihin.

Tutkimuksessa käytetyt muuttajat eivät onnistuneet selittämään pelon kohteiden vaihtelua. Pelkojen yksilötason vaihtelu on liian suurta, että sitä voisi käytetyillä sosiodemografisilla tekijöillä selittää tyhjentävästi. Pelkojen esiintyvyyden yhteyttä nuorten arvoihin pohdittiin ympäristöpelkojen ja yhteiskunnan kovenevien arvojen kohdalla. Tulevaisuudenkuvat ja pelot ovat arvojen ohella osa yksilön maailmankatsomusta. Pelkojen esiintyvyyttä voisikin selittää paremmin nuorten maailmankuvaan liittyvällä yksilöllisemmällä vaihtelulla. Helena Helve on tunnistanut 1990-luvun nuorten asenteista humanistisen, individualistisen ja traditionalistisen arvoprofiilin, vaikkakaan nuoret eivät edusta puhtaasti vain yhtä tiettyä arvomaailmaa¹⁵³. Humanistisen ja traditionalistisen arvojen kannattajien näkemykset siitä, millainen yhteiskunnallinen kehitys on epätoivottua ja pelottavaa voivat hyvinkin poiketa toisistaan. Pelkojen tutkiminen laajemmin osana nuorten maailmankuvia ja niiden muutosta voisi olla hedelmällistä.

Nuorten yhteiskunnalliset pelot ovat yhä ajankohtaisia, vaikka tutkimuksen mukaan vuonna 2007 ne näyttivätkin olevan vähenemään päin. 2010-luvun loppupuolella Euroopassa tehdyt terrori-iskut ovat voineet lisätä terrorismiin liittyviä pelkoja. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan vuosittaisessa mielipidemittauksessa terrorismin aiheuttaman huolen on raportoitu kasvaneen syksystä 2014 alkaen.¹⁵⁴ Ympäristökatastrofien, erityisesti ilmastonmuutoksen, uhan realisoituminen on myös tullut lähemmäksi 2010-luvun lähestyessä loppuaan. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin ennakkotietojen mukaan jopa lähes 70 prosenttia nuorista kokee ilmastonmuutokseen liittyvää turvattomuutta ja epävarmuutta.¹⁵⁵

¹⁵³ Helve 1993, 63–74.

¹⁵⁴ Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2018) Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia 1/2018. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Helsinki. 63.

¹⁵⁵ Nuorten huoli ilmastonmuutoksesta kasvanut jyrkästi – "Nuoret ovat paljon tietoisempia kuin aiemmat sukupolvet tuossa iässä". YLE, 13.8.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10346864>, viitattu 5.12.2018.

8. Lähteet ja kirjallisuus

8.1. Kirjallisuus

Aapola-Kari, Sinikka & Wrede-Jäntti, Matilda (2017) Perinteisiä toiveita, nykyhetkeen kiinnittyviä pelkoja – Nuoret pohtivat tulevaisuutta. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 56. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Helsinki, 159–176.

Austin, Peter & Steyerberg, Ewout (2017) Events per variable (EPV) and the relative performance of different strategies for estimating the out-of-sample validity of logistic regression models. *Statistical Methods in Medical Research*, 26:2, 796–808.

Bazeley, Patricia (2013) *Qualitative Data Analysis: Practical Strategies*. SAGE, Lontoo.

Beardslee, William & Mack, John (1983) Adolescents and the Threat of Nuclear War: The Evolution of a Perspective. *Yale Journal of Biology and Medicine*, 56:2, 76–91.

Blinnikka, Leena-Maria (1977) Ihmisen aikaperspektiivi ja tulevaisuuden kuva. Kirjallisuuskatsaus. *Psykologian tutkimuksia* 27. Turun yliopisto, Turku.

Burke, Peter (2005) Is there a cultural history of emotions? Teoksessa Penelope Gouk & Helen Hills (toim.) *Representing Emotions. New Connections in the Histories of Art, Music and Medicine*. Aldershot, Ashgate, 35–48.

Burnham, Joy (2009) Contemporary Fears of Children and Adolescents: Coping and Resiliency in the 21st Century. *Journal of Counseling & Development*, 87:1, 28–35.

Burnham, Joy; Lomax, Richard.; Hooper, Lisa (2012) Gender, Age and Racial Differences in Self-Reported Fears Among School-Aged Youth. *Journal of Child & Family Studies*, 22:2, 268–278.

Eckersley, Richard (1997) Portraits of youth: understanding young people's relationship with the future. *Futures*, 29:3, 243–249.

Eckersley, Richard (1999) Dreams and expectations: young people's expected and preferred futures and their significance for education. *Futures* 31:1, 73–90.

Elinkeinoelämän valtuuskunta (1985) *Murros vai muutos? EVA-raportti suomalaisesta mielipideilmastosta*. Helsinki.

Freeman, Daniel & Freeman, Jason (2008) *Paranoia: The Twenty-first Century Fear*. New York, Oxford University Press.

Gullone, Eleonora (2000) The development of normal fear: A century of research. *Clinical Psychology Review*, 20:4, 429–451.

Haikonen, Jyrki & Kiljunen, Pentti (2003) Mitä mieltä, suomalainen? EVAn asennetutkimuksen kertomaa vuosilta 1984–2003. Taloustieto, Helsinki.

- Helve, Helena (1993) Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Allianssi, Nuorisotutkimusseura, Helsinki.
- Helve, Helena (2002) Arvot, muutos ja nuoret. Yliopistopaino, Helsinki.
- Hicks, David (1996) A Lesson for the future: Young people's hopes and fears for tomorrow. *Futures*, 28:1, 1–13
- Hicks, David (2002) Lessons for the future. The missing dimension in education. RoutledgeFalmer, London.
- Horsti, Karina (2005) Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Väitöskirja. Tiedotusopin laitos. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Hosmer, David; Lemeshow, Stanley & Sturdivant, Rodney (2013) *Applied Logistic Regression*. Wiley, New York.
- Hyytiäinen, Riikka-Liisa (2005) Lukiolaisten käsityksiä tulevaisuudesta ja siihen liittyvistä peloista ja toiveista. Pro gradu -tutkielma. Kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Järvinen, Mika (1995) Ympäristöystävä vai vapaamatkustaja? Tutkimus nuorten ympäristöasenteista. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.
- Kaila-Kangas, Leena.; Kangas, Risto & Piirainen, Helena (1994) Ympäristöasennbarometri. Vesi ja ympäristöhallinnon julkaisuja - sarja A. Vesi ja ympäristöhallitus, Helsinki.
- Kankaanrinta, Ilta & Virtanen, Lyyli (1988) FUTURES länsieurooppalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudestaan. Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitoksen tutkimuksia 60. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Karppinen, Matti (2017) Kauhukuvia ja uskottavuusongelmia. Suomalaisen huumausainetilanteen ja huumevalistuksen muutokset 1960–2010-luvuilla. Pro gradu -tutkielma. Historia- ja maantieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto, Joensuu.
- Kemppainen, Riitta (1994) Ammattioppilaitoksen opiskelijoiden tulevaisuudenkuva. Julkaisuja 101. Amatillinen opettajakorkeakoulu, Hämeenlinna.
- Kiander, Jaakko (2001) Laman opetukset. Suomen 1990-luvun kriisin syyt ja seuraukset. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki.
- Kivivuori, Janne; Kemppi, Sari & Smolej, Mirka (2002) Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 196. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Koivusilta, Kia (2014) Nuorten tulevaisuuden toiveet ja niiden yhteys koettuun terveyteen. Pro gradu -tutkimus. Tampereen yliopisto, terveystiedon yksikkö, Tampere.
- Lehtovaara, Susanna (2015) Maahanmuuttajataustaisten musliminuorien tulevaisuuskuvat. Yhteiskunnallisen jäsenyyden edellytykset ja aktiivisen kansalaisen mahdollisuudet. Pro gradu -tutkimus. Geotieteiden ja maantieteiden laitos. Helsingin yliopisto, Helsinki

Lianos, Michalis (2013) *Dangerous Others, Insecure Societies: Fear and Social Division*. Routledge, Farnham.

Lindfors, Pirjo; Solantaus, Tytti & Rimpelä, Arja (2012) Fears for the future among Finnish adolescents in 1983–2007: From global concerns to ill health and loneliness. *Journal of Adolescence*, 35:4, 991–999.

Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta (2018) Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Tiedotteita ja katsauksia 1/2018. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, Helsinki.

Massa, Ilmo (1991) Suunnistus ympäristösosiologiaan. Teoksessa Ilmo Massa & Rauno Sairinen (toim.) *Ympäristökysymys. Ympäristöuhkien haaste yhteiskunnalle*. Gaudeamus, Helsinki, 66–92.

Massey, Emma, Gebhardt, Winifred, & Garnefski, Nadia (2008) Adolescent goal content and pursuit: a review of the literature from the past 16 years. *Developmental Review*, 28:4, 421–460.

Michalčáková, Radka; Lacinová, Lenka & Jelínek, Martin (2009) Fears in Adolescence. *Psihologijske teme*, 18:1, 21–36.

Michalčáková, Radka; Lacinová, Lenka; Kyjonková, Hana; Bouša, Ondrej & Jelínek, Martin (2013) Fears in Czech Adolescents. A Longitudinal Study. *The Journal of Early Adolescence*, 33:8, 1072–1090.

Mikkonen, Anu (2000) Nuorten tulevaisuuskuvat ja tulevaisuuskasvatus. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 57. Joensuun yliopisto, Joensuu.

Muris, Peter & Ollendick, Thomas (2002) The assessment of contemporary fears in adolescents using a modified version of the Fear Survey Schedule for Children-Revised. *Anxiety Disorders*, 16:6, 567–584.

Myllyniemi, Sami (2010) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki, 10–146. 100.*

Myllyniemi, Sami (2017) Tilasto-osio. Teoksessa Sami Myllyniemi. (toim.) *Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja 56. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki, 9–101.*

Männikkö, Matti (1996) Onnen odotusta ja pahan pelkoa. *Maaailmanlopun idea länsimaisessa tulevaisuusajattelussa*. Teoksessa Hannu Salmi (toim.) ”Lopun alku. Katastrofien historiaa ja nykypäivää”. Turun yliopiston historian laitos. *Julkaisuja 39. Turun yliopisto, Turku, 145–165.*

Nikkanen, Hanna & Järvi, Antti (2014) *Karanteeni. Kuinka aids saapui Suomeen*. Siltala, Helsinki.

Nurmi, Jari-Erik (1983a) Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen I: Tutkimuksen viitekehys ja katsaus aikaisempiin tutkimuksiin. *Psykologian tutkimuksia 63. Turun yliopisto, Turku.*

Nurmi, Jari-Erik (1983b) Nuorten tulevaisuuteen suuntautuminen II: Tulevaisuuteen suuntautumisen psykologinen struktuuri ja siihen vaikuttavat tekijät 11-, 15- ja 18-vuotiailla nuorilla. Psykologian tutkimuksia 67. Turun yliopisto, Turku.

Nurmi, Jari-Erik (1987) Age, sex, social class, and quality of family interaction as determinants of adolescents' future orientation: a developmental task interpretation. *Adolescence*, 22:88, 977–991.

Nurmi, Jari-Erik & Nuutinen, Pirjo (1987) Tähtäimessä tulevaisuus. Suomalaisten nuorten käsityksiä tulevaisuudesta. Tutkimuksia ja selvityksiä 2/1987. Kansalaiskasvatuksen keskus, Helsinki.

Näätsaari, Sinikka (1994) Laman kosketus. Lasten keskus, Helsinki.

Ollila, Anne (2008) Kerrottu tulevaisuus. Alueet ja nuoret, menestys ja marginaalit. Väitöskirja. *Acta Universitatis Lapponiensis* 141. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Paasikivi, Sofia (2017) ”Lakastuvat uhrit iskustasi kaatuvat”. Koleran pelko 1800-luvun Turussa. *Lähde: Historiatieteellinen aikakauskirja*, 14:1, 24–39.

Peduzzi, Peter; Concato, John; Kemper, Elizabeth; Holford, Theodore & Feinstein, Alvan (1996) A simulation study of the number of events per variable in logistic regression analysis. *Journal of Clinical Epidemiology*, 49:12, 1373–1379.

Poikolainen, Kari; Kanerva, Riitta & Lönnqvist, Jouko (1998) Increasing fear of nuclear war among adolescents before the outbreak of the Persian Gulf War. *Nordic Journal of Psychiatry*, 1998;52, 197–202.

Poutiainen, Olli (2007) Nuorten arvot ja tietoyhteiskunta-asenteet. Väitöskirja. Käytännöllisen teologian laitos. Helsingin yliopisto, Helsinki.

Rauste-von Wright, Maijaliisa & Kinnunen, Riitta (1983) Nuorison ihmis- ja maailmankuva VII: Nuorten aikaperspektiivi maailmankuvan jäsentäjänä. Turun yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia 55. Turun yliopisto, Turku.

Rita, Hannu; Töttö, Pertti & Alastalo, Marja (2008) Voiko turkulaisten kirjoittamista artikkeleista yli 100 % olla kvantitatiivisia? Vetosuhteen (odds ratio) ja vedon (odds) tulkintaa. *Janus*, 16:1, 72–80.

Robin, Corey (2004) *Fear: The History of a Political Idea*. New York, Oxford University Press.

Rubin, Anita (1996) Alas apatia: Tulevaisuus omiin käsiin. Kirjassa Pirkko Remes ja Anita Rubin (toim.) *Tulevaisuutta etsimässä: Tulevaisuusteema kouluopetuksessa*. Opetushallitus, Helsinki, 41–78.

Rubin, Anita (1998a) The Future and Finnish Youth: Personal Hopes and Global Fears. Teoksessa Helve, Helena (toim.) *Unification and Marginalisation of Young People*. Hakapaino, Helsinki, 222–234.

Rubin, Anita (1998b) The Images of the Future of Young Finnish People. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, Sarja D, 2. Turun kauppakorkeakoulu, Turku.

- Rubin, Anita (2002a) Tulevaisuudenkuvat ja identiteetin rakentuminen myöhäismodernissa. Teoksessa Kamppinen, Matti; Kuusi, Osmo & Söderlund, Sari (toim.) Tulevaisuudentutkimus, 789–818. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Rubin, Anita (2002b) Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Matti Kamppinen; Osmo Kuusi & Sari Söderlund (toim.) Tulevaisuudentutkimus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 896. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 889–908.
- Rubin, Anita (2008) Tolkkua toiveisiin? Tulevaisuudenkuvat elämänhallinnan välineenä. Nuorisotutkimus, 26:3, 53–57.
- Rubin, Anita (2013) Hidden, inconsistent, and influential: Images of the future in changing times. Futures 45 (Special Issue), S38–S44.
- Salasuo, Mikko (2004) Huumeet ajankuvana. Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, Tutkimuksia 149. Stakes, Helsinki.
- Salmi, Venla (2009) Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset. Nuorisoriikollisuuskyselyiden tuloksia 1995-2008. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Salmi, Minna; Huttunen, Jouko & Yli-Pietilä, Päivi (1996) Lapset ja lama. Raportteja 197. Stakes, Helsinki.
- Sirén, Reino, Aaltonen, Mikko & Kääriäinen, Juha (2010) Suomalaisten väkivaltakokemukset 1980-2009. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 103. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, Helsinki.
- Solantaus, Tytti (1987). Hopes and worries of young people in three European countries. Health Promotion International, 2:1, 19–28.
- Solantaus, Tytti (1990) Mental health of young people and the threat of nuclear war: socioepidemiological and activity theoretical studies. Väitöskirja. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Solantaus, Tytti & Rimpelä, Matti (1986) Nuorten mielenterveys ja ydinsodan uhka: lastenpsykiatrian uusia haasteita. Teoksessa Kaivosoja, Matti (toim.) Lapsen etu: 30 vuotta lastenpsykiatriasta työtä ja tutkimusta Suomessa. Lastenpsykiatrian tutkimussäätiö julkaisuja 1. Lastenpsykiatrian tutkimussäätiö, Helsinki, 141–149.
- Solantaus, Tytti; Rimpelä, Matti & Rahkonen, Ossi (1985) Social epidemiology of the experience of threat of war among Finnish youth. Social Science & Medicine, 21:2, 145–151.
- Tabachnick, Barbara & Fidell, Linda (2014) Using Multivariate Statistics. Sixth Edition. Pearson Education Limited, Essex.
- Toivola, Ahti (1992) Pari vuosikymmentä ydinvoimakeskustelua. ATS Ydintekniikka, 21:1, 7–9.
- Trommsdorff, Gisela; Lamm, Helmut & Schmidt, Rolf (1979) A Longitudinal Study of Adolescents' Future Orientation (Time Perspective). Journal of Youth and Adolescence, 8:2, 131–147.

Trommsdorff, Gisela (1983) Future orientation and socialization. *International Journal of Psychology*, 18, 381–406.

Tudor, Andrew (2003) A (Macro) Sociology of Fear? *Sociological Review*, 51:2, 238–256.

Tulokas, Riitta (1990) Suomalaiset ja ympäristö. *Ympäristö* 1990:2. Tilastokeskus, Helsinki.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

Uusitalo, Liisa (1986) Suomalaiset ja ympäristö. Tutkimus taloudellisen käyttäytymisen rationaalisuudesta. The Helsinki School of Economics, Helsinki.

Van den Berg, Marko (2010) Nuorten näkemyksiä Suomen yhteiskunnallisesta kehityksestä. Historiallis-yhteiskuntatiedollisen kasvatuksen tutkimus- ja kehityskeskus, Helsinki.

Vornanen, Riitta & Miettinen, Janissa (2010) Nuorten turvattomuus ja epävarmuus vuonna 2010. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) Puolustuskannalla. Nuorisobarometri 2010, Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 107. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 43. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisoasiain neuvottelukunta, Helsinki.

Wallace, Melvin (1956) Future time perspective in schizophrenia. *Journal of Abnormal Psychology*, 52:2, 240–245.

Westenberg, P. Michiel; Drewes, Martine; Goedhart, Arnold; Siebelink, Berend & Treffers, Philip (2004) A developmental analysis of self-reported fears in late childhood through mid-adolescence: social-evaluative fears on the rise? *Child Psychology and Psychiatry*, 45:3, 481–495. 482, 488.

Weart, Spencer (2012) *The Rise of Nuclear Fear*. Harvard University Press; Cambridge, Mass.

8.2. Internetlähteet

Nuorten huoli ilmastonmuutoksesta kasvanut jyrkästi – "Nuoret ovat paljon tietoisempia kuin aiemmat sukupolvet tuossa iässä". YLE, 13.8.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10346864>, viitattu 5.12.2018.

Nuorten terveystapatutkimuksen julkaisuluettelo, http://www.uta.fi/hes/tutkimus/tutkimusryhmat/Kansanterveystiede/Nuorten_terveystapatutkimus/Julkaisuluettelo.html. Tampereen yliopisto. Viitattu 9.12.2018.

9. Liitteet

Liite 1. ANOVA, Bonferroni-testi. *Keskiarvojen ero on merkitsevä 0.05 tasolla.

Dependent Variable	(I) KYSELY VUOSI	(J) KYSELYV UOSI	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
						Lower Bound	Upper Bound
Sota ja terrorismi	1983	1993	-,252*	0,009	0	-0,27	-0,23
		2007	-,697*	0,01	0	-0,72	-0,67
	1993	1983	,252*	0,009	0	0,23	0,27
		2007	-,445*	0,008	0	-0,46	-0,43
	2007	1983	,697*	0,01	0	0,67	0,72
		1993	,445*	0,008	0	0,43	0,46
Ympäristökatastrofit	1983	1993	,204*	0,008	0	0,18	0,22
		2007	-,040*	0,009	0	-0,06	-0,02
	1993	1983	-,204*	0,008	0	-0,22	-0,18
		2007	-,244*	0,007	0	-0,26	-0,23
	2007	1983	,040*	0,009	0	0,02	0,06
		1993	,244*	0,007	0	0,23	0,26
Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus	1983	1993	,030*	0,006	0	0,02	0,04
		2007	-,018*	0,006	0,016	-0,03	0
	1993	1983	-,030*	0,006	0	-0,04	-0,02
		2007	-,048*	0,005	0	-0,06	-0,04
	2007	1983	,018*	0,006	0,016	0	0,03
		1993	,048*	0,005	0	0,04	0,06
Polittis-taloudelliset muutokset, lama	1983	1993	,072*	0,004	0	0,06	0,08
		2007	-0,01	0,005	0,092	-0,02	0
	1993	1983	-,072*	0,004	0	-0,08	-0,06
		2007	-,082*	0,004	0	-0,09	-0,07
	2007	1983	0,01	0,005	0,092	0	0,02
		1993	,082*	0,004	0	0,07	0,09
Kuolema - oma/läheiset	1983	1993	,040*	0,009	0	0,02	0,06
		2007	,211*	0,01	0	0,19	0,23
	1993	1983	-,040*	0,009	0	-0,06	-0,02
		2007	,172*	0,008	0	0,15	0,19
	2007	1983	-,211*	0,01	0	-0,23	-0,19
		1993	-,172*	0,008	0	-0,19	-0,15
Oma fyysinen terveys ja hyvinvointi	1983	1993	,087*	0,01	0	0,06	0,11
		2007	,154*	0,011	0	0,13	0,18
	1993	1983	-,087*	0,01	0	-0,11	-0,06
		2007	,067*	0,009	0	0,05	0,09
	2007	1983	-,154*	0,011	0	-0,18	-0,13

		1993	-,067*	0,009	0	-0,09	-0,05
Oma psyykkinen terveys	1983	1993	0,001	0,004	1	-0,01	0,01
		2007	,027*	0,004	0	0,02	0,04
	1993	1983	-0,001	0,004	1	-0,01	0,01
		2007	,026*	0,003	0	0,02	0,03
	2007	1983	-,027*	0,004	0	-0,04	-0,02
		1993	-,026*	0,003	0	-0,03	-0,02
Perheen/läheisten terveys ja hyvinvointi	1983	1993	,015*	0,004	0,001	0,01	0,02
		2007	,040*	0,004	0	0,03	0,05
	1993	1983	-,015*	0,004	0,001	-0,02	-0,01
		2007	,026*	0,003	0	0,02	0,03
	2007	1983	-,040*	0,004	0	-0,05	-0,03
		1993	-,026*	0,003	0	-0,03	-0,02
Yksinäisyys	1983	1993	0,012	0,006	0,186	0	0,03
		2007	,151*	0,007	0	0,13	0,17
	1993	1983	-0,012	0,006	0,186	-0,03	0
		2007	,139*	0,006	0	0,13	0,15
	2007	1983	-,151*	0,007	0	-0,17	-0,13
		1993	-,139*	0,006	0	-0,15	-0,13
Tuleva perhe, parisuhde	1983	1993	,038*	0,007	0	0,02	0,05
		2007	,072*	0,007	0	0,05	0,09
	1993	1983	-,038*	0,007	0	-0,05	-0,02
		2007	,034*	0,006	0	0,02	0,05
	2007	1983	-,072*	0,007	0	-0,09	-0,05
		1993	-,034*	0,006	0	-0,05	-0,02
Elämän merkityksellisyys	1983	1993	,010*	0,003	0,007	0	0,02
		2007	,008*	0,003	0,048	0	0,02
	1993	1983	-,010*	0,003	0,007	-0,02	0
		2007	-0,001	0,003	1	-0,01	0,01
	2007	1983	-,008*	0,003	0,048	-0,02	0
		1993	0,001	0,003	1	-0,01	0,01
Epäonnistuminen ja väärät valinnat	1983	1993	0,007	0,006	0,885	-0,01	0,02
		2007	,088*	0,007	0	0,07	0,1
	1993	1983	-0,007	0,006	0,885	-0,02	0,01
		2007	,081*	0,006	0	0,07	0,09
	2007	1983	-,088*	0,007	0	-0,1	-0,07
		1993	-,081*	0,006	0	-0,09	-0,07
Opiskelu, ammatinvalinta	1983	1993	-0,01	0,007	0,508	-0,03	0,01
		2007	,035*	0,007	0	0,02	0,05
	1993	1983	0,01	0,007	0,508	-0,01	0,03
		2007	,044*	0,006	0	0,03	0,06
	2007	1983	-,035*	0,007	0	-0,05	-0,02

		1993	-,044*	0,006	0	-0,06	-0,03
Työ, toimeentulo, asuminen	1983	1993	-,061*	0,01	0	-0,09	-0,04
		2007	-0,018	0,011	0,355	-0,04	0,01
	1993	1983	,061*	0,01	0	0,04	0,09
		2007	,044*	0,009	0	0,02	0,07
	2007	1983	0,018	0,011	0,355	-0,01	0,04
		1993	-,044*	0,009	0	-0,07	-0,02
Onnettomuudet	1983	1993	,021*	0,006	0,003	0,01	0,04
		2007	,055*	0,007	0	0,04	0,07
	1993	1983	-,021*	0,006	0,003	-0,04	-0,01
		2007	,034*	0,005	0	0,02	0,05
	2007	1983	-,055*	0,007	0	-0,07	-0,04
		1993	-,034*	0,005	0	-0,05	-0,02
Yhteiskunnan kovenevat arvot, pahoinvointi, eriarvoisuus	1983	1993	0,001	0,003	1	-0,01	0,01
		2007	-,014*	0,003	0	-0,02	-0,01
	1993	1983	-0,001	0,003	1	-0,01	0,01
		2007	-,016*	0,003	0	-0,02	-0,01
	2007	1983	,014*	0,003	0	0,01	0,02
		1993	,016*	0,003	0	0,01	0,02
Aikuistuminen, vastuunotto	1983	1993	-0,005	0,004	0,558	-0,01	0
		2007	,013*	0,004	0,005	0	0,02
	1993	1983	0,005	0,004	0,558	0	0,01
		2007	,019*	0,004	0	0,01	0,03
	2007	1983	-,013*	0,004	0,005	-0,02	0
		1993	-,019*	0,004	0	-0,03	-0,01
Eläimet + eläimen menettäminen	1983	1993	-0,007	0,004	0,2	-0,02	0
		2007	0,005	0,004	0,55	0	0,01
	1993	1983	0,007	0,004	0,2	0	0,02
		2007	,012*	0,003	0,001	0	0,02
	2007	1983	-0,005	0,004	0,55	-0,01	0
		1993	-,012*	0,003	0,001	-0,02	0
Muut	1983	1993	-0,012	0,005	0,056	-0,02	0
		2007	0,005	0,006	1	-0,01	0,02
	1993	1983	0,012	0,005	0,056	0	0,02
		2007	,017*	0,004	0	0,01	0,03
	2007	1983	-0,005	0,006	1	-0,02	0,01
		1993	-,017*	0,004	0	-0,03	-0,01

Lähde: NTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.

Liite 2. Rikollisuuteen, väkivaltaan, huumeisiin ja pakolaisuuteen liittyvien pelkojen yleisyys vuosina 1983, 1993 ja 2007, sekä pelon alaluokat sukupuolen mukaan. Sama vastaaja voi esiintyä alaluokissa useasti.

	1983			1993			2007		
	Pojat	Tytöt	p-arvo	Pojat	Tytöt	p-arvo	Pojat	Tytöt	p-arvo
Rikollisuus, väkivalta, huumeet, pakolaisuus	6 %	9 %	0,002	10 %	12 %	0,006	6 %	6 %	0,76
Väkivalta, turvattomuus	4,9 %	8,1 %	0,000	4,9%	7,0%	0,000	3,4%	4,8%	0,023
Pakolaisuus, siirtolaisuus ja uskonnot	0,1 %	0,1 %	0,813	1,3%	1,1%	0,497	0,5%	0,2%	0,035
Huumeet	0,1 %	0,5 %	0,082	2,3%	2,7%	0,242	1,4%	0,6%	0,004
Ei-väkivaltaiset rikokset, järjestäytynyt rikollisuus	0,9 %	0,6 %	0,230	2,3%	2,5%	0,554	1,4%	0,6%	0,011

Lähde: NTTTT 1983, 1993 ja 2007. n(1983)=3116, n(1993)=6960, n(2007)=4726.